



สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กำแพงเพชรศึกษา

ปีที่ 8 ฉบับที่ 8 ประจำปี 2568

วารสาร

กำแพงเพชรศึกษา

ปีที่ 8 ฉบับที่ 8 ประจำปี 2568

เจ้าของ : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร
หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
โทร 0-5570-6555 ต่อ 1601

ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ปริญญ์ พรหมภัสสร อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผศ.ดร.ชญาดา กลิ่นจันทร์ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย กิจการนักศึกษา
และศิลปวัฒนธรรม
รศ.ดร.พชรไพโรจน์ ประภัสสร ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
และสื่อสารองค์กร

บรรณาธิการ : รศ.ดร.ศุภโชคชัย นันทศรี ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ผศ.เยาวลักษณ์ ใจวิสุทธิธรรมาห์ ที่ปรึกษาผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

กองบรรณาธิการ : อาจารย์ ดร.พิมพ์นารา บรรจง รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
อาจารย์วันสนั่น นุชนารถ รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
อาจารย์ธัญธนาพร ชัยรักษนธิภัทร รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
อาจารย์ ดร.ธัญรัตน์ บุญปัน รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

พิสูจน์อักษร : อาจารย์ ดร.ธัญรัตน์ บุญปัน
นางสาวจิรวรรณ ผ่องแผ้ว
นางสาวสุลลีย์ อินทรรัตน์
นางสาวอภิญญา แซ่ยัง

ออกแบบรูปเล่ม : นางสาวจิรวรรณ ผ่องแผ้ว

ออกแบบหน้าปก : นางสาวจิรวรรณ ผ่องแผ้ว
นายเทพทัต ทองคุ้ม

บทบรรณาธิการ

วารสารกำแพงเพชรศึกษา เป็นวารสารวิชาการของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปีที่ 8 ฉบับที่ 8 ซึ่งเป็นเนื้อหาที่พัฒนามาจากข้อมูลโครงการกำแพงเพชรศึกษา ประกอบด้วยบทความวิชาการ จำนวน 7 บทความ โดยมีรายละเอียดข้อบทความ ดังนี้

1. พระราชวรเมธี วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ตำบลนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร
โดย ศุภโชคชัย นันทศรี, พงษ์ไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนสนันท์ นุชนารถ,
ธนัฐนสร ชัยรักษนิธิภัทร, ณรงค์ฤทธิ์ พวงนิลน้อย, ปณชัย หอมสุวรรณ และนิรชา สุวรรณ
2. ครูสมัย มีขันหมาก ปราณีชาวบ้าน ด้านเพลงพื้นบ้าน จังหวัดกำแพงเพชร
โดย ศุภโชคชัย นันทศรี, พงษ์ไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนสนันท์ นุชนารถ,
ธนัฐนสร ชัยรักษนิธิภัทร, สุชาวดี นิลขำ, ชุตติพงษ์ เสงสุวรรณ และขจรเกียรติ แต่งวงศ์
3. พระครูวิเชียรธรรมนาท วัดหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
โดย สุวลัย อินทรรัตน์, ปราณี พรหมสุรีย์, นภัทร แสงคำพันธุ์ และนพรัตน์ ผิวขาว
4. วัดสิงห์ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร
โดย สุวลัย อินทรรัตน์, จีรวรรณ ผึ้งบางแก้ว และอภิญา ชาญยัง
5. วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร
โดย จีรวรรณ ผึ้งบางแก้ว, อภิญา ชาญยัง และสุวลัย อินทรรัตน์
6. วัดเขาวังเจ้า อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร
โดย เบญจมาศ ผิวขาว, พงษ์ไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนสนันท์ นุชนารถ,
ธนัฐนสร ชัยรักษนิธิภัทร, ปฎิภาณ สมินาง, ปิยฉัตร กลิ่นนวล และทิพวรรณ ศรีทาทาจิยา
7. พระครูบุญชูญาณรักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร
โดย วุฒิชัย ตรุษลักษณ์, พงษ์ไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนสนันท์ นุชนารถ,
ธนัฐนสร ชัยรักษนิธิภัทร, อภิศักดิ์ พูลอนันต์, ไทวิทย น้อยใหม่ และจุฑามาศ หลาบโพธิ์

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทีมงานทุกท่าน ที่ได้สละเวลาและร่วมจัดทำวารสารกำแพงเพชรศึกษา ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความทุกท่าน ที่ได้พัฒนางานวิชาการและงานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
พระราชวชิรเมธี วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ตำบลนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร	1
ศุภโชคชัย นันทศรี, พุฑราไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนัสนันท์ นุชนารถ, ธนัฐธนสร ชัยรักษ์นิธิภัทร, ณรงค์ฤทธิ์ พวงนิลน้อย, ปณชัย หอมสุวรรณ และนิรชา สุวรรณ	
ครูลมัย มีขันหมาก ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านเพลงพื้นบ้าน จังหวัดกำแพงเพชร	25
ศุภโชคชัย นันทศรี, พุฑราไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนัสนันท์ นุชนารถ, ธนัฐธนสร ชัยรักษ์นิธิภัทร, สุขชาติ นิลขำ, ชุตติพงษ์ เฮงสุวรรณ และขจรเกียรติ แดงวงศ์	
พระครูวิเชียรธรรมนาท วัดหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	37
สุลลย์ อินทรรัตน์, ปราณี พรหมสุรีย์, นภัทร แสงคำพันธุ์ และนพรัตน์ ผิวขาว	
วัดสิงห์ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร	51
สุลลย์ อินทรรัตน์, จีรวรรณ ผึ้งบางแก้ว และอภิญา แซ่ยัง	
วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร	63
จีรวรรณ ผึ้งบางแก้ว, อภิญา แซ่ยัง และสุลลย์ อินทรรัตน์	
วัดเขาวังเจ้า อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร	75
เบญจมาศ ผิวขาว, พุฑราไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนัสนันท์ นุชนารถ, ธนัฐธนสร ชัยรักษ์นิธิภัทร, ปฏิภาณ สมีนาง, ปิยฉัตร กลิ่นนวล และทิพวรรณ ศรีทาทาจริยา	
พระครูบุญวชิรารักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร	89
วุฒิชัย ตรุษลักษณ์, พุฑราไพ ประภัสสร, พิมพินารา บรรจง, วนัสนันท์ นุชนารถ, ธนัฐธนสร ชัยรักษ์นิธิภัทร, อภิศักดิ์ พูลอนันต์, ไททยวิทย์ น้อยใหม่ และจุฑามาศ หลาบโพธิ์	
การเขียนบรรณานุกรม รูปแบบ APA 7 th	101

พระราชวรนิเวศ วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ตำบลนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร

ศุภโชคชัย นันทศรี¹, พชรไพโรจน์ ประจักษ์², พิมพ์นารา บรรจง³, วรณันท์ นุชนารถ⁴,
ธนัฐธนสร ชัยรักษานิธิภัทร⁵, ณรงค์ฤทธิ์ พวงนิลน้อย⁶, ปณชัย หอมสุวรรณ⁷ และนิรชา สุวรรณ⁸

บทนำ

"พระราชวรนิเวศ" เป็นบุคคลสำคัญในวงการพระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชน ท่านเป็นเจ้าของคณะ
จังหวัดกำแพงเพชร เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร รวมทั้ง
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร ท่านได้เป็นผู้นำในการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน พร้อมทั้ง
สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น ท่านมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีเก่าแก่ เช่น ประเพณี
กระทงสาย และผ้าป่าแก้ว ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความหมายในด้านวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ อีกทั้งยังเป็นผู้
ประเพณีใหม่ ๆ เช่น การสวดธรรมจักรเทศมหาชาติทุกวันอาทิตย์ ซึ่งเดิมมีเพียงในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น
และท่านยังให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยเป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนการสร้างโรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุและ
วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และเยาวชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้ศาสนาและ
วิชาสมัยใหม่ นอกจากนี้ ท่านยังมุ่งมั่นในการพัฒนาวัดพระบรมธาตุให้เป็นแหล่งรวมจิตใจของชุมชน และอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมผ่านโครงการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งบทความวิชาการเรื่องนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมเรื่องราวที่
น่าสนใจของท่านเอาไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อรวบรวมประวัติของพระราชวรนิเวศ 2. เพื่อรวบรวมผลงาน
ของพระราชวรนิเวศ และ 3. เพื่อรวบรวมแนวทางการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: วันพระบรมธาตุ, นครชุม, กำแพงเพชร, หลวงพ่อวรนิเวศ

ประวัติของพระราชวรนิเวศ

พระราชวรนิเวศ มีนามเดิมว่า นาย วีระ ภูมิเมือง ฉายา วรปญโญ เกิดวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2502
และได้มรณภาพเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2567 เวลา 19.26 น. สิริอายุ 65 ปี 45 พรรษา ท่านบรรพชาและอุปสมบท
ในวันเดียวกัน เมื่อท่านอายุได้ 20 ปี ในวันที่ 14 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2522 ตรงกับ แรม 2 ค่ำ เดือน 4 ปีมะเมีย
ณ พัทธสีมาวัดสุวรรณาราม ตำบลวังควง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พระอุปัชฌาย์ เจ้าอธิการ
ประสิทธิ์ เตชะโร (ปัจจุบันเป็น พระครูวรวิมลารักษ์) วัดราชบุรณาราม ตำบลวังตะแบก อำเภอพรานกระต่าย
จังหวัดกำแพงเพชร พระกรรมวาจาจารย์ พระดำรงศักดิ์ ธรรมกโม (ปัจจุบันเป็น พระครูวิศาลวรวิจิตร) วัดกุฎีการาม
ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พระอนุสาวนาจารย์ พระอธิการประเสริฐ กตสาโร
(ปัจจุบันลาสิกขาแล้ว) วัดคลองราชบุรณาราม ตำบลหนองหัววัว อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

¹⁻³ อาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิชาเอกเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁶⁻⁸ นักศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร



ภาพ 1 พระราชวชิรเมธี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง

หมายเหตุ: จาก ประชาสัมพันธ์จังหวัดกำแพงเพชร. (15 กันยายน 2567). กราบถวายความอาลัยพระเดชพระคุณ พระเทพวชิรเมธี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ... [รูปภาพ]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=842871074697070&id=100069225549371&set=a.246534134330770>.

ด้านการศึกษา

ปี พ.ศ.2511 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านคุยป่าร้าง ตำบลวังควง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

ปี พ.ศ.2524 สอบได้นักธรรมชั้นเอก วัดโพธาราม สำนักเรียนคณะจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ปี พ.ศ.2525 สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค ที่วัดโพธาราม สำนักเรียนคณะจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ปี พ.ศ.2530 สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค วัดราชบูรณะ สำนักเรียนวัดราชบูรณะ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ.2533 สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค วัดราชบูรณะ สำนักเรียนวัดราชบูรณะ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยมีเลขที่ประกาศนียบัตร.....8/2533.....

ปี พ.ศ.2534 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี

ปี พ.ศ.2536 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กทม.

ปี พ.ศ.2539 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (อ.ม.) มหาวิทยาลัยมหิดล กทม.

ปี พ.ศ. 2552 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

ปี พ.ศ. 2559 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา

ปี พ.ศ.2561 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ท่านได้เข้าศึกษาการศึกษาพิเศษ ประกาศนียบัตรการศึกษาประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) (พระสังฆาธิการ, ม.ป.ป.)

จากการสัมภาษณ์ เสมา ปิยะมัยคงเดช (การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567) ปราชญ์ชาวบ้านที่เกิดและเติบโตที่นครชุม หมู่ 3 ได้ให้สัมภาษณ์เอาไว้ว่า ท่านเป็นผู้ที่พัฒนานำความเจริญมายังชุมชนนครชุมผลักดันด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนไม่ให้สูญหายไป อีกทั้งยังได้นำวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างเช่น

ประเพณีกระทงสาย

ซึ่งเป็นประเพณีของจังหวัดตาก ที่นำเอาพุทธศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้าน งานศิลปวัฒนธรรมมาหล่อหลอมรวมกันจนเป็นรูปแบบที่โดดเด่น ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดอื่นเพราะส่วนประกอบ ของกระทงที่ใช้กะลามะพร้าว ประกอบกับแม่น้ำปิงที่ไหลผ่านจังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร และสิ้นสุดที่จังหวัดนครสวรรค์ แม่น้ำปิงนั้นจะมีสายทรายใต้น้ำทำให้เกิดเป็นร่องน้ำที่สวยงามตามธรรมชาติ เมื่อนำกระทงมาลอยกระทงจะไหลไปตามร่องน้ำเกิดเป็นสายยาวต่อเนื่อง ทำให้แสงไฟของกระทงส่องแสงระยิบระยับเป็นสายยาวตามความยาวของร่องน้ำมีความสวยงาม (อรุณี คงเสรี และคณะ, 2557)

ประเพณีผ้าป่าแถว

ของจังหวัดกำแพงเพชร มีประวัติย้อนไปถึงสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ยังไม่ได้มีพุทธานุญาตให้ภิกษุรับจีวรจากชาวบ้านได้ ภิกษุทั้งหลาย จึงต้องเที่ยวไปเก็บผ้าที่เจ้าของเขาทิ้งแล้ว เช่น ผ้าเปรอะเปื้อน ผ้าบังสุกุล (ผ้าเปื้อนฝุ่น) หรือผ้าห่อศพตามป่าช้า หรือตามป่าทั่วไป แล้วนำผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยเหล่านั้น มาซักเย็บปะติดปะต่อกัน แล้วย้อมเป็นสบงจีวรสังฆาฏิตามต้องการ ด้วยเหตุนี้การทำจีวรของพระภิกษุในครั้งนั้น จึงต้องช่วยกันทำหลายรูป และการที่มีพุทธานุญาตให้คนตัดเย็บจีวรเป็นชั้นๆ อย่างกระทงนาของชาวมอญก็เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยมาปะติดปะต่อกันนั่นเอง เวลาต่อมาชาวบ้านเห็นความยากลำบากของพระสงฆ์ แต่จะนำผ้าไปถวายโดยตรงไม่ได้เพราะยังมิได้มีพุทธานุญาต ผู้มีศรัทธาจึงนำผ้าไปทิ้งไว้ในป่าช้า และตามที่ต่างๆ ที่ไม่ไกลจากกุฏิพระภิกษุ เพื่อให้พระภิกษุไปพบแล้วนำเอาไปทำจีวรได้ตามประสงค์ อนึ่งก่อนจะเกิดการ “ทิ้งผ้าตามป่า” มีตำนานพุทธศาสนาในพระธรรมบทพุทธทศกนิยาสคถาวรรค เรื่อง นาคเพชชิตา ถวายผ้าป่าแก่พระอนุรุธเถระว่า คราวหนึ่งพระอนุรุธเถระผู้เป็นอรหันต์เที่ยวหาบังสุกุลจีวรตามแนวป่าเดินเข้าไปในป่าด้วยใจหวังว่าจะได้พบผ้าสักผืนหนึ่ง ขณะที่พระอนุรุธรำพึงเช่นนั้น เทพธิดานางหนึ่งซึ่งชาติก่อนเคยเป็นภรรยาของพระอนุรุธมีศรัทธาปรารถนาจะถวายผ้าบังสุกุลแก่ท่าน จึงนำผ้าทิพย์ลงมาพาดไว้ที่ต้นไม้เตี้ย ๆ ต้นหนึ่ง ระหว่างทางที่พระเถระจะเดินผ่าน เมื่อพบเหตุเช่นนั้น พระอนุรุธแสดงความประหลาดใจ และเมื่อปรารถนาถึงความถึงเจ้าของไม่มีแล้ว ท่านจึงอธิษฐานเป็นผ้าบังสุกุล การทอดผ้าป่า รวมทั้งการประดับประดาองค์ผ้าป่าด้วยกิ่งไม้ เอาผ้าทำเป็นรูปลิง ค่าง บ่าง ชะนี หรือผีเปรต ก็เป็นการอุปมาดังกล่าว (กำแพงเพชรศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 2565)

ประเพณีพญาฤทัยหรือนบพระ เล่นเพลง

สมัยเมื่อราว 700 กว่าปีที่ผ่านมา “เมืองกำแพงเพชร” หรือ “นครขากังราว” เป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรสุโขทัย ปัจจุบันเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองไทย โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้รับการคัดเลือกจาก องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกอีกทั้งเมืองรองแห่งนี้ยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน อาทิ “ประเพณีนบพระ-เล่นเพลงสำหรับ “ประเพณีนบพระ-เล่นเพลง” ในสมัยแผ่นดิน พระเจ้าลิไท หรือ พระเจ้าทรงธรรม แห่งกรุงสุโขทัย เป็นสมัยที่ศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรืองมาก มีการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วทุกแห่ง

จากหลักฐานบนศิลาจารึกศรีนครชุมร หลักที่ 3 บันทึกเอาไว้ว่า ใน สมัยพระยาสิทธิ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากประเทศศรีลังกามาบรรจุไว้ในองค์เจดีย์ที่ วัดพระบรมธาตุเจดีย์าราม นครชุมร จ.กำแพงเพชร ดังนั้น ทุกปีจึงมีการจัดขบวนแห่พยุหยาตรา จำลองไป นบพระ และเวียนเทียน พระบรมธาตุเจดีย์ตลอดจนมีการร้องรำทำเพลงกันเป็นที่เอิกเกริก เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนสาม หรือ วันมาฆบูชา เจ้าฟ้า เจ้าแผ่นดินจะนำผู้ครองนครเจ้าเมืองน้อยใหญ่ พร้อมทั้งเหล่าไพร่ฟ้าข้าราชบริพารและประชาชน จัดตกแต่งเป็นขบวนพยุหยาตรา พากันไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ณ วัดพระบรมธาตุ นครชุมร เป็นประจำ เรียกสั้น ๆ ว่า พากันไป “นบพระ” คำว่า “นบ” เป็นคำโบราณ แปลว่า “ไหว้” ประเพณี “นบพระ” จึงหมายถึง ประเพณีนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของ องค์พระ สัมมาสัมพุทธเจ้า และมีการละเล่นเฉลิมฉลองที่เรียกว่า “เล่นเพลง” หลังจากได้ทำบุญทำกุศลแล้ว

แต่เนื่องจากการเดินทางในสมัยก่อนเป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องเดินทางด้วยเท้า พาหนะ มีแต่ช้าง ม้า วัว ควาย และ เกวียน เท่านั้น กว่าจะเดินทางไปถึง และนมัสการพระบรมธาตุเสร็จเรียบร้อยแล้ว จำเป็นต้องนอนค้างพักแรมกันในบริเวณวัด จนรุ่งเช้าของอีกวันจึงเดินทางกลับ เป็นธรรมดาของชาวไทยที่มีอารมณ์ศิลปินประจำใจ พออยู่ร่วมกันจำนวนมาก ๆ จึงจัดให้มีการแสดงละเล่นต่าง ๆ ประกวดประชันแข่งขันกันตามขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละหมู่บ้าน เรียกกันว่า “เล่นเพลง” ต่อมาวิวัฒนาการต่าง ๆ ทางด้านการปกครองและความเจริญเติบโตของบ้านเมือง ทำให้ประเพณีดังกล่าวของชาวกำแพงเพชรถูกละเลย และลืมนั่นไปในที่สุด จนถึงปี พ.ศ.2526 จังหวัดกำแพงเพชร จึงได้รื้อฟื้นให้มีการจัดงานประเพณีขึ้นมาใหม่ โดยใช้ชื่อว่า งานประเพณีนบพระ-เล่นเพลง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้พบเห็น และถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติสืบต่อกันไปตราบนานเท่านาน (วิเชียร สุนันทคุณากรณ์, 2563)

สวดมนต์ข้ามปี

กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา ได้ริเริ่มจัดกิจกรรม “สวดมนต์ข้ามปี” ในวัดเป็นครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2548 ภายใต้โครงการส่งท้ายปีเก่าวิถีไทย ต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าวัดใกล้ชิดพระศาสนามากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วน และได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา กระทรวงวัฒนธรรมได้บูรณาการกับหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมดังกล่าว โดยมีเด็ก เยาวชน และประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ในระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา การจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีของรัฐบาลโดยกระทรวงวัฒนธรรม ได้สร้างการรับรู้และมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและระดับโลก เป็นการส่งเสริมการเข้าสู่ศักราชใหม่ด้วยเสียงสวดมนต์จนกลายเป็นวิถีปฏิบัติปกติของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป พุทธศักราช 2564 กระทรวงวัฒนธรรมได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี ถวายพระราชกุศล เสริมสิริมงคลทั่วไทย พ.ศ. 2564 เพื่ออุทิศถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช ถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ รวมทั้งเป็นการสวดมนต์ให้ประเทศไทยประชาชน ครอบครัวและตนเองมีความสุข ตลอดปีใหม่ สร้างแรงจูงใจให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุข ในเทศกาลปีใหม่ พร้อมกันนี้ได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้สวดมนต์ข้ามปีได้ทุกที่ ผ่านระบบโซเซียลมีเดีย ในช่วงเวลาส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ โดยปฏิบัติตามมาตรการควบคุมและป้องกัน การแพร่ระบาดของโรคและสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนาและพิธีการต่าง ๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของรัฐบาล (ธนพล พรหมสุวงศ์ และคณะ, 2563)

สวดธรรมจักรเทศมหาชาติทุกวันอาทิตย์ (ในช่วงเข้าพรรษา)

“การเทศน์มหาชาติ” เป็นการถ่ายทอดบทบาทชีวิตพระเวสสันดร ผู้มีความโอบอ้อมอารี บำเพ็ญทานบารมียิ่งใหญ่ ในฐานะพระโพธิสัตว์ จัดเป็นเรื่องราวที่มีค่าแก่การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาแก่สังคมในยุคปัจจุบัน ในวงการผู้นับถือพระพุทธศาสนาเชื่อกันว่า ถ้าได้ฟังเทศน์มหาชาติครบ 13 กัณฑ์ และดำเนินชีวิตตามหลักธรรมะที่ท่านประมวลไว้ในพระคัมภีร์จะได้รับผลดีถึง 3 ชั้น คือ 1. ชาตินี้ชีวิตจะสุขเย็น ดังเช่น อริยชน เพราะมีธรรมะรักษา 2. ครั้นแตกกายทำลายชิ้นส่วน จะมีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า 3. จะได้พบพระศาสนาของพระศรีอริยเมตตรัยในอนาคต ผู้ที่ฟังแล้วย่อมมีจิตใจผ่องแผ้วเบิกบาน ทำบุญทำทานเป็นการบูชาเทศน์แต่ละกัณฑ์ ย่อมจะก่อให้เกิดผลานิสงส์เป็นไปตามจิตจำนงที่ปรารถนา

การแสดงมหาเวสสันดรชาดก หรือที่พูดกันทั่วไปว่ามีเทศน์มหาชาตินั้นเป็นทานมัยกุศล จึงได้เป็นที่นิยมกันในเมืองไทยยิ่งนัก พุทธศาสนิกชนบางท่านก็นึกพิศวงใจว่า เหตุไฉนหนอผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาในกรุงสยามจึงชอบบำเพ็ญกุศลบริจาคทานในขบวนมีมหาชาตินี้มาก แปรกกว่าการสร้างกุศลโดยนัยอย่างอื่น ๆ ซึ่งน่าจะเห็นได้ว่าเป็นบุญกุศलयิ่งใหญ่กว่า แต่เมื่อผู้ประหลาดใจนั้นดำริตรตรองค้นหาเหตุต่อไปอีกหน่อย ก็คงจะนึกได้ว่า อ้อ การที่เทศน์มหาชาติเป็นที่นิยมกันในพวกไทยนี้ เพราะมีเหตุสำคัญเป็นเครื่องส่อ 3 ประการ คือ

1. เชื่อกันว่า เป็นพระพุทธรูปซึ่งสมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้าได้ตรัสประทานเทศนาแด่พระภิกษุสงฆ์พุทธบริษัทนิโครธาราม ในกรุงกบิลพัสดุ์ ก็แลบรรดาพระพุทธรูปทั้งหลาย เมื่อผู้ใดได้สดับก็ย่อมเกิดสิริสวัสดิมงคล เป็นกุศลบุญราวี ผู้ที่ยินดีแสวงบุญก็ย่อมมุ่งหมายที่จะฟังบำเพ็ญ

2. เชื่อกันว่า พระศรีอริยเมตไตรยเทพบุตร ซึ่งจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลต่อพระพุทธศาสนาของพระศรีสากะ牟尼สมณโคดม สัมมาสัมพุทธเจ้านี้ไป อันอุบัติอยู่ในเทวโลกสวรรค์นั้น ได้มีเทวโองการสั่งพระมาลัยมหาเถร อันมีบุญญาภิหารอย่างยิ่ง ได้ขึ้นไปถึงที่นั้นให้มาบอกแก่นมนุษย์ทั้งหลายในโลกว่า ถ้าผู้ใดมีความปรารถนาจะใคร่ประสบพบพระศาสนาของศรีอริยเมตไตรย ซึ่งนิยมกันว่าจะเป็นการที่มนุษย์จะมีความเจริญ เป็นที่เกษมสุขอย่างยิ่งยวด เป็นต้นว่า รูปกัณฐกจลจากบันไดเรือนแล้วจำหน้ากันไม่ได้ปรารถนาสิ่งใดก็ได้สมประสงค์ ด้วยมีต้นกลปพฤกษ์สำหรับจะให้ผู้ที่นึกไหนได้นั้น แผ่นดินก็ราบเป็นหน้ากลองที่สุดจนน้ำในแม่น้ำก็ราพันกันว่า เต็มเปี่ยมจนกากัมถัมได้ ไหลขึ้นข้างลงข้างอยู่เป็นนิตย์นั้นแล้ว ก็จงให้บุคคลผู้นั้น สดับรับฟังเวสสันดรชาดกอันประดับด้วยพระคาถาถึงพัน ในวันและราตรีเดียวให้จบ และให้บูชาด้วยประทีปรูปเทียนธูปธรรมาสน์ดอกไม้มัน ดอกบัว ดอกอุบล จงกลนี้ ราชพฤกษ์ ดอกผักตบ ให้ครบจำนวนถ้วนสิ่งละพัน ผลานิสงส์นั้นจะชักนำให้สมมโนรถจำนงนี้ ผู้ซึ่งมุ่งหมายจะใคร่พบศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย จึงตั้งใจบำเพ็ญตาม

3. มหาชาตินี้ ท่านผู้เทศนาก็สาธยายกระแสดเสียงเป็นทำนองอันไพเราะต่าง ๆ ทั้งที่สมาคมก็ครึกครื้นสามารถจะให้เกิดปีติโสมนัสรื่นเริงบันเทิงใจได้ทันใจ ทั้งทานที่บริจาคไปก็ปรากฏแช่สาธุการมีผลได้ทันตาเห็น ผู้ที่หวังความปรารถนา ก็ย่อมมุ่งหมายที่จะบำเพ็ญกุศลโดยนัยนี้

อาศัยเหตุที่การมีมหาชาติ ประกอบด้วยข้อสำคัญ 3 อย่างดังว่านี้ คนที่เพ่งประโยชน์จึงเห็นว่าตนได้ฟังพุทธรูปซึ่งมักถือกันว่าเป็นบุญกุศลไม่ผิดกับกับสวดธรรมจักร หรืออนัตตลักขณสูตรชั้นหนึ่งแล้วมีหน้า และยังซ้ำจะได้พบพระศรีอริยเมตไตรยอีกชั้นหนึ่งด้วย ทั้งก็ยังจะได้สนุกสนานรื่นเริงเป็นอย่างเฮฮาครึกครื้นไม่หยอกเลยดีกว่าบำเพ็ญทานมัยกุศลอย่างอื่น ๆ มหาชาติจึงเฟื่องฟุ้งนิยมกันสืบ ๆ มาจนเห็นเป็นสิ่งที่ควรมีควรทำประจำใจในจำพวกผู้ที่นับถือศาสนาตั้งกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้นคราวออกพรรษาแล้วเมื่อเราลงเรือหรือเดินไปในที่ใดมักจะเห็นต้นกล้วย ต้นอ้อย กับฉัตรกระดาด ผูกไว้ที่สะพานน้ำหน้าวัด หรือหน้าการเปรียญและศาลาโรงธรรมเป็นนิมิตบอกให้เรารู้สึกได้ทันที ฤทธิ์ที่เจเนใจมาแล้วว่า อ่อนนั้นเขามีมหาชาติกันหนอ เพราะตามวัดหรือศาลาโรงธรรมต่าง ๆ มักจะมีกันทุก ๆ แห่งทุก ๆ ปี ยิ่งหัวเมืองแล้วดูแทบจะกล่าวได้ว่าเว้นไม่ได้เลย ราวจะการ

ทอดกฐิน แลตามบ้านเศรษฐีผู้มีบรรดาศักดิ์ก็มีกันหลาย ๆ ราย ที่สุดจนในพระบรมมหาราชวังก็มีด้วย เป็นพระราชจริยานุกิจพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ ซึ่งทรงพระผนวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา ก็มักหัดมาถวายเทศนาด้วย (พระธรรมสิริชัย, 2514)

ซึ่งวัดพระบรมธาตุได้ใช้ศาลาธรรมจักรชั้นเดียเป็นศาลาที่สามัญชนทั่วไปมาทำการฟังธรรมจักรเทศน์ 13 กัณฑ์ ในทุก ๆ วันอาทิตย์

พระราชวชิรเมธีท่านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์ 13 กัณฑ์ ท่านจึงได้เป็นผู้เริ่มนำเทศน์ 13 กัณฑ์เข้ามาในช่วงเช้าพรรษา สวดเป็นประจำทุกวันอาทิตย์โดยแต่เดิมนั้นการเทศน์ 13 กัณฑ์ จะมีเพียงวันออกพรรษา ท่านจึงแยกเทศน์ 13 กัณฑ์ ให้เป็น 12 กัณฑ์ที่จะมีการเทศน์ในทุกวันอาทิตย์ หรือ 12 สัปดาห์ นับตั้งแต่เช้าพรรษา และครบสัปดาห์ที่ 13 ในวันออกพรรษา และใช้ศาลาธรรมจักรชั้นเดียเป็นศาลาเทศน์ 13 กัณฑ์ (วาริ ทัพพงษ์, การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567)

ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟ

ประเพณีตักบาตรข้าวต้มลูกโยน หมายถึง ข้าวต้มลูกโยน เป็นชื่อขนมอย่างหนึ่ง นิยมทำสำหรับเทศกาลทำบุญตักบาตรในวันออกพรรษา ในสมัยพุทธกาลตามที่มีกล่าวขานเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงสู่โลกหลังจากเสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่ในดาวดึงส์ถ้ำวันไตรมาส และแสดงอภิรรมเทศนาโปรดพระมารดาในเทวโลกนั้นมาตลอดเวลา 3 เดือน เมื่อถึงวันมหาปวารณา หรือ วันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 คือ วันสุดท้ายของการอยู่จำพรรษา ซึ่งในปี 2566 ตรงกับวันที่ 29 ตุลาคม 2566 แต่เนื่องจากประชาชนต่างพากันไปเฝ้าตักบาตรกันมากมาย แต่ไม่สามารถเข้าถึงพุทธองค์ได้จึงได้โยนข้าวไป อาหารเหล่านั้นก็ตกลงในบาตรของพระพุทธองค์ทั้งหมดเป็นที่อัศจรรย์ยิ่ง จึงเป็นเหตุให้ทำอาหารห่อใบมะพร้าวหรือใบเตย ห่อไว้หางเพื่อจับโยนไปได้ และนำไปตักบาตรในวันออกพรรษา ซึ่งเรียกว่า ตักบาตรเทโวโรหณะ ขึ้นเป็นประจำทุกปีสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันคำว่า “เทโว” ย่อมาจากคำว่า “เทโวโรหณะ” ซึ่งแปลว่า การหยั่งลงจากเทวโลก อันหมายถึงการเสด็จลงจากเทวโลกของพระพุทธเจ้า (Thai PBS, 2566)

สรุปได้ว่า พระราชวชิรเมธีบรรพชาและอุปสมบทเมื่ออายุ 20 ปี ณ วัดสุวรรณาราม ต.วังทอง อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร โดยมีพระอุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ที่มีความสำคัญในท้องถิ่น ท่านมีการศึกษาที่โดดเด่น สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เปรียญธรรม 9 ประโยค รวมถึงปริญญาตรี 2 สาขา ปริญญาโท และปริญญาเอกด้านพุทธศาสนาและการศึกษา นอกจากนี้ยังศึกษานิติศาสตร์และการศึกษาพิเศษ ท่านมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดพระบรมธาตุและชุมชนนครชุม โดยนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ประเพณีกระทรงสายและผ้าป่าแถวกลับมาฟื้นฟู และสร้างวัฒนธรรมใหม่ เช่น การสวดธรรมจักรเทศมหาชาติทุกวันอาทิตย์ เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและความสามัคคีในชุมชน ท่านยังมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาผ่านการพัฒนาโรงเรียนวัดพระบรมธาตุและการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร เพื่อให้เยาวชนและพระภิกษุสงฆ์ได้เข้าถึงการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

ผลงานที่โดดเด่นของพระราชวชิรเมธี

พระราชวชิรเมธีเป็นผู้ที่ให้ความสนใจกับการพัฒนาบ้านเมือง การศึกษาหาความรู้ในสิ่งต่าง ๆ ยังมีความความสนใจ และความเชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ อย่างการบูรณะโรงเรียน เพื่อสนับสนุนการศึกษา และการสนับสนุนการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้คงอยู่ แต่สิ่งที่ท่านให้ความสำคัญมากที่สุด เรียงลำดับได้ดังนี้

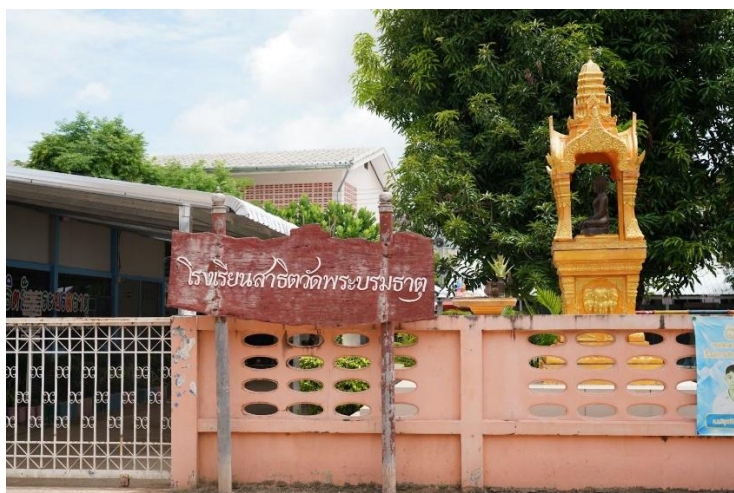
1. ด้านการศึกษา

พระราชวชิรเมธีนั้นให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นทุนการศึกษา การพัฒนาที่ดินให้เป็นโรงเรียน คือ โรงเรียนวัดพระบรมธาตุที่เป็นโรงเรียนเดิมพัฒนามาเป็น โรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุ

และโรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม ที่ให้ทุนการศึกษามาโดยตลอดเรื่อยมาตั้งแต่ที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสที่วัดแห่งนี้ และพระราชวชิรเมธีและท่านยังสนับสนุนการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมระหว่างชุมชน อย่างเช่น การรำกลองซำ รำโทน รำกลองยาว (มนัส สอนตน และคณะ, การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567)



ภาพ 2 ป้ายโรงเรียนวัดพระบรมธาตุ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง, 2567)



ภาพ 3 ป้ายโรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 4 โรงเรียนวชิรปราการ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

พระราชวรเชษฐเมธี เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ จากการที่ท่านได้ศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ ทั้งด้านการศึกษา ความรู้ การใช้ชีวิต รวมถึงการเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ท่านจึงมีแนวคิดในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ ท่านได้เป็นผู้ทรงจำพระปาฏิโมกข์ สาธยาย และพระธรรมกถึกตลอดทั้งปี ซึ่งหลัก ๆ แล้วท่านจะทำการสอนพระที่สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคหรือเทียบเท่ากับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และจะพบเห็นได้บ่อยครั้งในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันอัฐมีบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา พิธีตักบาตรเทโว วันธัมมัสสวนะหรือวันพระ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันสารทไทย (วาริ ทัพวงษ์, การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567) อีกทั้งพระราชวรเชษฐเมธี ยังเป็นผู้ชำนาญในการควบคุมการก่อสร้าง ในปี พ.ศ. 2544

นอกจากนี้ท่านยังได้มอบทุนการศึกษาและสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนให้กับโรงเรียนต่างๆเป็นจำนวนมากในแต่ละปี เนื่องในงานทำบุญอุทิศเจ้าอาวาสและทำบุญอุทิศรวมญาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 - 2566 รวมทั้งสิ้นดังนี้

โรงเรียนวรวิหารการวิทยาคม	จำนวน 130,000 บาท
โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร	จำนวน 130,000 บาท
โรงเรียนวัดพระบรมธาตุ	จำนวน 130,000 บาท
โรงเรียนวัดราษฎร์เจริญพร	จำนวน 45,000 บาท
โรงเรียนยอดประชาสรรค์	จำนวน 35,000 บาท
โรงเรียนบ้านคุยปาง	จำนวน 20,000 บาท
โรงเรียนบ้านน้ำไทรง	จำนวน 5,000 บาท
โรงเรียนบ้านลานสะเดา	จำนวน 5,000 บาท
โรงเรียนหนองบัวราษฎร์บำรุง	จำนวน 15,000 บาท

รวมทั้งสิ้น 385,000 บาท

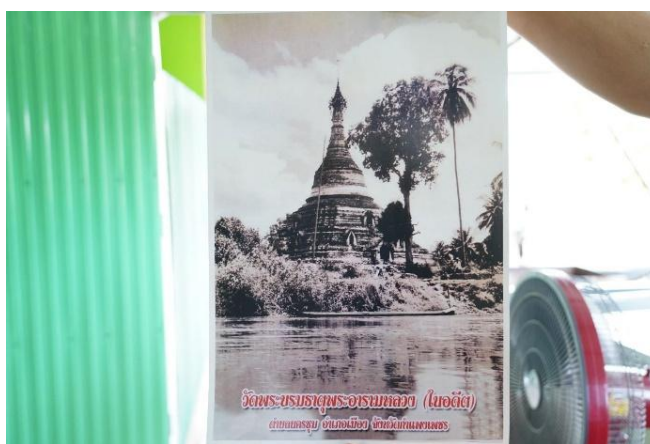
ในปี พ.ศ. 2566 ดำเนินการจัดกิจกรรมประกวดการวาดภาพโดยมีหัวข้อคือ"มาฆปุณณมีดิถีสมโภช การสถาปนาพระบรมธาตุครบ 666 ปี" ในวันมาฆบูชา โดยจัดสามระดับด้วยกัน คือ 1) ระดับประถมศึกษา 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 3) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มอบรางวัลจำนวนเงิน 50,000 บาท

ในด้านการสนับสนุนอุปกรณ์เพื่อการศึกษาท่านได้มอบเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมปริ้นท์สี ให้กับโรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุ ในปี พ.ศ. 2554 เป็นเงิน 30,000 บาท จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอน ให้แก่นักเรียน ครูอาจารย์ อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ เพื่อความสะดวกในการเรียน จัดสวัสดิการในด้านปัจจัยสี่ให้แก่ครูอาจารย์และนักเรียนอย่างทั่วถึงเพื่อความเป็นสัปปายะในการเรียนศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และจัดเลี้ยงอาหารกลางวันทุกวันอาทิตย์ จัดพิมพ์หนังสือคู่มือธรรมศึกษาชั้นตรีเพื่อใช้เป็นคู่มือการศึกษาของนักเรียนธรรมศึกษา ทั้ง 3 ศูนย์ จำนวน 2,000 เล่ม เป็นเงินจำนวน 50,000 บาท ส่วนตัวร่วมบริจาค 5,000 บาท จัดพิมพ์หนังสือคู่มือธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อใช้เป็นคู่มือการศึกษา นักเรียนธรรมศึกษาทั่วทั้งจังหวัด จำนวน 12,000 เล่ม เป็นจำนวนเงิน 540,000 บาท (ส่วนตัวร่วมบริจาค 5,000 บาท) เป็นประธานจัดซื้อหนังสือตำราเรียนบาลีมอบไว้ใช้ในสำนักศาสนศึกษาวัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร เป็นหนังสือบาลีไวยากรณ์ 50 ชุด พระธรรมบทบาลี - แปล 30 ชุด มงคลที่ปณิบาลี - แปล 15 ชุด (พระเทพวรเชษฐเมธี, 2567)

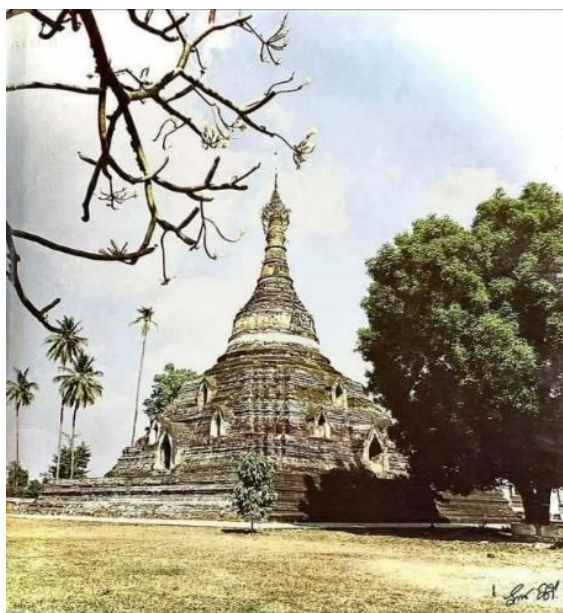
2. ด้านการพัฒนา

หลังจากที่ท่านดำรงผู้ช่วยเจ้าอาวาสและรักษาการแทนเจ้าอาวาส ท่านได้คิดและมองถึงแผนการปรับปรุงโครงสร้างวัดพัฒนาและบูรณะบำรุงสิ่งต่างๆ ให้เข้ากับยุคสมัย และไม่ให้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา ท่านได้เริ่มต้นโครงการในปี พ.ศ. 2545 พระราชวรเชษฐเมธีท่านได้รับตำแหน่งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุอย่างเต็มตัว

ท่านจึงได้ริเริ่มการซ่อมแซมวัดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ตั้งแต่วัดที่มีสภาพทรุดโทรม มีความสีกกร่อนของเนื้อปูนที่ยึดกับองค์พระธาตุ โดยเริ่มใช้การบูรณะให้เป็นสีขาวฝุ่น และต่อมาเมื่อผู้สนับสนุนเปลี่ยนองค์พระธาตุให้เป็นสีเหลืองทอง เหมือนกับที่เห็นในปัจจุบัน.และยังมีการซ่อมแซมยอดองค์พระธาตุที่หักลงมาเพราะภัยพิบัติทางธรรมชาติถึง 2 ครั้ง นอกจากนี้ ท่านยังได้พัฒนาและสร้าง อนุสาวรีย์พญาสิทธิ, ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”, โบสถ์พินุลอุปถัมภ์, ศาลาพระบรมธาตุ 666 ปี, ศาลาธรรมจักรคันเดย์, หอวิปัสณากรรมฐาน “วัชร-นารี”, พิพิธภัณฑ์หลวงปู่วิเชียรโมลี(หลวงพ่ปลั่ง), หอคำภีร์โบราณ, ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลนครชุม วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวงและพระวิหารพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูป นอกเหนือจากเคหะสถานที่ได้รับการบูรณะ สร้างหรือต่อเติมและนั้น พระราชวชิรเมธีได้มีการสร้างวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และโรงเรียนสาธิตวัดบรมธาตุ เพื่อเป็นการย้ำถึงความสำคัญต่อการศึกษา (พระเทพวชิรเมธี, 2567)



ภาพ 5 วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง (ในอดีต)
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 6 วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง (สีขาวฝุ่น)

หมายเหตุ: จาก เก็บภาพวันเก่า โดย กมลกานต์ เฟื่องปรางค์, 2565, X (<https://x.com/nui25182001/status/1589240065980796928>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 7 วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง (ปัจจุบัน)
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 8 ศาลาธรรมจักรชั้นเดีย
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 9 อนุสาวรีย์พญาลิไท
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 10 ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 11 โบสถ์พิบูลอุปถัมภ์
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 12 ศาลาพระบรมธาตุ 666 ปี
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 13 หอวิปสนากัมมฐาน “วัชร-นารี”
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 15 พิพิธภัณฑ์หลวงปู่วิเชียรโมลี (หลวงพ่อปลั่ง)
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 16 หอคัมภีร์โบราณ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ซึ่งนอกจากจะทำการบูรณะภายในวัดพระบรมธาตุแล้วท่านยังได้มีโครงการอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสร้างวัดอีก เช่น โครงการที่จะบูรณะเคหะสถาน ในปีพ.ศ. 2556 ท่านได้เป็นประธานจัดสร้างพระพุทธรูปประธาน เพื่อประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญ วัดบงดอยในการดูแลของวัดแม่สลิดหลวง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ในปี พ.ศ.2557 เป็นประธานจัดสร้างศาลาการเปรียญที่พัทลุงหิโนชะงัก ตำบลวังควง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

เป็นอาคารทรงไทย ชั้นเดียว สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนพื้นปูด้วยกระเบื้องเซรามิก มีพื้นที่ใช้สอย 118 ตารางเมตร สิ้นค่าก่อสร้าง 1,317,500 บาท เงินส่วนตัวของท่านได้บริจาคเป็นจำนวนเงิน 100,000 บาท



ภาพ 17 ศาลาการเปรียญวัดบندوق วัดแม่สลิดหลวง อำเภอสองยาง จังหวัดตาก

หมายเหตุ: จาก Lisa The Eagle. (9 ตุลาคม 2563). วัดแม่สลิด ตำบลแม่สอง อำเภอสองยาง จังหวัดตาก... [รูปภาพ]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=417256849674484&set=pcb.417258039674365>

ปี พ.ศ. 2563 ท่านตั้งทุนนิธิพระราชวรเชษฐี สมทบทุนมูลนิธิพระมหาโพธิวงศาจารย์เพื่อสร้างวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร จำนวน 300,000 บาท ต่อมาในปี พ.ศ. 2564-2566 ได้ทำการเพิ่มทุนนิธิพระราชวรเชษฐี สมทบทุนมูลนิธิพระมหาโพธิวงศาจารย์เพื่อสร้างวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร จำนวนปีละ 10,000 บาท รวมทั้งสิ้น 30,000 บาท ซึ่งในปัจจุบันมูลนิธิมีเงิน 10,000,000 บาท ในส่วนของด้านการบำรุงรักษา



ภาพ 18 มหาวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

หมายเหตุ: จาก ประชุมการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565, (<https://kpp.mcu.ac.th/?p=502>). CC BY-NC-ND.

ในปีพ.ศ. 2554 ท่านได้มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดบุญม้น-
ศรีธาราม อำเภอขามเฒ่าลือบุรี จังหวัดกำแพงเพชร 5,000 บาท ต่อมา ปี พ.ศ. 2555 มอบเงินบำรุงการอบรม
บาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดบุญม้นศรีธาราม อำเภอขามเฒ่าลือบุรี จังหวัดกำแพงเพชร
เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท ปีพ.ศ. 2556 พระราชวชิรเมธีได้มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง
คณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดบุญม้นศรีธาราม อำเภอขามเฒ่าลือบุรี จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจำนวน 5,000 บาท



ภาพ 19 วัดบุญม้นศรีธาราม อำเภอขามเฒ่าลือบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

หมายเหตุ: จาก วัดบุญม้นศรีธาราม-โคกเลาะ. (26 สิงหาคม 2567). พรุ่งนี้วันพระ แรม 8 ค่ำ เดือน 9 ดูแล
ตัวเอง ดูแลพ่อแม่ดูแลคน... [รูปภาพ]. Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02a7trWjANvKbcNLWeK9VTKPDfDWWgfEJjSq4HxMXGY7yxWsBZwcEaUKPRufzSPM8yl&id=100083006897797&locale=th_TH

ปีพ.ศ. 2557 พระราชวชิรเมธีได้มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4
ณ วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจำนวน 5,000 บาท



ภาพ 20 วัดไตรภูมิ อำเภอพรานกระต่าย

หมายเหตุ: จาก วัดไตรภูมิ. (19 สิงหาคม 2567). ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 ปีมะโรง ลงฟังพระปาฏิโมกข์... [รูปภาพ].
Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=804488211834507&set=pcb.804494975167164>

ปีพ.ศ. 2558 พระราชวชิรเมธีได้มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดพระบรมธาตุ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจำนวน 5,000 บาท



ภาพ 21 วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดกำแพงเพชร

หมายเหตุ: จาก สักการะ วัดพระบรมธาตุนครชุม วัดตั้ง กำแพงเพชร สีทองอร่าม กลางเมือง โดย Nukkpidet, 2565, ทูริโอดี (<https://travel.trueid.net/detail/E6LjpNLeAzRW>). CC BY-NC-ND.

ปีพ.ศ. 2599 พระราชวชิรเมธีได้มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์ 5,000 บาท ปี พ.ศ. 2560 พระราชวชิรเมธีได้มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์

ปีพ.ศ. 2561 มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจำนวน 5,000 บาท

ปีพ.ศ. 2562 มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจำนวน 5,000 บาท

ปีพ.ศ. 2563 มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจำนวน 5,000 บาท



ภาพ 22 วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์

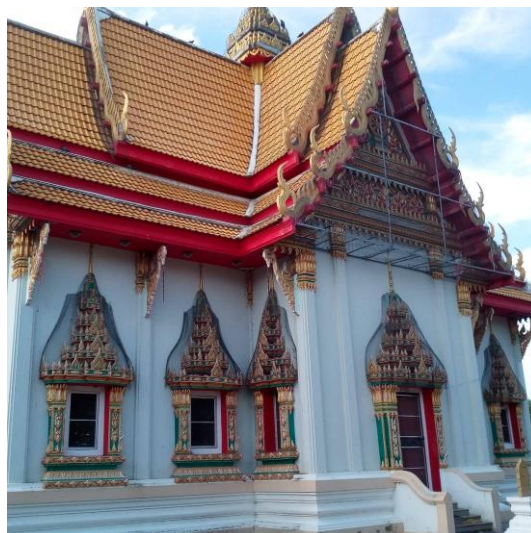
หมายเหตุ: จาก ตามรอย ตำนานพระกนิเณร วัดวรนาถบรรพต จังหวัดนครสวรรค์ โดย MTHAI, 2566, (<https://mthai.com/travel/nakhon-sawan/325555.html>). CC BY-NC-ND.

ปี พ.ศ. 2564 มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจำนวน 5,000 บาท และวัดสังฆานุภาพ จังหวัดกำแพงเพชร 3,000 บาท และวัดโค้งวิไล จังหวัดกำแพงเพชร 2,000 บาท รวมทั้งสิ้น 10,000 บาท

ปี พ.ศ. 2565 มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดกำแพงเพชร 5,000 บาท วัดสังฆานุภาพ จังหวัดกำแพงเพชร 3,000 บาท และวัดโค้งวิไล จังหวัดกำแพงเพชร 2,000 บาท รวมทั้งสิ้น 10,000 บาท

ปี พ.ศ. 2566 มอบเงินบำรุงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงคณะสงฆ์ภาค 4 ณ วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดกำแพงเพชร 5,000 บาท และวัดสังฆานุภาพ จังหวัดกำแพงเพชร 3,000 บาท วัดโค้งวิไล จังหวัดกำแพงเพชร 2,000 บาท รวมทั้งสิ้น 10,000 บาท

ส่วนในด้านการสร้างโบราณวัตถุนั้นท่านได้เป็นประธานจัดสร้างหลวงพ่отันใจ วัดชัยพฤกษ์ ตำบลวังทอง อำเภอเมือง กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร สร้างด้วยปูนทั้งองค์ พร้อมแท่นพระ สิ้นค่าก่อสร้าง 2,837,100 บาท ส่วนตัวบริจาคเป็นเงินจำนวน 100,000 บาท ในปี พ.ศ. 2559 รวมผลงานสาธารณประโยชน์ และผลงานศึกษาสงเคราะห์ทุกรายการ เป็นจำนวนเงิน 1,708,500 บาท (พระเทพวชิรเมธี, 2567)



ภาพ 23 วัดชัยพฤกษ์ ตำบลวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

หมายเหตุ: จาก วัดชัยพฤกษ์ เขาแก้วพรหมรังสี. (29 กันยายน 2565). วัดชัยพฤกษ์ เขาแก้วพรหมรังสี... [รูปภาพ]. Facebook. https://www.facebook.com/photo?fbid=409323308013402&set=pb.100068072085544.-2207520000&locale=th_TH

จากการสัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธีเป็นผู้ที่ไม่ฝักใฝ่ในการสร้างวัตถุโบราณและมีน้อยครั้งมาก ๆ ที่ท่านจะได้สร้างสิ่งเหล่านี้ออกมา แม้จะมีการสร้างเหรียญออกมาก็ไม่ได้เป็นเหรียญที่โด่งดังจนเป็นกระแสมากนักเท่าไร (วาริ ทัพพงษ์, การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567) แต่ท่านได้มีการสร้างพระธาตุจำลองออกมาอยู่เรื่อย ๆ ให้เป็นการจำหน่ายเพื่อเป็นกำไรของวัด



ภาพ 24 เหรียญรุ่นกรงจักร
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 25 พระธาตุจำลอง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

การพัฒนาโรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุและวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. โรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุ

จากที่ท่านเป็นผู้ที่ชำนาญในการควบคุมการก่อสร้าง ทางวัดได้มีโรงเรียนวัดพระบรมธาตุเป็นโรงเรียนที่อยู่ในรั้วของวัดและมีอาคารที่ตั้งเป็นศาลาการเปรียญ ภายในมีห้องแยกชั้นต่าง ๆ และหลังจากที่พระราชวรเมธีได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาส ท่านได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอาคารเรียนจากเดิมที่ตั้งภายในวัดก็ได้ย้ายออกมาข้าง ๆ วัด และเพิ่มเติมอาคารเรียนที่มากขึ้น จากนั้นได้เป็นโรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุ

เดิมแล้ว โรงเรียนมีใช้สอนสำหรับเด็กในวัด แต่เดิมโรงเรียนมีจำนวนเด็กที่เข้ามาเรียนน้อย และเริ่มจะปิดตัวลง ท่านจึงได้เริ่มบูรณะโรงเรียนสาธิตวัดพระบรมธาตุ โดยการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในการบูรณะ



ภาพ 26 ป้ายโรงเรียนวัดพระบรมธาตุ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง, 2567)

2. วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อตั้งโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2430 โดยย้ายการสอนพระปริยัติธรรมจากวัดพระศรีรัตนศาสดารามไปวัดมหาธาตุ และเริ่มเปิดสอนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2432 ชื่อเดิมของวิทยาลัยคือ "มหาธาตุวิทยาลัย" ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เมื่อ พ.ศ. 2439 เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศของรัชกาลที่ 5 สถานศึกษานี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อสอนพระบาลี พระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงให้แก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์

ในปี พ.ศ. 2490 คณะสงฆ์มหานิกายได้ประกาศให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัย ซึ่งเริ่มเปิดทำการสอนตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 อย่างไรก็ตาม สถานภาพของมหาวิทยาลัยยังไม่ได้มีการรับรองตามกฎหมายในช่วงแรก แม้จะมีความพยายามออกพระราชบัญญัติรับรองสถานะหลายครั้ง ในที่สุด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็ได้รับการรับรองสถานะเป็นมหาวิทยาลัยตามกฎหมายในเวลาต่อมา (พระมหาเอกลักษณ์ จิตตเทโว และคณะ, 2558)

จากการสัมภาษณ์ พระราชวรเมธี เป็นผู้ที่เห็น สัมผัส และรับรู้ถึงความลำบากของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่จะเข้าถึงการศึกษา ด้วยเหตุผลหลากหลายประการ เช่น ความยากจนของปัจเจกบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวกของการอยู่ร่วมกับของบุคคลทั่วไปกับพระสงฆ์ในสถานศึกษา ด้วยมหาวิทยาลัยสงฆ์เองนั้นก็ถูกจัดขึ้นเพื่อสิ่งนี้ พระราชวรเมธีจึงจัดตั้งสถานที่เพื่อการศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณร และหลังจากที่พระราชวรเมธีได้เข้ารับการแต่งตั้งให้เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชรและเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ ปี พ.ศ. 2545 และต่อมาอีก 7 ปี ในปี พ.ศ. 2551 มีการเปิดหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร และมีพระราชวรเมธีเป็นผู้ดำเนินการหน่วยวิทยบริการฯ ด้วยเหตุผลที่ท่านต้องการให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรนั้นได้มีการศึกษาเหมือนกับบุคคลทั่วไป (วาริ ทัพพงษ์, การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567)



ภาพ 27 วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

การเผยแพร่คำสอนศาสนา

นอกเหนือจากงานพัฒนา งานสร้างเคหะสถาน งานสอนหนังสือตามมหาวิทยาลัย พระวรเมธีได้เผยแพร่คำสอนศาสนาอย่างกว้างขวาง โดยจัดตารางเวรให้พระสงฆ์ไปสอนศาสนาที่โรงเรียนทุกวันศุกร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2540 ท่านยังเป็นวิทยากรอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงที่วัดราชบูรณะ และในปี พ.ศ. 2559 ท่านเป็นประธานโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีนครชุม โดยมึ้นักเรียนและประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ท่านยังจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่โรงเรียนวัดพระบรมธาตุ และร่วมมือกับโรงเรียนในท้องถิ่น เช่น โรงเรียนสาธิตราชภัฏกำแพงเพชรและโรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร จัดอบรมคุณธรรมและจริยธรรม

แก่เยาวชนเป็นประจำทุกสัปดาห์ มีการเรียนธรรมศึกษาที่โรงเรียนวรวิหารวิทยาคม โรงเรียนเจริญสุขอุดมวิทยา และโรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนธรรมศึกษาของวัด มีนักเรียนสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เป็นจำนวนมาก และมีการมอบประกาศนียบัตรทุกปีเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้สอบผ่าน (พระเทพวชิรเมธี, 2567)

สาธารณประโยชน์ทั่วไป

พระราชวชิรเมธี ท่านชอบการช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนตามชุมชนต่างๆ จากการที่ท่านเป็นผู้ที่ ชอบการพัฒนาสิ่งต่างๆ โดยการบริจาคหรือการบูรณะเพื่อให้ชุมชนมีความเจริญ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนี้

ประธานจัดหาโรงศพเพื่อบริจาคเป็นสาธารณกุศลแก่ผู้ยากไร้เนื่องในงานประเพณีไหว้พระบรมธาตุ ในปี พ.ศ. 2554-2566 รวมทั้งสิ้น จำนวน 140 โลง เป็นจำนวนเงิน 2,100,000 บาท

พ.ศ. 2555 เป็นประธานจัดสร้างโรงเย็นถวายที่พักริมฝั่งบ้านคุยปาร์ก ตำบลวังควง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พร้อมทั้งปัจจัยเพื่อดูแลซ่อมโรงเย็นของวัดเพื่อใช้งาน เป็นจำนวนเงิน 62,800 บาท ท่านออกส่วนตัวบริจาคอีก 50,000 บาท

พ.ศ. 2559 - 2566 เสร็จกิจกรรมบิณฑบาตปีใหม่ มอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านปากคลองใต้ นำข้าวสารอาหารแห้ง พร้อม เงินหนึ่งพันบาท ไปมอบแก่ผู้ป่วยติดเตียง และผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ รวมทั้งสิ้นจำนวน 280 คน เป็นเงิน 280,000 บาท (พระเทพวชิรเมธี, 2567)

สรุปได้ว่า พระราชวชิรเมธีเน้นพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยบูรณะโรงเรียนและ มอบทุนการศึกษา ส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น และสร้างวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชรเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ท่านบูรณะวัดพระบรมธาตุ สร้างอนุสาวรีย์ ห้องสมุด และศาลาเพื่อการเรียนรู้ ท่านยังจัดสร้างพระพุทธรูปและ วัดถุ่มมงคลระดมทุน สนับสนุนการศึกษาพระสงฆ์และเผยแพร่คำสอนในโรงเรียน นอกจากนี้ ยังช่วยเหลือชุมชน ด้วยการบริจาคโรงศพ ข้าวสาร และเงินช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ป่วย

แนวทางการปฏิบัติ/การดำเนินชีวิต

แบบอย่างการดำเนิน ชีวิตของพระราชวชิรเมธี ที่ท่านได้ปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างกับศิษยานุศิษย์ และผู้ที่ใกล้ชิด จากการสัมภาษณ์ของ เสมา ปิยะมัยคงเดช (การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567) ได้ให้การ สัมภาษณ์เอาไว้ว่า ท่านเป็นคนไม่ถือไม่คิดร้าย ว่าคนจะมองท่านอย่างไร ท่านเพียงแค่ว่าสิ่งที่ตนเองจะต้องทำ ต่อไปเพียงแค่นั้น คือ การช่วยเหลือพัฒนาชุมชน และการพัฒนาการศึกษา การเข้าช่วยเหลือสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งท่านได้ทำตามหลักอนัตตาและหลักอริยสัจ 4

หลักอนัตตา

เมื่อกล่าวถึงความเป็นมาของคำสอนเรื่องอนัตตาแล้ว จะพบว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ในอนัตตลักขณสูตร โดยมีใจความว่า ในสมัยนั้น ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (เขตเมือง สารนาถ ประเทศอินเดียในปัจจุบัน) พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงให้พวกปัญจวัคคีย์ยอมรับในอนัตตตรัสมา สัมโพธิญาณ (ด้วยภิกษุปัญจวัคคีย์ เคยเฝ้าอุปฐากพระพุทธเจ้าในสมัยนั้น) แล้วทรงแสดงปฐมเทศนา ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พวกเขา เมื่อแสดง ธรรมจบ โกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้า ได้ธรรมจักขุ (ดวงตาเห็นธรรม คือโสดาปัตติมรรคญาณ) เป็นโสดาบัน ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุ พระผู้มีพระภาคทรงบวช ให้ท่านวิริเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา และได้สมณนามจากพระผู้มีพระ ภาคว่า “อัญญาโกณฑัญญะ” แปลว่า “โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ” ต่อจากนั้น ทรงแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ที่เหลือ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ทำให้ท่านเหล่านี้ได้ธรรมจักขุ

ทั้งหมดได้ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงบวชให้พวกเขาด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ต่อจากนั้นพระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร ทำให้พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้บรรลุอรหัตผล

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับอนัตตลักขณสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 โดยมีใจความสำคัญของพระสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณว่า “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณของเรา จงเป็นอย่างน้อยได้เป็นอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเป็นอนัตตา ฉะนั้น จึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณว่า “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของเราเป็นอย่างนี้ อย่างได้ อย่างนั้น” จากพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้เป็น อนัตตา มิใช่อัตตา ทรงตรัสถึงทั้งห้านี้พึงเป็นไปเพื่ออาหาร มิได้เป็นของเรา จะกำหนดให้เป็นอย่างที่เราให้เป็นอย่างนี้ เป็นอย่างนั้น คงจะไม่ได้ ดังเช่นที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถามปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 อีกว่า รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง สังขารเที่ยงหรือไม่เที่ยง วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง พระพุทธองค์จึงตรัสอีกว่า “สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็น ธรรมดา ควรหรือที่จะเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา” ย่อมแสดงให้เห็นว่า ทั้งห้านี้ หมายถึง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผัน ถือว่าเป็นอนัตตาที่ไม่มีตัวตน ไม่ยึดมั่น ไม่ถือมั่น ไม่แน่นอน ทุกอย่างล้วนอนิจจัง โดยทั้งหมดนี้เป็นเพียง องค์ประกอบที่เกิดขึ้นมาเรียกว่า ชันธ์ 5 ชันธ์ 5 นี้จึงหมายถึง กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวด หนึ่งๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดแบ่งออกเป็น 5 กอง คือ รูปชันธ์ กองรูป กองเวทนา สัญญา ชันธ์ กองสัญญา สังขารชันธ์ กองสังขาร วิญญาณชันธ์ กองวิญญาณ เรียกรวมน่า “เบญจชันธ์” หรือ “ชันธ์ 5” จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า “อนัตตา” (อนตฺตา) คือ ความมิใช่ตัวตน เป็นหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงตรัสสอนปัญจวัคคีย์ในอนัตตลักขณสูตรที่ปรากฏในคัมภีร์ พระไตรปิฎกนั้น เป็นหลักธรรมที่ทรงเทศน์สอนต่อจากอัมมจักกัปวัตตนสูตร ส่วนอนัตตลักขณสูตร เป็นหลักธรรมที่ 2 ที่ทรงสอนปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 เมื่อได้ฟังพระสูตรนี้แล้ว ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ (ณัฐฐาพรณกรกรรณิรมย์พิชรา และพระมหายุทธนา นรเชฏโฐ, 2562)

หลักอริยสัจ 4

อริยสัจ แปลว่า ความจริงอย่างประเสริฐ หรือความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้คนเป็นพระอริยะ มี 4 อย่างคือ ทุกข์ (หรือทุกข์สัจจะ) สมุทัย (หรือสมุทัยสัจจะ) นิโรธ (หรือนิโรธสัจจะ) มรรค (หรือมรรค สัจจะ) เรียกเต็มว่า ทุกข์(อริยสัจจ) ทุกข์สมุทัย(อริยสัจจ) ทุกข์นิโรธ(อริยสัจจ) และทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (อริยสัจจ) อริยสัจ 4 จัดเป็นหมวดธรรมที่สำคัญมากของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นที่สรุปรวมของพระธรรมคำสั่งสอนทั้งหมด หมายความว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ในพระไตรปิฎกทั้ง 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกนั้น ก็จะสรุปรวมลงในอริยสัจ 4 ทั้งสิ้น อริยสัจ 4 มีดังนี้

1. ทุกข์ แปลว่า ความทุกข์ หรือสภาพที่ทนได้ยาก ได้แก่ ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์กล่าวให้ ลึกลงไปอีก หมายถึง สภาวะของสิ่งทั้งหลาย ที่ตกอยู่ในกฎธรรมดาแห่งความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ซึ่งประกอบด้วย ภาวะคัน กัดคัน ขัดแย้ง ขัดข้อง มีความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง ขาดแก่นสาร และความเที่ยงแท้ ไม่อาจให้ความพึงพอใจเต็มอ้อมแท้จริง พร้อมทั้งจะก่อปัญหา สร้างความทุกข์ขึ้นมาได้เสมอ ทั้งที่เกิดปัญหาขึ้นแล้ว และที่อาจเกิดเป็นปัญหาขึ้นมา เมื่อใดเมื่อหนึ่ง ในรูปใดรูปหนึ่ง แก่ผู้ที่ยึดติดถือมั่นไว้ด้วยอุปาทาน

2. ทุกข์สมุทัย เรียกสั้น ๆ ว่า สมุทัย แปลว่า เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุให้ทุกข์เกิดขึ้น ได้แก่ ความอยาก ที่ยึดถือเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง โดยอาการที่เราซึ่งจะเสพที่จะได้ จะเป็น จะไม่ เป็น อย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้น ด้วยความเร่าร้อน รำรอน กระวนกระวาย ความหวงแหน เกลียดชัง หวั่นกลัว หวาดระแวง

ความเบื่อหน่าย หรือ ความคับข้องติดขัด ในรูปใดรูปหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ไม่อาจปลดปล่อยโล่งเบา เป็นอิสระ สดชื่น เบิกบานได้ อย่างบริสุทธิ์สิ้นเชิง ไม่รู้จักความสุข ชนิดที่เรียกว่า ไร้ใฝ่ฝ้าและไม่อึดเฟ้อ

3. ทุกขนิโรธ เรียกสั้น ๆ ว่า นิโรธ แปลว่า ความดับทุกข์ ได้แก่ภาวะที่เข้าถึง เมื่อกำจัดอวิชชา สรรอก ตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกตัณหาย้อมใจ หรือดูดลากไป ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความเบื่อหน่าย หรือความคับข้องติดขัดอย่างใด ๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ ประสบความสุขที่บริสุทธิ์ สงบ ปลอดโปร่งโล่งเบา ผ่องใส เบิกบาน เรียกสั้น ๆ ว่านิพพาน

4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เรียกสั้น ๆ ว่า มรรค แปลว่า ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ หรือข้อปฏิบัติ ให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือทางประเสริฐ มีองค์ประกอบ 8 ก็คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เพราะเป็นทางสายกลาง ซึ่งดำเนินไปพอดีที่จะให้ถึงนิโรธ โดยไม่ติดข้อง หรือเอียงไปหา ที่สุดสองอย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค (ความหมกมุ่นในกามสุข) และอัตตakilมณานุโยค (การประกอบ ความลำบากแก่ตน คือ บีบคั้นทรมานตนเองให้เดือดร้อน)

เป้าหมายคือการรู้จริง จึงต้องเข้าถึงหัวใจของพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ หลักธรรม ที่สอนครบถ้วนทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และผลของภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีคือการรู้จักทุกข์ ภาคปฏิบัติคือ มรรคมรรคแปด และผลของภาคปฏิบัติคือ นิโรธ ความดับทุกข์

การปฏิบัติธรรมทุกขั้นตอน รวมลงในมรรคอันประกอบด้วยองค์แปดนี้ เมื่ออยู่รวมกันแล้วเหลือเพียง 3 คือ ศีล - สมาธิ - ปัญญา สรุปสั้นๆ ก็คือ การปฏิบัติธรรม (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) การเดินตามมรรค คือ

1. การฝึกฝน อบรมในด้านความประพฤติ กาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา
2. การฝึกฝนอบรมจิตใจ การปลูกฝัง คุณธรรม และสมรรถภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตสิกขา และ
3. การฝึกฝนอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

หลุดพ้นจากความยึดมั่น ถ้อยมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับทุกข์ได้ เรียกว่าอริ ปัญญาสิกขา และมรรคมรรค 8 คือ

1. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) เป็นฝ่ายปัญญา คือความเข้าใจถูกต้อง ย่อมต้องการใช้ใน กิจการทั่วไปทุก ประเภททั้งทางโลกและทางธรรม
2. ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) เป็นฝ่ายปัญญา คือความเข้าใจถูกต้อง คือคิดหาทาง ออกไปจากทุกข์ ตามกฎแห่งเหตุผล ที่เห็นชอบมาแล้วข้อสัมมาทิฐินั่นเอง
3. การพูดชอบ (สัมมาวาจา) เป็นฝ่ายศีล คือเจรจาชอบ การพูดจาถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อ ตนเอง และผู้อื่น ได้แก่การเว้นจากวจีทุจริต 4 คือไม่ประพฤตชั่วทางวาจา อันได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูด ส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกร้างกัน ไม่พูดคำหยาบคาย และ ไม่พูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ
4. การกระทำชอบ (สัมมกัมมันตะ) เป็นฝ่ายศีล คือทำการงานชอบโดยประกอบการทำงานที่ไม่ ผิดประเพณี ไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม

5. การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) เป็นฝ่ายศีล คือการเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด มีความ เพียรระวัง ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม การดำรงชีพถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง และผู้อื่น

6. ความเพียรชอบ (สัมมาวายามะ) ฝ่ายสมาธิหมายถึง ความพากเพียรถูกต้อง เป็นส่วนของใจ ที่บากบั่นในอันที่จะก้าวหน้า ไม่ถอยหลังจากทางดำเนินตามมรรค

7. ความระลึกรู้ชอบ (สัมมาสติ) ฝ่ายสมาธิหมายถึง ความมีสติระลึกถึงความเป็นไปได้ของ สภาพร่างกาย ระลึกรู้ถึงความเป็นไปของเวทนา (ขณะมีอารมณ์) ว่าเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเฉย ๆ ระลึกรู้ถึง ความเป็นไปของ จิตว่าเศร้าหมองหรือผ่องใสเพราะเหตุใด ระลึกรู้ถึงความดี ชั่วที่เกิดขึ้นในจิตของตน

8. การตั้งจิตให้ชอบ (สัมมาสมาธิ) หมายถึง การตั้งใจมั่นถูกต้อง ได้แก่สมาธิ เป็นของจำเป็น ในกิจการทุกอย่าง

เหล่านี้ คือเรื่องของการหลุดพ้นของสรรพสัตว์ทั่ว ๆ ไป แม้พระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น ก็ต้องหลุดพ้นจากกิเลสด้วยทางเส้นนี้เหมือนกันทั้งหมดทั้งสิ้น เพราะเป็นทางสายเดียว มีอยู่ทางเดียว “มรรคมืองค์แปด” ทั้งแปด ส่วนมีความต่อเนื่องและเอื้อกันอยู่อย่างแยกไม่ออก ถ้าเรามีความเห็นชอบ หรือมีความเข้าใจถูกต้องเป็นเบื้องต้น (จิตศรัณย์พร ปัญจวัฒนคุณ, 2561)

หลักธรรมที่ท่านได้ยึดมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ทำให้ท่านมีความเมตตาการุณา ไม่ยึดติดกับคำพูดจึงเป็นการฝึกปฏิบัติตามหลักการของศาสนาพุทธที่ช่วยให้เรามีสติ ปัญญา และจิตใจที่สงบสุขมากขึ้น จึงเหมาะสมที่จะเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างให้กับเยาวชนรุ่นหลังสืบต่อไป (เสมา ปิยะมัยคงเดช, การสัมภาษณ์, 15 กันยายน 2567)

สรุปได้ว่า แบบอย่างการดำเนิน ชีวิตของพระราชวชิรเมธี ที่ท่านได้ปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างกับศิษยานุศิษย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ท่านเน้นการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา โดยเฉพาะอนัตตาและอริยสัจ 4 ท่านมุ่งพัฒนาตนเองและชุมชน โดยไม่ยึดติดกับคำวิจารณ์ และให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่พัฒนาการศึกษาและชุมชน ด้วยชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ยึดติดในสิ่งไม่เที่ยง ท่านเชื่อในอริยสัจ 4 และมุ่งพัฒนาจิตใจเพื่อดับทุกข์ เน้นการมีสติ ความเพียร และเมตตาต่อผู้อื่น ท่านจึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้ชุมชนและเยาวชน

สรุป

สรุปได้ว่า พระราชวชิรเมธีบรรพชาและอุปสมบทเมื่ออายุ 20 ปี ณ วัดสุวรรณาราม ต.วังทอง อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร โดยมีพระอุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ที่มีความสำคัญในท้องถิ่น ท่านมีการศึกษาที่โดดเด่น สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เปรียญธรรม 9 ประโยค รวมถึงปริญญาตรี 2 สาขา ปริญญาโท และปริญญาเอกด้านพุทธศาสนาและการศึกษา นอกจากนี้ยังศึกษานิติศาสตร์และการศึกษาพิเศษ ท่านมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดพระบรมธาตุและชุมชนนครชุม โดยนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ประเพณีกระทงสายและผ้าป่าแถวกลับมาฟื้นฟู และสร้างวัฒนธรรมใหม่ เช่น การสวดธรรมจักรเทศมหาชาติทุกวันอาทิตย์ เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและความสามัคคีในชุมชน ท่านยังมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาผ่านการพัฒนโรงเรียน วัดพระบรมธาตุและการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร เพื่อให้เยาวชนและพระภิกษุสงฆ์ได้เข้าถึงการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม อีกทั้งพระราชวชิรเมธีเน้นพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยบูรณะโรงเรียนและมอบทุนการศึกษา ส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น และสร้างวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชรเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ท่านบูรณะวัดพระบรมธาตุ สร้างอนุสาวรีย์ ห้องสมุด และศาลาเพื่อการเรียนรู้ ท่านยังจัดสร้างพระพุทธรูปและวัตถุมงคล ระดมทุนสนับสนุนการศึกษาพระสงฆ์และเผยแพร่คำสอนในโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยเหลือชุมชนด้วยการบริจาคโรงศพ ข้าวสาร และเงินช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ป่วย ในส่วนของแบบอย่างการดำเนินชีวิตของพระราชวชิรเมธีที่ท่านได้ปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างกับศิษยานุศิษย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ท่านเน้นการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา โดยเฉพาะอนัตตาและอริยสัจ 4 ท่านมุ่งพัฒนาตนเองและชุมชน โดยไม่ยึดติดกับคำวิจารณ์ และให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่พัฒนาการศึกษาและชุมชน ด้วยชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ยึดติดในสิ่งไม่เที่ยง ท่านเชื่อในอริยสัจ 4 และมุ่งพัฒนาจิตใจเพื่อดับทุกข์ เน้นการมีสติ ความเพียร และเมตตาต่อผู้อื่น ท่านจึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้ชุมชนและเยาวชน

บรรณานุกรม

กมลกานต์ เพื่องปรางค์. (6 พฤศจิกายน 2565). เก็บภาพวันเก่า. X.

<https://x.com/nui25182001/status/1589240065980796928/photo/1>

กำแพงเพชรศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (4 สิงหาคม 2565). ประเพณีทอดผ้าป่าของจังหวัด

กำแพงเพชร. <https://acc.kpru.ac.th/KPPStudies/index.php?title=ประเพณีทอดผ้าป่าแถวของจังหวัดกำแพงเพชร>

จิตศรีณัฏฐ์ ปัญจวัฒน์คุณ. (2561). อริสงฆ์ 4 กับวัยรุ่นในศตวรรษที่ 21. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 23(1), 1-15. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/248911/169294>

ณัฏฐาพรรณ กรรภิรมย์พิชรา และพระมหายุทธนา นรเชษฐโก. (2562). ศึกษาหลักธรรมอนัตตาในพระคัมภีร์พระไตรปิฎก. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 112-126. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmb/article/view/240262/163717>

ชนพล พรหมสุวงศ์, เอกสิทธิ์ คล้ายแดง, ปรีณา เพ็ชรแต้มทอง, พลอยชนนี สุขปานประดิษฐ์, ธนาภรณ์ เงินเหรียญ, ฤดี ฉลาดสุนทรวาที, สมานมิตร วงศ์ถามาตรย์ และณัณนันทน์ ธนเรืองนิตย์.

(2563). *บทเจริญพระพุทธมนต์ ถวายพระราชกุศล เสริมสิริมงคลทั่วไทย พ.ศ.2564*.

สำนักพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ประชาสัมพันธ์จังหวัดกำแพงเพชร. (15 กันยายน 2567). *กราบถวายความอาลัยพระเดชพระคุณ*

พระเทพวชิรเมธี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ... [รูปภาพ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=842871074697070&id=100069225549371&set=a.246534134330770>

พระเทพวชิรเมธี. (2567). *ประวัติพระสังฆาธิการบุคคลสำคัญของจังหวัด* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์].

วัดพระบรมธาตุ.

พระธรรมสิริชัย. (2514). *เทศน์มหาชาติ*. กรมศิลปากร.

<https://www.finearts.go.th/storage/contents/2022/08/file/jkj1rLjav4qWlhfZB4eoNvQbcG4K0EKccNPU5WZ7.pdf>

พระมหาเอกลักษณ์ จิตตเทโว, อักษรวิชัย โฉมศรี, สุภูฐาน สุดาจันทร์ และสมบุญ พงษ์พิศ. (2558).

ประวัติและพัฒนาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สำนักพิมพ์บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด

พระสังฆาธิการ. (ม.ป.ป.). *พระเทพวชิรเมธี (วีระ วรปัญญา ป.ธ.9 ,ผศ.ดร.)*.

https://sanghatikan.com/monk_view.php?ID=516

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (7 เมษายน 2565). *ประชุมการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร*.

<https://kpp.mcu.ac.th/?p=502>

วัดชัยพฤกษ์ เขาแก้วพรหมรังสี. (29 กันยายน 2565). *วัดชัยพฤกษ์ เขาแก้วพรหมรังสี*. [รูปภาพ]. Facebook.

https://www.facebook.com/photo?fbid=409323308013402&set=pb.100068072085544.-2207520000&locale=th_TH

วัดไตรภูมิ. (19 สิงหาคม 2567). *ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 ปีมะโรง ลงฟังพระปาฏิโมกข์*. [รูปภาพ]. Facebook.

<https://www.facebook.com/photo?fbid=804488211834507&set=pcb.804494975167164>

วัดบุญมั่นศรีธาราม-โคกเกาะ. (26 สิงหาคม 2567). *พຽ່ງนี้วันพระ แรม 8 ค่ำ เดือน 9 ดูแลตัวเอง ดูแลพ่อแม่ ดูแลคน...* [รูปภาพ]. Facebook.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02a7trWjANvKbcNLWeK9VTKPfdDWWgfEJjSq4HxMXGY7yxWsBZwcEaUKPRufzSPM8yl&id=100083006897797&locale=th_TH

วิเชียร สุนันท์คณาภรณ์. (3 กุมภาพันธ์ 2563). *ประเพณี "นบพระเล่นเพลง" สืบสานรำลึกนครซากังราว.*

ไทยรัฐออนไลน์. <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1762210>

อรุณี คงเสรี, สลักจิตร ศรีชัย, กาจบดินทร์ พันธุ์ภักดี, ภิตา เหมหานนท์, จตุพร ธีราภรณ์

และเพ็ญนภา มณฑา. (2557). *ลอยกระทง*. สำนักพิมพ์สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก

Lisa The Eagle. (9 ตุลาคม 2563). *วัดแม่สลิด ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก...* [รูปภาพ].

Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=417256849674484&set=pcb.417258039674365>

MTHAI. (25 พฤษภาคม 2566). *ตามรอย ตำนานพระกนิเณร วัดวรรณาถบรรพต จังหวัดนครสวรรค์.*

<https://mthai.com/travel/nakhon-sawan/325555.html>

Nukkipidet. (28 ธันวาคม 2565). *สักการะ วัดพระบรมธาตุนครชุม วัดดัง กำแพงเพชร สืบทอดอาราม*

กลางเมือง. ทูไรดี. <https://travel.trueid.net/detail/E6LjpNLeAzRW>

Thai PBS. (27 ตุลาคม 2566). *"ข้าวต้มลูกโยน" สืบสานประเพณีตักบาตรเทโว วันออกพรรษา.*

<https://www.thaipbs.or.th/news/content/333269>

ครูลมัย มีขันหมาก ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านเพลงพื้นบ้าน จังหวัดกำแพงเพชร

ศุภโชคชัย นันทศรี¹, พรุ้งไพ ประภัสสร², พิมพ์นารา บรรจง³, วณันท์ นุชนารถ⁴,
ธนัฐธนสร ชัยรักษนิธิภัทร⁵, สุชาวดี นิลชา⁶, ชุตติพงษ์ เสงสุวรรณ⁷ และขจรเกียรติ แดงวงศ์⁸

บทนำ

ครูลมัย มีขันหมาก เป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญในการเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร มีความชำนาญในด้านการสอนการแสดงเพลงพื้นบ้านทางภาคกลาง อาทิเช่น ลำตัด เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เป็นต้น และเป็นครูเพลงที่ริเริ่มเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านลำตัดให้ได้เป็นที่รู้จักของผู้คนมากขึ้น ตระหนักในศิลปะและวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำลำตัดมาเป็นลำตัดประยุกต์ปรับเนื้อหาเพื่อให้สู่นักเรียน ชุมชนต่าง ๆ ปลูกฝังให้นักเรียนตระหนักในการแสดงพื้นบ้าน อันเป็นศิลปะและวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสอนการแสดงพื้นบ้าน ครูลมัย มีขันหมาก เป็นครูผู้สอนในการฝึกซ้อมการแสดงพื้นบ้านให้นักเรียน รวมถึงการเป็นผู้มีความคิดที่จะพัฒนาการแสดงพื้นบ้านให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งทางด้านบทร้อง จังหวะ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เด็กรุ่นใหม่มีความเข้าใจง่ายขึ้นในด้านการร้อง และมีการนำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในบทประพันธ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลงานการแสดงพื้นบ้านสร้างชื่อเสียงในจังหวัดกำแพงเพชร รวมถึงในระดับประเทศ โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์แบ่ง 3 ข้อดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของครูลมัย มีขันหมาก 2) ศึกษาผลงานสำคัญ ที่สร้างชื่อเสียงของครูลมัย มีขันหมาก 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของครูลมัย มีขันหมาก

คำสำคัญ: ลมัย มีขันหมาก, กำแพงเพชร, เพลงพื้นบ้าน

ประวัติความเป็นมา ครูลมัย มีขันหมาก

ครูลมัย หรือ นางสาวลมัย มีขันหมาก เกิดเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2508 ปัจจุบันอายุ 59 ปี ที่อยู่ 1/5 หมู่ 13 ตำบลเทพนคร อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000 บิดาชื่อ นายอู๋ มีขันหมาก และ มารดาชื่อนางจำรูญ มีขันหมาก มีพี่น้อง 10 คน เป็นบุตรคนที่ 10 (ลมัย มีขันหมาก, การสัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2567) พื้นฐานครอบครัว แม่เป็นนักร้องเพลงไทยเดิม พี่ชายเป็นพระเอกลิเก พี่ชายมีความสามารถมีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูลมัยจึงได้รับความรู้บางส่วนมาจากพี่ชาย และคนในครอบครัว ด้วยความที่เติบโตมาในครอบครัวศิลปินจึงทำให้ครูลมัย มีความรู้ ความสามารถในด้านศิลปะเพลงพื้นบ้าน เมื่อเติบโตขึ้นจึงมีโอกาสดำเนินการศึกษาครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรในปัจจุบัน และบรรจุเข้ารับข้าราชการตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 3 ที่โรงเรียนบ้านแก้วสุวรรณ อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และเริ่มนำการแสดงพื้นบ้านลำตัดเข้ามาประยุกต์ในการสอนให้กับเด็ก ๆ ครูลมัย สมรสกับ นายประวิทย์ นาคณาคุปต์ อดีตข้าราชการครูโรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร

¹⁻³ อาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิชาเอกเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁶⁻⁸ นักศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ตลอดชีวิตการทำงานของท่านได้สร้างผลงานที่มีชื่อเสียงมากมาย ไม่ว่าจะเป็นผลงานที่สร้างชื่อเสียงต่อองค์กร หรือต่อตนเอง อาทิเช่น การเป็นครูผู้ฝึกซ้อมการแสดงลำตัดเพื่องานต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัด และต่างจังหวัด การเป็นผู้ฝึกซ้อมการแข่งขันให้กับนักเรียนเพื่อเข้าแข่งขันศิลปหัตถกรรม (ลุ่มย์ มีขันหมาก, การสัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2567)

จากประวัติความเป็นมาของครูลุ่มย์ มีขันหมาก สรุปได้ว่า ครูลุ่มย์ มีขันหมาก เป็นบุตรคนที่ 10 ของนายอู๋ มีขันหมาก และ นางจางุญ มีขันหมาก ครูลุ่มย์เติบโตในครอบครัวที่มีความเป็นศิลปิน มีความสามารถด้านการแสดงพื้นบ้านของไทย จึงทำให้ครูลุ่มย์ได้นำความรู้ความสามารถที่มีมาต่อยอดในการเข้ารับราชการเป็นครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย อีกทั้งยังใช้ความสามารถที่มีด้านเพลงพื้นบ้านนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย เช่นการแต่งบทประพันธ์ ลำตัด เรื่อง สมุนไพรอะไรเอ๋ย เป็นการให้ความรู้เรื่องสมุนไพรผ่านบทกลอนลำตัด และยังมีบทประพันธ์เพลงพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ของไทยที่ครูลุ่มย์ได้ประพันธ์ไว้เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยอีกด้วย ในการทำงานของท่านถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในฐานะครู เนื่องจากครูลุ่มย์เป็นผู้ฝึกซ้อมการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ ให้กับนักเรียนด้วยตนเอง และยังเป็นผู้ฝึกซ้อมการแข่งขันให้กับนักเรียนในการแข่งขันศิลปหัตถกรรม เช่น การแข่งร้องเพลง การแข่งท่องอาขยาน เป็นต้น

ผลงานสำคัญที่สร้างชื่อเสียงของครูลุ่มย์ มีขันหมาก

เรื่องของการจัดการสอนการแสดงพื้นบ้าน ครูลุ่มย์ มีขันหมาก เป็นครูผู้สอนในการฝึกซ้อมการแสดงพื้นบ้านให้นักเรียน อาทิเช่น การแสดงลำตัด เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เป็นต้น รวมถึงการเป็นผู้มีความคิดที่จะพัฒนาการแสดงพื้นบ้านให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งทางด้านบทร้อง จังหวะ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เด็กรุ่นใหม่มีความเข้าใจง่ายขึ้นในด้านการร้อง และมีการนำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในบทประพันธ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลงานการแสดงพื้นบ้านสร้างชื่อเสียงในจังหวัดกำแพงเพชร รวมถึงในระดับประเทศ

1. ผู้ฝึกสอนการแสดงเพลงพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ

ครูลุ่มย์ มีขันหมาก เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และ เป็นผู้ฝึกซ้อมการแสดงเพลงพื้นบ้านของทางภาคกลางชนิดต่าง ๆ อาทิเช่น ลำตัด เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงฉ่อย และ เพลงอีแซว

1.1 ผู้ฝึกสอนเพลงพื้นบ้าน : ประเภทการแสดงลำตัด



ภาพ 1 การแสดงเพลงลำตัด

ศิลปะการแสดงลำตัด การศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ใน ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก คณะลำตัด ส.รวมสิงห์ เป็นคณะลำตัด ในพื้นที่ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยได้มีการเริ่มการเล่น มาตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2500 โดยมีผู้ก่อตั้งคณะคือ ผู้ใหญ่สำเนียง แม่สะอั้ง พ่อสมัย พ่อสนั่น โดยชื่อรวมส.นั้นมาจากชื่ออักษรตัวแรกของผู้ก่อตั้ง จนกลายเป็นชื่อ ส.รวมสิงห์ ซึ่งมีนายอำเภอสมัยนั้นเป็นผู้ตั้งให้ และมีผู้เล่นมาจากชาวบ้านหลายหมู่บ้าน ในตำบลศรีจุฬามาร่วมเล่นด้วย โดยการแสดงลำตัดในตำบลศรีจุฬานั้น จะนิยมเล่นกันในงานบวช งานครบรอบ งานศพ แต่จะนิยมเล่นกันมากที่สุดในงานร้อยวัน

ลำตัด เป็นศิลปะการแสดง ที่มาจากลิเกบันตนของมลายู คำว่าลำตัดนั้น คำว่าลำ มีความหมายว่า เพลงส่วนคำว่าตัด ก็คือแยก ดังนั้น คำว่าลำตัด จึงหมายถึง การนำเพลงประเภทต่าง ๆ เป็นบางตอนจากบทเพลง มาร้องต่อกันเรื่อย ๆ เช่น ว่าเพลงอีแซว แล้วต่อด้วยเพลงฉ่อย ลำตัดจะมีลักษณะตัด และเนียนกันด้วยเพลง (ลำ) การว่าลำตัดจึงเป็นการว่าเพลงรับริมฝีปากของฝ่ายชาย และฝ่ายหญิงโดยตรง ซึ่งจะมีทั้ง บทเกี้ยวพาราสี ต่อว่า เสียดสี แทรกลูกขัด ลูกหยอด ให้ความบันเทิงกัน ส่วนวงกลอนจะมีนัยยะออกเป็นสองแง่ เนื้อร้องมักจะปรับใช้ให้เข้ากับโอกาสและลักษณะของงานแสดง โดยเวลาแสดงลำตัดจะรำและโยกตัวไปมาขณะรำมะนาตี ลักษณะของกลอนลำตัดมีปะปนกันหลายชนิด กลอนเพลงที่ใช้ อาจจะมีการแต่งขึ้นในขณะที่เล่นหรือเตรียมการมาก่อน ในบางครั้งอาจนำเอาความสามารถพิเศษต่าง ๆ ของผู้แสดงมาแสดงแทรกเข้าไปด้วยเล็กน้อยเพื่อความสนุกสนานมากขึ้น เครื่องดนตรีที่ใช้คือ กลองรำมะนา ฉิ่ง และ กรับ วิธีการแสดงนั้นจะเริ่มการแสดงด้วย โหมโรงก่อน โดยการโหมโรงจะใช้กลองรำมะนาในการให้จังหวะ ไม่มีเนื้อร้อง โดยจังหวะของกลองนั้นจะโหมโรงทั้ง 12 ภาษา จะเรียงไปตั้งแต่ทำนองเรียบ ทำนองจำปาเทศ ทำนองปรบไก่ ทำนองพม่า ทำนองลาว ทำนองมอญ ทำนองเขมร ทำนองญวน ทำนองเจ๊ก ทำนองโยน ทำนองฝรั่ง ทำนองแขกและลงกลอง โดยความยาวของ ทำนองรำมะนาจะยาวเท่าไรนั้น แล้วแต่ความพึงพอใจของผู้เล่น โดยจะใช้กลองรำมะนาจำนวน 4 - 5 ใบ และจะใช้ 1 ใบในการเป็นลูกขัดจังหวะ จากนั้นจึงค่อยส่งสร้อยให้ลูกคู่ร้องรับ แล้วจึงต้นกลอนเดินความว่า เมื่อลงลูกคู่ก็จะรับด้วยสร้อยเดิมพร้อมกับตีรำมะนา และฉิ่งเข้ากับจังหวะการร้องรับ ซึ่งก่อนจะจบการแสดงก็จะร้องอาลาแก่เจ้าภาพ ผู้ชม ผู้ฟัง โดยการอาลานั้นจะใช้เพลงอะไรก็ได้ ลำตัดนั้นเป็นศิลปะการแสดงที่สามารถพบเห็นได้ในภาคกลาง โดยการแสดงนั้นมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนาน เฮฮา ใช้แสดงในงานรื่นเริงทุกชนิด จนกระทั่งงานศพ หรืองานพิธีบนบานศาลกล่าว ในสมัย โบราณนั้น ลำตัดนอกจากจะเป็นศิลปะการแสดงเพื่อความสนุกแล้ว คนโบราณยังมีความเชื่อว่าการเล่นลำตัดสามารถจัดสิ่งไม่ดีได้ด้วย เนื่องจากเมื่อมีการบนบานศาลกล่าวเกิดขึ้น ก็มักจะใช้การเล่นลำตัดใน การแก้บนถวาย การเล่นลำตัดจึงมิใช่เพียงแค่การแสดงเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังแฝงไปด้วยการแสดงถึงวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ความสามัคคีของคนในชุมชน และได้สะท้อนถึงตัวตนและการดำเนินชีวิตของคน ในพื้นที่นั้น ๆ ส่งผ่านเป็นบทเพลง บทกลอน จังหวะดนตรีและท่วงท่าในการร่ายรำได้เป็นอย่างดี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี, 2554)

โดยคณะลำตัดของโรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชรเลือกใช้ทำนองกลาง ทำรำที่ใช้เป็นทำรำของร่างมาตรฐาน (ลมัย มีขันหมาก, การสัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2567)

กฎของการแต่งกลอนลำตัดมีดังนี้

1. กลอนลำตัดบทหนึ่งมี 4 วรรค วรรคหนึ่งใช้คำตั้งแต่ 4 - 8 คำ และ ไม่จำเป็นต้องเท่ากันทุกวรรค
2. ให้คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 ของวรรคที่ 2 คำสุดท้ายของวรรคที่สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 ของวรรคที่ 4
3. ถ้าจะแต่งบทต่อ ๆ ไป ต้องให้คำสุดท้ายของแต่ละบท มีเสียงสัมผัสกันไปตลอดและคำสุดท้ายของแต่ละบทนี้จะต้องมีเสียงสัมผัสกับคำสุดท้ายของสร้อยเสมอ

4. กลอนลำตัด จะร้องครวญละบทหรือครวญละหลาย ๆ บทก็ได้ แต่เมื่อเอื้อนครวญหนึ่งลูกคู่ต้องร้องสร้อยรับครวญหนึ่ง สร้อยนั้นจะเปลี่ยนกลอนลงใหม่

หมายเหตุ

ลำตัดเป็นคำประพันธ์แบบกานท์ หรือกลอนหัวเดียว มีลักษณะเด่น คือ ส่งสัมผัสท้ายบาทเป็นเสียงเดียวกัน ตั้งแต่บาทแรกจนบาทสุดท้าย (ลมัย มีชั้นหมาก, 2560)

ตัวอย่างเพลงลำตัด

(สร้อย) ศิลปะพื้นบ้าน..อนุรักษ์สืบสาน วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบสานงานศิลป์ยลยลเลิควไล
(ชะช้า)

ก่อนจะเริ่มเรื่องราวขอเกริ่นกล่าวสวัสดิการอบรมวินนี้ มากมีความรู้หลากหลาย
เรื่องของเพลงพื้นบ้านที่มีมานานของท้องถิ่นภูมิปัญญาได้ยลยลสืบสานงานศิลป์ของไทย

(โยยก) มีหลายบทเพลงครั้นเคร่งต้นตาสื่อสารภาษา ภูมิปัญญายิ่งใหญ่

ลำตัด เพลงเรือ ลั่นเหลือเรื่องราวทั้งเพลงเกี่ยวข้าว อีแซว สุขใจ

(ลง) ทียกมาเป็นตัวอย่าง เป็นแนวทางให้ฝึกฝนเพื่อเด็กเด็กทุกคน รักสืบสานภาคภูมิใจ (ชะช้า)

(ลมัย มีชั้นหมาก, 2560)

1.2 ผู้ฝึกสอนเพลงพื้นบ้าน : ประเภทเพลงเกี่ยวข้าว



ภาพ 2 การแสดงเพลงเกี่ยวข้าว

หมายเหตุ: จาก สดบันเทิง : ดาราลงแขกเกี่ยว โดย ข้าวสด, 2560, (https://www.khaosod.co.th/entertainment/news_655543). CC BY-NC-ND.

เพลงเกี่ยวข้าว เป็นเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่ทั่วไปแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา นิยมแสดงกันในจังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และนครนายก เนื่องจากจังหวัดดังกล่าวการทำนาเป็นหลัก เมื่อลงแขกดำนาจะมีการละเล่นเพลงเกี่ยวข้าว ส่วนมากจะร้องเล่นระหว่างช่วงหยุดพักเมื่อเกี่ยวข้าวไปถึงอีกคันนาหนึ่ง หรือมักเล่นตอนเย็นหลังจากเลิกเกี่ยวข้าวแล้ว ผู้เล่นจะยืนล้อมเป็นวงกลม หรือ อาจจะยืนเป็นแถวหน้ากระดาน หันหน้าเข้าหากัน มือซ้ายถือรวงข้าว มือขวาถือเคียว พ่อเพลงแม่เพลงอาจมีหลายคนช่วยกันร้องแก้ หรือร้องโต้ตอบฝ่ายตรงข้าม ส่วนคนอื่น ๆ เป็นลูกคู่รับว่า “เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้” (ลมัย มีชั้นหมาก, 2560)

ตัวอย่างเพลงเกี่ยวข้าว

(สร้อย) เอ็ง เจิง เจอ เอ็ง เจอ ชะเอิง เจิงเจอ ชะเอิงเจิงเจอ(เฮ้ เอ้าเฮ้ เฮ้)

มาร้องเพลงเกี่ยวข้าวกัน มาร้องเพลงเกี่ยวข้าวกัน เป็นเพลง พื้นบ้านโบราณมี (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)

Come to sing along. Come to sing along. Song of harvest loudly. (เฮ้ เอ้า เฮ้เฮ้)

ช่วยกัน ขึ้นต้นคำไทย ต่อคำกลอนให้ลงสระอี(เอ้ เอ้า เอ้เอ้)
ฉันชอบกินผลไม้ ฉันชอบแต่งไทย ฉันชอบ.....(เอ้ เอ้า เอ้ เอ้)
ฉันชอบกินอาหารไทย ฉันชอบแกงไก่ ฉันชอบ.....(เอ้ เอ้า เอ้ เอ้)
ฉันนั้นชอบกินเกาเหลา ฉันชอบกินข้าว ฉันชอบ..... (เอ้ เอ้า เอ้ เอ้)
(ลง) เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกจำปี ต่อกลอนสระอี ให้สนุกกันเอย
เจ้าช่อมะกอกเจ้าดอกจำปี ต่อกลอนสระอีให้สนุกกันเอย
(ลมัย มีขันหมาก, 2560)

1.3 ผู้ฝึกสอนเพลงพื้นบ้าน : ประเภทเพลงเรือ



ภาพ 3 การแสดงเพลงเรือ

หมายเหตุ: จาก การแสดงพื้นเมืองภาคกลาง ตอน เพลงเรือ โดย Trueปลูกปัญญา, 2564, (<https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/374>). CC BY-NC-ND.

เพลงเรือเป็นเพลงที่ร้องเล่นในฤดูน้ำหลาก นิยมเล่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และลพบุรี ช่วงเทศกาลกฐิน ผ้าป่า หรืองานนมัสการ งานบุญประจำปีของวัด ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลาก ชาวनावางเว้นจากการทำนา ร่อนน้ำลด และรวงข้าวสุก ก็จะพากันพายเรือมาทำบุญไหว้พระและเล่นเพลงเรือที่ใช้มีเรือมาดสี่แจว เรือพายม้า ทุกลำจุดตะเกียงเจ้าพายุ หรือตะเกียงลานไว้กลางลำเรือ ธรรมเนียมในการเล่นมีเรือฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จำนวนผู้เล่นขึ้นอยู่กับขนาดของเรือประมาณ 8 - 10 คน มีพ่อเพลง แม่เพลง ส่วนที่เหลือเป็นลูกคู่ ใช้กลอนลงสระเสียงเดียวกันไปเรื่อยๆ ที่เรียกว่า "กลอนหัวเดียว" นิยมร้องกลอนลาและกลอนไถ เพราะคิดหาคำได้ง่ายกว่าสระเสียงอื่น มีเครื่องประกอบจังหวะ (ลมัย มีขันหมาก, 2560)

ตัวอย่างเพลงเรือ

เอ้อ เออ เอ็งเอย..เอ้าฮั้ฮั้ เชีบบ ะ หน้อย นอย น้อย นอย น้อย นอย นอย นอยหน้อย นอย น้อยนอย
น้อย นอย นอย นอย เอ้าฮั้ฮั้ เชีบบ ะ

พายเรือลอยลำนามาตามสายน้ำปิงมองสองฟากตลิ่ง (ฮั้ฮั้) ทั้งซ้ายขวา

ชมวิวิทัศนธรรมชาติชุ่มฉ่ำร่มเงาไม้งาม (ฮั้ฮั้) บนธรรา

แคดร์มลมตก ผุงวิหคคั่นคอน

สายลมโชยอ่อน ะ (ฮั้ฮั้) ขึ้นอุรา

ริน ะ รวยริน หอมกลิ่นสุคนธ์

ไม้ดอกไม้ผล(ฮั้ฮั้) ช่างงามตา

อาทิตย์อัสดง จะลับลงทิวไม้

สองคนเราช่วยกันพาย(ฮั้ฮั้) ลำนาวา

ดูเว้งว่างหว่างวุ้ง ลำกึ่งที่คดเคี้ยว

คดเหมือนดังรำเคียวของ (ฮั้ฮั้) ขาวนา

เราช่วยกันพายเร็วเข้าเพราะ ว่าหนุ่มสาวกำลังจะมา มาเล่นเรือกันที่ท่าริมปิง เอย (พร้อม) เราช่วยกันพายเร็ว

เข้าเพราะ ว่าหนุ่มสาวกำลังจะมา มาเล่นเรือกันที่ท่าริมปิงเอย (ลมัย มีขันหมาก, 2560)

1.4 ผู้ฝึกสอนเพลงพื้นบ้าน : ประเภทเพลงฉ่อย



ภาพ 4 การแสดงเพลงฉ่อย

หมายเหตุ: จาก เพลงฉ่อย เป็นเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาของไทย โดย ภูเก็ต เจอร์นอล, 2562, (<https://phuketjournal.com/เพลงฉ่อย.html>). CC BY-NC-ND.

เพลงฉ่อย เป็นเพลงพื้นเมืองที่มีการแสดงท่าทางและการร้องคล้ายกับลำตัด ประกอบด้วยผู้แสดงฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ฝ่ายละประมาณสองถึงสามคน ในขณะที่พ่อเพลง แม่เพลง (ร้องนำ) ร้องโต้ตอบกัน ผู้ร้องคนอื่นๆ ที่เหลือจะทำหน้าที่เป็นลูกคู่ เนื้อหาที่ร้องส่วนใหญ่มีทั้งเรื่องทางโลก ทางธรรม เชิงขัน และมักจะมีถ้อยคำที่มีความหมายสองแง่สองง่าม การแสดงเพลงฉ่อยจะไม่มีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ แต่จะใช้การตบมือเป็นจังหวะแทน และสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงฉ่อยคือ ลูกคู่จะร้องรับด้วยคำว่า “เอ้ ซา เอ้ซา ซา ซาซาซา หน้อยแม่” (**ลำตัด คือ การร้องเพลงเถื่อนกันระหว่างชายหญิง มีการเกี้ยวพาราสีกัน มักจะตัดเอาท่อนสำคัญๆ ของเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ มารวมกับบทเพลงที่ร้องอยู่ มีเครื่องดนตรีประกอบคือกลองรำมะนาและฉิ่ง) เพลงฉ่อยนิยมเล่นในทุกจังหวัดของภาคกลางและยังเผยแพร่ไปยังภาคอื่น ๆ อีกด้วย เมื่อก่อนเพลงฉ่อยถูกเรียกอีกอย่างว่า “เพลงไอ้เป่” หรือ “เพลงเป่” เพราะเพลงฉ่อยยุคแรกเริ่มจะมีตาแป๊กบ้ายมา มาร้องเพลงฉ่อยกันและโด่งดังเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านเรียกการแสดงนี้ว่าเพลงไอ้เป่ ทั้งนี้ทั้งนั้นบางจังหวัดยังเรียกเพลงฉ่อยว่าเป็นเพลง “ทอดมัน” อีกด้วย เพราะมีคำว่า “ฉ่า” ในการร้องสร้อย ฉ่าคงเป็นเหมือนเสียงการหยิบทอดมันใส่ลงไปในกระทะร้อนๆ เพลงฉ่อยคือเพลงที่ถูกประยุกต์มาจากเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น เพลงโคราช เพลงเรือ เพลงปรบไก่ คือจะปรบมือเป็นจังหวะเพลงปรบไก่ ร้องบทไหว้ครูและเกริ่นอย่างเพลงโคราช ใช้กลอนก็ใช้คล้ายกับเพลงเรือ ประวัติของเพลงฉ่อยไม่มีที่มาแน่นอนว่าเริ่มตั้งแต่สมัยไหน แต่คาดการณ์ว่าอยู่ในยุคต้นสมัยรัชกาลที่ 5 ศิลปินเพลงฉ่อยที่มีชื่อเสียงและศิลปินแห่งชาติที่เรารู้จักก็จะมี บัวผัน จันทรศรี, ชินกร ไกรลาส, โย่ง เชิญยิ้ม, นง เชิญยิ้ม, พวง เชิญยิ้ม เป็นต้น (แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)

เริ่มด้วยการไหว้ครู ใช้กลอนเพลงอย่างโคราช การร้องจะมีต้นเสียงและลูกคู่ร้องรับ ดนตรีใช้การตบมือเป็นจังหวะ การเล่นเพลงฉ่อยนั้นได้แยกแยะวิธีการเล่นออกไป อีกหลายอย่างโดยคิดผูกเป็นเรื่องสมมติขึ้นเพื่อหาทางใช้วาทศิลป์ได้แปลก ๆ เช่น ขุดส่วขอ ลักหาพาหนะ ตีหมาผัว และเชิงขู่เป็นต้นการแต่งกายผู้หญิงนุ่งโจงกระเบนตามแต่นัด ใส่เสื้อรัดรูปมีสีสันสะดุดตา ทัดดอกไม้ ฝ่าย ผู้ชายนุ่งโจงกระเบน เสื้อคอกลมสีต่าง ๆ โอกาสที่แสดงมักนิยมเล่นในงานเทศกาล หรืองานรื่นเริงของหมู่บ้าน ในวงการมหรสพต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่ทอดกฐิน นำมาเป็นรายการแสดง (ลมัย มีชันหมาก, 2560)

ตัวอย่างเพลงฉ่อย

(สร้อย) เอ้อ..เอ้อ เอ็ง เงอ เอ็ง เงิง เงอ เอ้อ เอ็ง เงย
สวัสดีจ๊ะ สวัสดี ทั้งน้อง ทั้งพี่ ทั้งหญิง ทั้งชาย
สวัสดีผู้ชาย ที่ไม่ใช่ผู้หญิง สวัสดีผู้หญิง ที่ไม่ใช่ผู้ชาย
สวัสดีผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่เด็กเด็ก สวัสดีเด็กเล็ก ที่ยังไม่เป็นผู้ใหญ่
เข้าหนุ่มมาดุดู และก็นั่งดู หนูจะมานั่งดู ครูกันทำไม
อ้อหนูมา นั่งดู การแสดง ครูก็จะแกล้ง แจ้งกันออกไป
(ลง) ช่วยกันฝึกร้อง ท่วงทำนองลำน้า ฝึกร้องจดจำ...กันให้ชื่นใจ เอ้อชา เอชา ชาละชาชา หนอยแม่
(ลมัย มีชั้นหมาก, 2560)

1.5 ผู้ฝึกสอนเพลงพื้นบ้าน : ประเภทเพลงอีแซว



ภาพ 5 การแสดงเพลงอีแซว

หมายเหตุ: จาก Plengthai โดย Thikamporn, 2553, Blogger (https://plengthai2553.blogspot.com/2010/09/blog-post_178.html). CC BY-NC-ND.

เรื่องของเพลงอีแซวที่ร้องกันนั้นจะเริ่มจากบทไหว้ครู ทั้งชายและหญิง จากนั้นฝ่ายชายเป็นผู้ริเริ่มเรียกว่า ปลอบ ฝ่ายหญิงก็จะว่า บทรับแขก ดังนั้นฝ่ายชายจะวกเข้าหา บทเกี้ยว ฝ่ายหญิงจะรับด้วย บทเล่นตัว ฝ่ายชายจะว่า บททอด ฝ่ายหญิงจะตอบด้วยบทเสียแค้นไม่ได้ คือ รับรัก จากนั้นฝ่ายหญิงจะขึ้นบทเกี้ยว ถ้าไม่มาสู่ขอ ฝ่ายชายมักจะอ้างขอพาหนี พอหนีตามกันไปก็จะมาถึงบทขมกขมไม้ ซึ่งบทนี้มักจะเป็นการถามตอบกันระหว่างหญิงกับชาย ซึ่งจะทำให้ความรู้แก่ผู้ชมผู้ฟังมาก ยังมีแนวทางเล่นอีกแนวหนึ่งที่สะท้อนภาพสังคมได้ดี แม้กระทั่งสังคมปัจจุบันเรียกว่า ชิงชู้ ชื่อเรื่องในลักษณะหนึ่งหญิงสองชาย กับตีหมาผัว เป็นการแสดงแบบทะเลาะกันตามสภาพชีวิตจริง ผู้ว่าเพลงจะสอดแทรกมุขต่าง ๆ ลงไว้ในบทร้อง มีข้อความเสียดสี กินใจ สั่งสอน รวมทั้งบทตลกเคละเคล้ากันไป (หอมรดกไทย, ม.ป.ป.)

เมื่อเอ่ยถึงเมืองสุพรรณ ชาวต่างเมืองจะนึกถึงสำเนียงพูดที่เหน่อซ้ำเป็นสิ่งแรก ถ้าถามถึงเอกลักษณ์ประจำตัวของคนสุพรรณแล้ว ไม่มีใครปฏิเสธในเรื่องนี้ ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่หลายท่านอาจจะไม่เคยสังเกตมาก่อน นั่นคือ ในบรรดานักร้องที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาในอดีต ซึ่งท่านใหญ่เป็นมักรักลูกทุ่ง ไม่ว่าจะเป็น สุรพล สมบัติเจริญ, ไวพจน์ เพชรสุพรรณ, ก้าน แก้วสุพรรณ, สังข์ทอง สีใส, ศรีเพชร ศรีสุพรรณ, สายัณห์ สัญญา, ขวัญจิต ศรีประจันต์, พุ่มพวง ดวงจันทร์ ฯลฯ บุคคลที่เอ่ยนามมานี้เป็นชาวสุพรรณโดยกำเนิดทั้งนั้นสิ้น เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะสุพรรณบุรีเคยเป็นแดนเพลงมาก่อน เพลงอีแซวถือเป็นเพลงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นที่ยอมรับกันว่าเพลงนี้เกิดในถิ่นสุพรรณบุรีโดยตรง เพลงอีแซว แต่ก่อนเรียกเพลงยั่ว เพราะร้องยั่วกัน คล้ายเพลงกลองยาว ต่อมาเมื่อมีผู้อาแคนไปชายที่สุพรรณ ก็เอาแคนมาเป่าประกอบด้วย เรียกกันว่า เพลงแคน

เวลาร้องใช้มือตบเป็นจังหวะบางคนจึงเรียก เพลงตบแผละ จากนั้น ทำนองและเนื้อร้องก็ค่อย ๆ มีแบบเป็นของตัวเองขึ้น จึงมาเรียกเพลงอีแซว มีการยืมเนื้อจากเพลงฉ่อยทางอ่างทองมาร้องเรื่องยาวขึ้น เหตุที่เรียกเพลงอีแซวนั้น ก็สันนิษฐานกันไป ที่น่าเชื่อก็คือ พ่อบัวเผื่อน สันนิษฐานว่า เพราะยืมร้องแซวกันทั้งคืน (กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกระทรวงมหาดไทย, 2544)

เพลงอีแซว เป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี มักนิยมแสดงในงานเทศกาลสงกรานต์ หรืองานบุญกุศล เดิมทีเพลงอีแซวเป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกันสั้น ๆ แบบ “กลอนหัวเดียว” ต่อมาได้ยืมกลอนเพลงฉ่อยมาปรับให้มีเนื้อร้องที่ยาวมากขึ้น มีจังหวะการร้องแบบเร็ว ๆ เดินจังหวะด้วยฉิ่ง และ กรับ พ่อเพลงแม่เพลงแต่ละฝ่ายมีลูกคู่ 4 – 5 คน ร้องโต้ตอบเชิงเกี้ยวพาราสี แฉงคำสองแง่สองง่าม เพื่อสร้างความตลกครื้นให้แก่วัฒนทำร่ำที่ใช้เป็นทำร่ำของร่ำวงมาตรฐาน ได้แก่ ทำสอสร้อยมาลา (ลมัย มีชันหมาก, 2560)

ตัวอย่างเพลงอีแซว

(สร้อย) โอ้มาเถิดหนา กระไรแม่มา (ซ้ำ) เร็วเรื่ออย่าช้ารับมาไวไว
มองดูเด็ก ๆ วันนี้หน้าตาดี ๆ มากมีน้ำใจ
ราชภัฏกำแพงเพชรเป็นแหล่งเชิดชู ท้องถิ่นเรียนรู้ วิถีชีวิตไทย
เชิญครูมาสอนในบทกลอนพื้นบ้าน...ร่วมกันสืบสานเสริมส่งสืบไป
วันนี้คุณครู ก็อยากรู้จัก เด็ก ๆ น่ารัก กว่าใครเป็นใคร
ครูเจมส์ลองดู ช่วยครูถามที่...หน้าตาดีดี นะเขาชื่ออะไร
คนหน้าดูดี คนนี้ดูสวย ช่วยบอกครูด้วย เขาเป็นหญิงหรือชาย
(สร้อย) โอ้มาเถิดหนา กระไรแม่มา (ซ้ำ) เร็วเรื่ออย่าช้ารับมาไวไว
(ลมัย มีชันหมาก, 2560)

แนวคิดต่อยอดในอนาคต

ครูลมัยมีความคิดที่จะพัฒนาการแสดงลำตัดให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น บทร้องลำตัดจะมีจังหวะที่เรียกว่า “บทโยก” ที่จะมีจังหวะคล้ายการ Rap จึงจะนำมาปรับใช้ให้เด็กรุ่นใหม่มีความเข้าใจง่ายขึ้นในด้านการร้อง และมีการนำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในบทประพันธ์มากยิ่งขึ้น (ลมัย มีชันหมาก, การสัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2567)

2. ครูผู้สอนโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ DLIT กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระปณิธานอันแน่วแน่ ในการที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประชาชนทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้ทรงใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหลายรูปแบบในโครงการพัฒนา เพื่อนำความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่ประชาชนชาวไทย งานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุหลักส่วนหนึ่งของปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย คือ การที่ระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันเป็นระบบที่ไม่เอื้อต่อการสร้างความรับผิดชอบ (Accountability) หลักสูตรและตำราเรียนของไทยไม่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ซึ่งมีผลทำให้การเรียนการสอน ตลอดไปจนถึงการทดสอบ ยังคงเน้นการจดจำเนื้อหา มากกว่าการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง อีกทั้งสภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาในด้านคุณภาพของนักเรียนปรากฏอยู่ในหลาย พื้นที่ ซึ่งมีสาเหตุจากการขาดครูหรือครูไม่ครบชั้น ไม่ครบสาระการเรียนรู้ ครูมีประสบการณ์หรือทักษะการจัดการเรียนรู้น้อย ขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยและ

การเข้าถึงลำบาก ครูมีเวลาในการจัดการเรียนการสอนน้อย กิจกรรมของโรงเรียนมีมาก ทรัพยากรที่มีความกระจัดกระจายไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ก็ทำได้ในวงจำกัด ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผนวกกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาที่จะนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารมาเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนในการจัดการศึกษา โดยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ดำเนินงานเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา โดยมีการจัดสภาพการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างครบถ้วน ทั้งกระบวนการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสร้างความรู้จากการลงมือปฏิบัติ เนื้อหา ตลอดจนสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดเรียนการสอน อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับประชาชนชาวไทยทุกคน อันเป็นการดำเนินการตามรอยเบื้องพระยุคลบาทสนองพระราชดำริในการที่จะพัฒนาการศึกษาไทยให้เจริญก้าวหน้าสืบไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก, ม.ป.ป.)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า เนื่องจากโครงการ DLIT เป็นโครงการพัฒนาการศึกษาที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงตั้งปณิธานว่าอยากพัฒนาการศึกษาของเด็กไทยผ่านการเรียนการสอนทางไกล โดยมีครูปลายทางในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เป็นผู้สอน ครูละมัยก็เป็นหนึ่งในครูปลายทางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้เพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558 2) เพื่อสร้างโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย 3) เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อคุณภาพการ จัดการเรียนรู้ให้สูงขึ้น 4) เพื่อสร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง 5) เพื่อระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรจากทุกภาคส่วนมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษา

ผลงาน / เกียรติคุณ / รางวัล อื่น ๆ

จากผลงานการสอนภาษาไทย ด้านการสืบสานและสร้างสรรค์ผลงานการแสดงพื้นบ้านเป็นที่ยอมรับว่าครูละมัย มีชั้นหมาก เป็นผู้มีความสามารถด้านการใช้ภาษาไทย เป็นต้นแบบ สามารถถ่ายทอดสู่นักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสร้างชื่อเสียง ผลงาน เกียรติคุณ เป็นที่ยอมรับไว้ดังนี้ (ละมัย มีชั้นหมาก, 2560)

1. ผลงานด้านเกียรติภูมิ ดังนี้

- ปี 2553 ศิลปินดีเด่นด้านศิลปะการแสดงลำตัดของสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร
- ปี 2550 ครูดีในดวงใจ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1
- ปี 2550 ครูดีเด่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2
- ปี 2546 ครู TEACHER AWARD สาขานาฏศิลป์
- ปี 2528 เยาวชนดีเด่นของจังหวัดกำแพงเพชร

2. ผลงานดีเด่นด้านการสอนการแสดงศิลปะพื้นบ้านลำตัด

- ปี 2553 รางวัลผู้ประพันธ์เพลงพื้นบ้านดีเด่นระดับภาคเหนือ โครงการไทยโปรงใส ไทยเข้มแข็งของกระทรวงวัฒนธรรม
- ปี 2553 รางวัลชนะเลิศระดับภาคเหนือโครงการนันทนาการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย
- ปี 2551 รางวัลชนะเลิศระดับประเทศประกวดโครงการทูบีนัมเบอร์วัน ร่วมกับทางจังหวัดกำแพงเพชร

จากผลงานสำคัญที่สร้างชื่อเสียงของครูลมัย มีชั้นหมาก สรุปได้ว่า ครูลมัย มีชั้นหมาก มีผลงานในการสอน ศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้แก่นักเรียน อาทิเช่น การแสดงลำตัด เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เป็นต้น รวมถึงการเป็นผู้มีความคิดที่จะพัฒนาการแสดงพื้นบ้านให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นและเกียรติคุณ จากโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ DLIT กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และเป็นที่ยอมรับในความสามารถด้านภาษาไทยและการสืบสานศิลปะพื้นบ้าน โดยสามารถถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนได้อย่างดี ผลงานและเกียรติยศที่ได้รับมีดังนี้

ผลงานด้านเกียรติภูมิ

1. ปี 2553 - ศิลปินดีเด่นด้านการแสดงลำตัด จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร
2. ปี 2550 - ครูดีในดวงใจ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1
3. ปี 2550 - ครูดีเด่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2
4. ปี 2546 - รางวัล TEACHER AWARD สาขานาฏศิลป์
5. ปี 2528 - เยาวชนดีเด่นของจังหวัดกำแพงเพชร

ผลงานด้านการสอนศิลปะพื้นบ้านลำตัด

1. ปี 2553 - รางวัลผู้ประพันธ์เพลงพื้นบ้านดีเด่นระดับภาคเหนือ (โครงการไทยโป่งใส ไทยเข้มแข็ง)
2. ปี 2553 - รางวัลชนะเลิศระดับภาคเหนือ (โครงการนันทนาการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิต)
3. ปี 2551 - รางวัลชนะเลิศระดับประเทศ (โครงการทูปิ่นมเบอร์วัน)

แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของครูลมัย มีชั้นหมาก

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในการเป็นครูภาษาไทยของครูลมัย ได้ตั้งใจที่จะสืบสานการแสดงเพลงพื้นบ้าน ทางภาคกลาง และต่อยอดการแสดงศิลปะพื้นบ้านลำตัด เพื่อที่จะนำไปสอนไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้เรียนรู้ และสืบสานกันต่อไปได้อย่างยั่งยืนตามหลักที่ครูลมัยได้ยึดถือ นั่นก็คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทางสายกลาง ที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ และเงื่อนไข 2 ประการ หรือที่เรียกกันว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

ครูลมัยริเริ่มคิดหาแนวทางในการทำให้ลำตัดได้คงอยู่ และเป็นที่รู้จักของผู้คนมากขึ้น รวมถึงเป็นที่ตระหนักในศิลปะและวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำหลักของคุณลักษณะ 3 ประการ มาใช้เป็นแนวทางในการคิดประยุกต์ และปรับเปลี่ยน โดยยึดหลักที่ 1) ความพอประมาณ คือการอาศัยสภาพแวดล้อม หรือสิ่งที่มีอยู่มาใช้ในการประยุกต์ลำตัดขึ้น รวมถึงการใช้หลักที่ 2) ความมีเหตุผล คือการให้นักเรียนได้เรียนรู้ การแสดงศิลปะพื้นบ้าน จากการปลูกฝังจากนักเรียนที่เรียนภาษาไทย โดยการเปิดคลิปการแสดงลำตัดให้นักเรียนได้ชม ซึ่งเป็นลำตัดที่ครูลมัยได้เคยแสดงไว้พอเด็ก ๆ นักเรียนจึงเกิดความชื่นชอบ และเริ่มที่จะอยากสืบสานที่จะได้มีโอกาสแสดงบ้าง ต่อมาครูลมัยจึงได้คิดวิธีการที่จะนำลำตัดเข้าไปสู่เด็กนักเรียน โดยการใช้หลักที่ 3) ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เริ่มจากการนำวิชาภาษาไทยมาประยุกต์เนื้อหา การแต่งบทกลอนลำตัดเป็นลำตัดง่าย ๆ ให้นักเรียนได้เริ่มร้องเป็นบทลำตัด สระอะ สระอา กอไก่ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ก่อนเป็นเบื้องต้น พอเด็กนักเรียนได้เริ่มร้องก็จะมีทำนองของนาฏยศัพท์เข้ามา หลังจากนั้นได้จัดตั้งเป็นชมรมหรือชุมนุมนาฏศิลป์ดนตรีเพลงพื้นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมา ได้มีการเริ่มปลูกฝังมาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการเริ่มนำเข้าสู่บทเรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนภาษาไทยในเรื่องของการสะกดคำ เรื่องของการอ่าน การเขียน เราก็นำมาปรับประยุกต์เป็นเนื้อหาเพื่อให้สหุหน่วยงานชุมชนต่าง ๆ ให้เป็นเรื่องของการรณรงค์พัฒนาเช่น เรื่องของการต่อต้านยาเสพติด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการแสดงลำตัด ได้มีการฝึกฝน ประยุกต์เนื้อหา ในแต่ละครั้งที่มีการออกงานโดยไม่ให้ซ้ำกัน โดยครั้งแรกที่ออกเข้าสู่สังคมหน่วยงานจังหวัด ได้มีการเข้ามาติดต่อ

และประยุกต์เนื้อหาจากเดิมจากเรื่องรณรงค์ อนุรักษ์ มาเป็นเรื่องของครอบครัวการรักสิ่งแวดล้อมเรื่องของการอนุรักษ์น้ำ และจะมีการปรับเปลี่ยนตามบริบทของงานต่าง ๆ

จากการเป็นเพียงแค่บทเรียนภายในห้องเรียนและได้ออกมาสู่ภายนอก จึงทำให้นักเรียนได้รับทักษะประสบการณ์ในเรื่องของการสื่อสารภาษาไทย รวมถึงความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาโดยใช้พื้นฐานของการแสดงศิลปะพื้นบ้านลำตัด และได้มีการพัฒนาต่อยอดมาหลายรุ่นเป็นเวลา 20 กว่าปี จนมาถึงยุคปัจจุบันโดยอาศัยเงื่อนไข 2 ประการ คือ การนำความรู้คู่คุณธรรมมาพัฒนาศักยภาพเด็กนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถด้านการแสดงศิลปะพื้นบ้านลำตัด แล้วนำเอาความรู้ไปต่อยอดในเรื่องของการท่องเที่ยวชาน นักเรียนจึงมีทักษะด้านภาษาไทยในการอ่านกลอน บทร้อยกรอง และต่อยอดจากลำตัดภาษาไทยเริ่มบูรณาการเป็นภาษาอังกฤษ การที่จะนำลำตัดเข้าสู่โรงเรียนได้ต้องมีการปรับการแสดงลำตัดเข้าสู่สากลอย่างเช่น การนำภาษาอังกฤษเข้ามาการเพิ่มจังหวะในการร้องกลอนให้มีความสนุกสนาน และพัฒนาการแสดงพื้นบ้านให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นทั้งทางด้านบทร้อง จังหวะ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เด็กรุ่นใหม่มีความเข้าใจง่ายขึ้นในด้านการร้อง และมีการนำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในบทประพันธ์ เช่น ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับเรื่องเที่ยวเมืองมรดกโลกเป็นลักษณะในการเชิญชวนให้มาเที่ยว ครูต่างชาติหรือคนที่เข้ามาเริ่มมีความสนใจจึงกลายเป็นการต่อยอดจนมาถึงทุกวันนี้และตอนนี้ครูลมัยกำลังใกล้เคียงก็จะส่งต่อไปให้กับคุณครูท่านต่อไปได้เข้ามาสืบสานต่อยอดการแสดงศิลปะพื้นบ้านลำตัดให้กับครูลมัย เพื่อที่จะนำไปสอนไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนรุ่นต่อไป ไปได้เรียนรู้ และสืบสานกันต่อไปได้อย่างยั่งยืน ตามหลักที่ครูลมัยได้ยึดถือนั้นก็คือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทางสายกลาง ประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ และเงื่อนไข 2 ประการ หรือที่เรียกกันว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข (ลมัย มีขันหมาก, การสัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2567)

สรุปได้ว่า ครูลมัยเป็นครูภาษาไทยที่ทุ่มเทในการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงศิลปะพื้นบ้าน "ลำตัด" เพื่อสืบสานและถ่ายทอดให้กับนักเรียนรุ่นต่อไป โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย "3 ห่วง 2 เงื่อนไข" ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ครูลมัยได้นำลำตัดเข้าสู่การเรียนการสอนภาษาไทย และปลูกฝังให้นักเรียนสนใจศิลปะพื้นบ้านผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ชุมนุมศิลปะพื้นบ้าน การแสดงรณรงค์ทางสังคม รวมถึงการประยุกต์ใช้ภาษาอังกฤษในลำตัด เพื่อทำให้ทันสมัยและน่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่ ครูลมัยได้สอนและพัฒนาศิลปะลำตัดมายาวนานกว่า 20 ปี และจะส่งต่อความรู้และประสบการณ์นี้ให้ครูรุ่นต่อไป

สรุป

จากการศึกษาชีวประวัติของครูลมัย มีขันหมาก สรุปได้ว่า ครูลมัย มีขันหมาก เต็มโตมาในครอบครัวที่มีความเป็นศิลปินที่มีความสามารถด้านการแสดงเพลงพื้นบ้านของไทย ด้วยความชื่นชอบจึงทำให้ครูลมัยได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และได้เข้ารับราชการครู กลุ่มสาระภาษาไทยอีกทั้งยังใช้ความสามารถที่มีด้านเพลงพื้นบ้านนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย

จากการศึกษาโครงการ DLIT สรุปได้ว่า โครงการ DLIT เป็นโครงการพัฒนาการศึกษาที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูของโรงเรียนขนาดกลาง และ ขนาดใหญ่ ครูลมัยก็เป็นหนึ่งในครูปลายทางที่เข้าร่วมโครงการ DLIT นี้ด้วยในการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย

จากการศึกษาผลงานเกียรติคุณและผลงานที่โดดเด่นของครูลมัย มีขันหมาก ในด้านการสอนศิลปะการแสดงพื้นบ้าน อาทิเช่น ลำตัด เพลงเรือ เพลงอีแซว และเพลงฉ่อย รวมถึงเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาศิลปะพื้นบ้านให้ทันสมัยขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับการยอมรับในด้านภาษาไทยและการสืบสานศิลปะพื้นบ้าน

โดยสามารถถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนได้อย่างดี ผลงานเกียรติคุณและผลงานที่ได้รับ 1) ศิลปินดีเด่นด้านการแสดงลำตัด (2553) 2) ครูดีในดวงใจ (2550) 3) ครูดีเด่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (2550) 4) รางวัล TEACHER AWARD สาขานาฏศิลป์ (2546) 5) เยาวชนดีเด่นจังหวัดกำแพงเพชร (2528)

ผลงานด้านการสอนลำตัด 1) รางวัลผู้ประพันธ์เพลงพื้นบ้านดีเด่นระดับภาคเหนือ (2553) 2) รางวัลชนะเลิศระดับภาคเหนือ (2553) 3) รางวัลชนะเลิศระดับประเทศ (2551)

จากการศึกษาแนวทางการใช้ชีวิตของครูละมัย มีขึ้นหมาก พบว่า ครูละมัยเป็นครูภาษาไทยที่มุ่งมั่นในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน "ลำตัด" โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ครูละมัยได้นำลำตัดเข้าสู่วิทยาลัยการเรียนการสอนภาษาไทย และจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสนใจศิลปะพื้นบ้าน เช่น ชุมนุมศิลปะและการแสดง นอกจากนี้ยังพยายามประยุกต์ใช้ภาษาอังกฤษในลำตัดเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ครูละมัยสอนลำตัดมานานกว่า 20 ปี และมุ่งส่งต่อความรู้ให้กับครูรุ่นต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกระทรวงมหาดไทย. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี*. สำนักพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ข่าวสด. (3 ธันวาคม 2560). *สดบันเทิง : ดาราลงแขกเกี้ยว*.

https://www.khaosod.co.th/entertainment/news_655543

คนเมืองน้ำดำ. (30 ตุลาคม 2565). *ลำตัด*. Gotoknow. <https://www.gotoknow.org/posts/709350>

แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ. (3 ตุลาคม 2565). *มารู้จัก เพลงฉ่อย กันเถอะ... อีกหนึ่งความรู้จาก ปันศิลป์ ปันสุข*. <https://www.artculture4health.com/contents/view/3405>

ภูเก็ต เจอร์นอล. (29 มกราคม 2562). *เพลงฉ่อย เป็นเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาของไทย*.

<https://phuketjournal.com/เพลงฉ่อย.html>

ละมัย มีขึ้นหมาก. (2560). *แผ่นพับประวัติและผลงานครูละมัย มีขึ้นหมาก* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์].

โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร

ละมัย มีขึ้นหมาก. (2560). *สื่อการสอนเพลงพื้นบ้าน* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. (ม.ป.ป.). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT)*.

<https://dep-gt-nayok.readyplanet.site/17435450/บริการ>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี. (17 ตุลาคม 2554). *การแสดงพื้นเมืองเพลงลำตัด*. ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. <http://m-culture.in.th/album/view/116780/>

หอมรดกไทย. (ม.ป.ป.). *จังหวัดสุพรรณบุรี*.

<http://www.thaiheritage.net/nation/oldcity/suphanburi6.htm>

Thikamporn. (15 กันยายน 2553). *Plengthai*. Blogger.

https://plengthai2553.blogspot.com/2010/09/blog-post_178.html

Trueปลูกปัญญา. (6 สิงหาคม 2564). *การแสดงพื้นเมืองภาคกลาง ตอน เพลงเรือ*.

<https://www.truelookpanya.com/learning/detail/374>

พระครูวิเชียรธรรมนาท วัดหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

สุวลัย อินทรรัตน์¹, ปราณี พรหมสุริย์², นภัทร แสงคำพันธ์³ และนพรัตน์ ผิวขาว⁴

บทนำ

พระครูวิเชียรธรรมนาทหรือที่รู้จักกันในนามของเจ้าอาวาส “วัดหนองปลิง” แม้ตัวของพระอาจารย์ท่านไม่ได้เป็นคนกำแพงเพชรโดยกำเนิดแต่กลับสร้างผลงานที่สำคัญและสร้างชื่อเสียงอย่างมากมายไ้และอีกทั้งยังสร้างชื่อเสียงให้แก่ชาวกำแพงเพชรอีกด้วย และทั้งนี้พระครูวิเชียรธรรมนาทยังเป็นพระครูที่มีความเฉลียวฉลาดและมีความรอบรู้ทางด้านคุณธรรมและหลักธรรมเป็นอย่างมาก ด้วยความเฉลียวฉลาดและความรอบรู้จึงทำให้ท่านได้สอนหลักธรรมะในต่างประเทศ อีกทั้งยังมีผลงานอย่างมากมาย จึงทำให้พระครูวิเชียรธรรมนาทเป็นบุคคลสำคัญของจังหวัดกำแพงเพชรเป็นอย่างมาก โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระครูวิเชียรธรรมนาท 2) ศึกษาผลงานสำคัญพระครูวิเชียรธรรมนาท 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตพระครูวิเชียรธรรมนาท

คำสำคัญ: พระครูวิเชียรธรรมนาท, วัดหนองปลิง, กำแพงเพชร

ประวัติความเป็นมาของพระครูวิเชียรธรรมนาท



ภาพ 1 พระครูวิเชียรธรรมนาท
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

พระครูวิเชียรธรรมนาท นามเดิม นายสีหนาท สู้สวัสดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2503 บิดา-มารดา ชื่อ นายทวล-นางบุญส่ง สู้สวัสดิ์ บ้านเลขที่ 168/1 หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

¹ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งรักษาการหัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²⁻⁴ นักศึกษา สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ด้านการศึกษา

จบ ปวส. จากวิทยาเขตเทคโนโลยีนนทบุรี

นักธรรมเอก วัดกำแพงแลง จังหวัดเพชรบุรี

ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (ศาสนา) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

การอุปสมบท

วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2531 เวลา 10.20 น. ณ พัทธสีมาวัดหนองแก ตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พ.ศ. 2534-2538 เรียนวิปัสสนากรรมฐาน ณ สำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม จังหวัดชลบุรี กับ หลวงพ่อ อาสภมหาเถระ (ปัจจุบัน ดร.ภักทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหาภิกษุญาณ จริยะ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์) และพระอาจารย์ชาลี จารุวัฒน์เป็นเวลา 5 ปี

พ.ศ.2545 ไปเรียนปฏิบัติธรรมแนวสติปัฏฐาน 4 ณ วัดภักทันตะอาศาราม อำเภอบ้านบึง จังหวัด ชลบุรี เป็นเวลา 1 ปี ในนามของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กทม. (กำแพงเพชร, 2554)

จากประวัติความเป็นมาของพระครูวิเชียรธรรมนาท สรุปได้ว่า พระครูวิเชียรธรรมนาท มีชื่อจริงว่า นายสีหนาท สุสวัสดิ์ และเกิดในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2503 โดยมีบิดาชื่อ นายหวล สุสวัสดิ์ และมารดาชื่อ นางบุญส่ง สุสวัสดิ์ แต่เดิมเป็นคนจังหวัดเพชรบุรีก่อนภายหลังจะมาเป็นเจ้าของอาวาสภายในจังหวัดกำแพงเพชร โดยตั้งแต่สมัยเรียนพระครูวิเชียรธรรมนาทมีความสนใจด้านพระพุทธศาสนา จึงได้เข้าเรียนต่อในทางพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้น โดยจบปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต(ศาสนา) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ก่อนจะอุปสมบทเป็นพระอรหันต์ ในวันที่ 3 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2531 ณ วัดหนองแก ก่อนภายหลังจะเข้ามาเป็นพระที่วัดหนองปลิงและได้ตัดสินใจที่จะประจำอยู่ที่วัดนั้นนับแต่นั้น

ผลงานสำคัญของพระครูวิเชียรธรรมนาท

นอกจากพระครูวิเชียรธรรมนาทจะเป็นพระครูที่มีชื่อเสียงอย่างมากในจังหวัดกำแพงเพชรเพราะด้วยความน่าเลื่อมใสหรือจะเป็นด้านความสามารถของพระครูแล้ว นอกจากนี้ท่านยังได้สร้างผลงานที่เด่น ๆ เอาไว้ อีกมากมายที่ทำให้คนในพื้นที่หรือจังหวัดกำแพงเพชรได้รับการยกย่องในหลาย ๆ อย่าง โดยผลงานเด่น ๆ คือ สถานปฏิบัติธรรม หรือ โบสถ์ศิลาแลง และอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น

1. สร้างสถานปฏิบัติธรรม

โดยที่หลวงพ่อได้เดินทางมาจากเพชรบุรีและได้เดินทางมาสร้างวัดหนองปลิงที่วัดกำแพงเพชร โดยซื้อที่ดินจากชาวบ้านในพื้นที่และได้ก่อตั้งวัดขึ้นมาโดยทำทุกอย่างเองเกือบทั้งหมด สร้างวัดเอง เป็นเจ้าอาวาสเอง และได้เริ่มจัดตั้งสถานปฏิบัติธรรมขึ้นมาเพื่อให้เป็นสถานที่ในการฝึกจิตใจของคนในพื้นที่และใช้เป็นสถานที่ในการเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในพื้นที่ โดยที่สถานปฏิบัติธรรมจะเปิดให้เข้ามาปฏิบัติธรรมอยู่ตลอด โดยปิดเพียงวันเดียวเท่านั้น

เริ่มตั้งแต่ พ.ศ 2545 เป็นต้นมา ในครั้งแรกเพื่อเจตนาต้องการอบรมเด็กสร้างคนให้เป็นคนดี มีจริยธรรม และคุณธรรมที่มีคุณภาพเพื่อให้เป็นชื่อเสียงของจังหวัดกำแพงเพชร เพราะว่าจังหวัดกำแพงเพชรไม่มีใครรู้จัก ส่วนหนึ่งก็เลยได้มีการจัดตั้งเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้คนรู้จักจังหวัดกำแพงเพชรยิ่งขึ้นไป เพราะว่าเราขาดการเรียนหน้าที่พลเมืองในภาคการเรียน ก็เลยจัดนอกสถานที่เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จริยธรรม และคุณธรรม แต่เนื้อแท้จริง ๆ คือ ต้องการมาเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานแนวสติกรรมฐาน 4 นำเนื้อแท้จริง ๆ สอดแทรกเข้าไป เอาการปฏิบัติแนวสติปัฏฐาน 4 เข้าไปให้กับเด็กและประชาชนทั่วไป

โดยแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักการภาวนาตามมหาสติปัฏฐาน เป็นข้อปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง คือเข้าใจตามเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงโดยไม่ถูกกิเลสครอบงำสติ

ปัฏฐานมี 4 อย่าง การตามอนุวิปัสสนาในกาย เวทนา จิต และธรรม

สติปัฏฐาน รวมความหมายถึง ศีล 5 แบ่งได้ดังนี้ (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)

- 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน - ตั้งสติพิจารณากาย รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงกาย
- 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน - ตั้งสติพิจารณาเวทนา มีสติรู้ชัดว่า สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ตามที่เป็นในขณะนั้น
- 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน - ตั้งสติพิจารณาจิต มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว พุ่งชานหรือเป็นสมาธิ
- 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน - ตั้งสติพิจารณาธรรม มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวศน์ 5 ชั้น 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น และดับไปได้อย่างไร (เกริก พิสัยพันธ์, 2565)

ตั้งแต่เริ่มโครงการปฏิบัติธรรมมาจนถึงปัจจุบันนี้ อบรมมาทั้งหมดเป็นพันรุ่นแล้ว โดยอบรมตั้งแต่ พ.ศ 2545 รุ่น 1 ปีก็มีประมาณ 70 รุ่น แล้วก็รุ่นผู้ใหญ่ 4 รุ่นและพระภิกษุสงฆ์ อีกปีละ 10 คืน 10 วันด้วยกัน วิปัสสนากรรมฐาน เดือน 12 แรม 8 ค่ำ พระภิกษุสงฆ์ 200 รูป เราก็อบรมผู้ใหญ่ 6 คืน 7 วัน รุ่นละ 100 คน แล้วก็คณะนักศึกษาประมาณรุ่นละ 150 คน 70 รุ่นก็คูณไป ก็หลายหมื่นแล้ว รวมกันทั้งหมดก็ประมาณ 22 ปี วันก่อตั้งก็ประมาณ พ.ศ 2540 วันที่ 1 มิถุนายน ที่แต่งตั้งเป็นที่เจ้าอาวาสเสร็จแล้ว ประมาณ พ.ศ 2545 เป็นต้นมา (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 2 สถานปฏิบัติธรรม วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ขั้นตอนการอบรม

ในวัยเด็กจะเป็น 2 คืน 3 วัน เพื่อต้องการให้รู้จักพระคุณแม่เป็นผู้มีพระคุณที่ติรักษาศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักจังหวัดกำแพงเพชร และจะสอนว่ากำแพงเพชรมีอะไรเด่นบ้าง การเป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ และวิธีการคบเพื่อน และพิธีกรรมของพระภิกษุสงฆ์ของชาวพุทธ

ผู้ใหญ่ จะเริ่มช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 6 คืน 7 วัน โดยจะติวเข้มก็จะมีสอบอารมณ์ด้วย ทำให้ถูกต้องในสติกรรมฐาน 4 การปฏิบัติโดยตรงและก็สอบอารมณ์ วิธีการ สติกรรมฐาน 4 คือ การเป็นนิตรกรรมฐาน ทั้งกาย ทางจิต กรรม และถ้าเป็นพระภิกษุสงฆ์ก็จะอบรม 10 วัน

โดยสิ่งที่ต้องเตรียมมาในการอบรมก็เป็นของใช้ส่วนตัว เสื้อผ้า แปรงสีฟัน ยาสีฟัน แต่หมอน เสื้อไม่ต้องเอามา เพราะทางวัดมีให้ อาหารมีให้ และถ้าสนใจสามารถติดต่อได้ที่เบอร์วัดหนองปลิง เบอร์โทร 086-4466073 หรือ 086-4466103 และเบอร์โทรศัพท์ 055-710400 (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)

2. โบสถ์ศิลาแลง

โดยทางเจ้าอาวาสวัดหนองปลิงกล่าวว่า “ ตอนอาตมามากำแพงเพชรเนียอาตมาไม่รู้จักจังหวัดกำแพงเพชรเลย ” จึงอยากสร้างโบสถ์ศิลาแลงขึ้นมาเพื่อต้องการให้เป็นสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดกำแพงเพชรและต้องการสร้างชื่อเสียงของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นผ่านทางสถาปัตยกรรมนี้แต่ในปัจจุบันโบสถ์ศิลาแลงยังไม่เสร็จดีและยังต้องการงบประมาณในการสร้างอยู่ระดับหนึ่งในการสร้างให้เสร็จ (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)

ประวัติในการสร้างโบสถ์

แรงจูงใจในการสร้างก็คือ การที่ไม่มีใครรู้จักจังหวัดกำแพงเพชร และทางเจ้าอาวาสวัดหนองปลิงกล่าวว่า หลวงพ่อเป็นคนจังหวัดเพชรบุรี พระอาจารย์ใหญ่สั่งให้มาประจำการในวัดกำแพงเพชร แต่ไม่รู้จักกำแพงเพชร หลวงพ่อไม่รู้ว่าจะทำยังไง พอมาถึงกำแพงเพชร ก็เลยทำยังไงดีที่จะให้คนรู้จักกำแพงเพชร อันดับแรกเลยคือ สอนกรรมฐานก่อนและสร้างโบสถ์” เลยหาเงินสร้างโบสถ์ ตั้งด้วยศิลาแลงทั้งโบสถ์ และทำให้เป็นแลนด์มาร์คของจังหวัดกำแพงเพชร โดยข้างหลังก็จะเป็นรูปคำขวัญของจังหวัดกำแพงเพชร คือ กรพระเครื่อง เมืองคนแกร่ง พระแสงล้าค่า ศิลาแลงใหญ่ กล้วยไข่หวาน น้ำมันลานกระบือ เลื่องลือมรดกโลก พระเปิดโลกวัดหนองปลิง จึงสร้างโบสถ์ศิลาแลงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นวิถีสงสาร ท่องเที่ยวในวิถีสงสาร โดยโบสถ์เริ่มสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2552 ประมาณ 12 ปี (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 3 โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ลักษณะเด่นของโบสถ์

ลักษณะเด่นของโบสถ์คือ ต้องการให้เป็นศิลาแลงเป็นหลัก เพื่อให้รู้ว่าจังหวัดกำแพงเพชรมีศิลาแลงใหญ่ เพื่อต้องการให้การท่องเที่ยวแลให้คนรู้จักกำแพงเพชร โดยมีพระเปิดโลกวัดหนองปลิง เป็นแนวเปิดโลก ที่เป็นอีกหนึ่งสถานที่สำคัญในการสร้างชื่อเสียง (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)

ในโบสถ์ก็จะมีพระพุทธรูปมีชื่อว่า พระพุทธสิหิงค์ โดยพระพุทธสิหิงค์เป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบลังกา ตามตำนานเล่าว่า พระมหากษัตริย์แห่งลังกาทวี่ทรงสร้างขึ้น เมื่อราว พ.ศ. 700 และได้ัญเชิญเข้ามาสู่สยามประเทศ ประมาณ พ.ศ. 1850 โดยในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชแห่งราชอาณาจักรตามพรลิงก์ได้ไปขอมาถวายพระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยาได้กรุงสุโขทัยเป็นเมืองขึ้น จึงได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐาน ณ กรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้ไปประดิษฐานที่เมืองกำแพงเพชรและเชียงราย เมื่อพระเจ้าแสนเมืองมา เจ้านครเชียงใหม่ยกทัพไปตีเมืองเชียงรายได้ จึงได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานที่เชียงใหม่พร้อมกับพระแก้วมรกต เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตีเมืองเชียงใหม่ได้เมื่อ พ.ศ. 2205 จึงได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ กรุงศรีอยุธยา เป็นเวลานานถึง 105 ปี เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แก่พม่าใน พ.ศ. 2310 ชาวเชียงใหม่จึงได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับไปตั้งที่เชียงใหม่ เมื่อมณฑลพายัพได้กลับมาเป็นของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทอัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2338 โดยประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระราชวังบวรสถานมงคล ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พระพุทธสิหิงค์ ณ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน พระพุทธสิหิงค์ ประดิษฐานอยู่ 3 สถานที่ คือ องค์แรกอยู่ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร องค์ที่สอง ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ และองค์ที่สามประดิษฐาน ณ หอพระสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยคนไทยเชื่อว่า เมื่อพระพุทธสิหิงค์ประทับอยู่ ณ ที่ใด จะทำให้พระพุทธศาสนาที่นั่นเจริญรุ่งเรือง ตามตำนานเล่าสืบต่อกันถึงความศักดิ์สิทธิ์แห่งที่ว่าการสร้างพระพุทธสิหิงค์ ได้ประกอบขึ้นด้วยแรงอธิษฐาน 3 ประการคือ 1. คำอธิษฐานของพระอรหันต์ผู้ร่วมพิธี 2. แรงอธิษฐานของพระเจ้ากรุงลังกาผู้สร้าง 3. อานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564)

โดยสาเหตุที่ใช้พระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานในโบสถ์ เจ้าอาวาสวัดหนองปลิงกล่าวว่า “ในสมัยโบราณของเรา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยนั้น พระพุทธสิหิงค์เคยมาที่จังหวัดกำแพงเพชร โดยพระยายันต์นวดิชู้เป็นผู้ที่นำมาเสร็จเรียบร้อยทางกรุงศรีอยุธยาที่จะนำกลับคืนไป แต่ว่าพระยายันต์นวดิชู้ว่าจะขอเอาไว้จำลอง แต่ทางกรุงศรีอยุธยาไม่ยอม ไม่ให้ยอมจำลอง ก็เลยทำให้สมณะชีพรามณ์พ่อค้าประชาชนในยุคนั้นเกิดการเศร้าโศกเสียใจในการหล่อพระพุทธสิหิงค์ไม่ได้พระพุทธสิหิงค์” เจ้าอาวาสวัดหนองปลิงจึงได้ตัดสินใจในการหล่อพระพุทธสิหิงค์ขึ้นมาประดิษฐานที่โบสถ์ศิลาแลงเพื่อจะให้บรรพบุรุษของเราสมณะชีพรามณ์ประชาชนในสมัยนั้นอนุโมทนาบุญกุศลว่าเราได้หล่อพระพุทธสิหิงค์สำเร็จแล้วที่วัดหนองปลิง โดยพระพุทธรูปเป็นเงินแท่น้ำหนัก 400 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 40,000 บาท รวมเบ็ดเสร็จก็ประมาณ 16 ล้านบาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)

ลวดลายในโบสถ์

ลวดลายของโบสถ์จะเป็นเรื่องในพระไตรปิฎก ทั้งคตินธรรมทั้งหมด โดยจะใช้การแกะ ๆ เป็นหลักไว้บริเวณด้านข้างนอกจะมีเป็นแผ่น ๆ ไว้ศึกษาได้ เช่น รอยเท้าสัตว์ทั้งหมดย่อมอยู่ในรอยเท้าช้างฉินใด ธรรมะทุกข้อขององค์พระสมานเจ้าอยู่ในข้อสติฉินนั้น อันนี้ก็มีติดเอาไว้ด้วย คตินธรรมในแต่ละแผ่นก็จะมียู 200 กว่าแผ่น ซึ่งข้างในโบสถ์ก็จะมีเรื่องราว และรูปของพระพุทธรูป 29 พระองค์ด้วยกัน ก็จะมีติดบอกไว้ (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 4 ลวดลายด้านข้างโบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

รูปแกะสลักพระพุทธรูปหลังโบสถ์

เป็นพระพุทธรูปปางเปิดโลก พระปางเปิดโลกเป็นพระพุทธรูปอิริยาบถประทับยืนอยู่เหนือดอกบัว พระหัตถ์ทั้งสองห้อยลงข้างพระวรกาย แขนขวาพระหัตถ์ทั้งสองออกไปข้างหน้า เป็นกิริยาทรงเปิดโลก บางแบบยกฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองขึ้นถือว่าเป็นพระแห่งปัญญา ให้มีสติปัญญาดี มีความฉลาดหลักแหลม โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับปางเปิดโลก ผู้ที่ห้อยบูชาพระปางเปิดโลกนี้มีพุทธคุณในเรื่องการ “เปิดทางสว่าง” ทำให้การดำเนินชีวิตไปสู่ความดีงาม เปิดทางแห่งการรับโชคลาภ วาสนา บารมี (ร้านเรือนแก้ว, ม.ป.ป.) ทั้งยังคุ้มครองป้องกันภัย และปกครองคนหมู่มาก มีเมตตาตามหานิยมทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตร นอกจากจะเป็นมงคลต่อตัวเองและครอบครัวแล้ว ยังเป็นโชคลาภที่ประเสริฐยิ่ง ทำมาค้าขายจะประสบกับความเจริญรุ่งเรือง ซื้อง่ายขายคล่อง ประสบกับความสุขความเจริญ สำเร็จในสิ่งที่พึงปรารถนา อุดมด้วยทรัพย์ยิ่งนักแลฯ คำว่าเปิดโลก มีความหมายว่าใช้ได้ 108 อย่าง รวมไว้ทุกสิ่งอย่างแล้ว โดยเฉพาะท่านใดที่ดวงไม่ดี ชะตาชีวิตไม่ราบรื่น ธุรกิจการงานติดขัด ภัยพิบัติบังเกิด อยู่ในสถานที่อันตราย ยันต์นี้จักเปิดของคว่ำให้หงาย โชคร้ายจักกลายเป็นดี มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้น ทัพถมจะเปิดออกมา บุญกุศลโชคลาภที่ติดขัดข้องคาจะย่นเวลามาให้เรา และอื่น ๆ สารพัด โทสลดยันต์นี้ไปติดฝาบ้าน หน้าบ้าน ร้านค้า ย่อลงมาเคลือบบัตรตดติดกระเป๋าสตางค์ จักมีสตางค์เข้ามาไม่ขาดสาย ไม่รวย แต่ไม่เลวร้าย ที่ได้อยู่แล้วจะยิ่งขึ้นไป ฐานะดีมีสกุลรុងชาติใหญ่โตเพียงใด อย่าได้ประมาท ยันต์เปิดโลก พุทธคุณยันต์เปิดโลกจะนำพาชีวิตและครอบครัวไปในทางที่ดีไปในทางที่สว่างไสวครอบครัวและชะตาชีวิตที่ร้ายร้ายก็จะกลับกลายเป็นดีทันตาเห็น (พระเครื่อง วัดมุนจล, ม.ป.ป.)

โดยสาเหตุที่ใช้ปรางเปิดโลกนั้น ท่านเจ้าอาวาสกล่าวว่า “เพราะพระปางเปิดโลก คือ ทำอะไรทุกสิ่งทุกอย่าง ให้ระวังตัวเอง อย่าเห็นแก่ตัว แต่ถ้าเกิดไปในทางอีกแบบหนึ่ง ก็คือว่า โรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายให้อันตรธานหายไป เงินทองไหลมาเทมาก็เข้ามา ก็เลยเป็นพระปรางค์เปิดโลก พระเปิดโลก ก็คือพุทที่มีอุปสรรค ทำอะไรก็มีแต่อุปสรรค ขัดขวาง ก็ขอให้สำเร็จปรารถนา ให้ปรางเปิดโลกให้พร” (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 5 พระปางเปิดโลกโบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ลวดลายในหน้าต่าง

จะเป็นลวดลายแบบเป็นซุ้มต่าง ๆ โดยซุ้มจะประกอบด้วย ซุ้มอันแรกมาจากเพชรบุรี และก็จะป็นซุ้มครูบาอาจารย์ ก็คือพม่า เป็นชาวพม่า พระครูวิเชียรธรรมนาทยังกล่าวถึงที่มาของซุ้มไว้ว่า “โดยที่หลวงพ่อก็ไปทำวิปัสสนากรรมฐานที่ที่เวกสงฆ์พม่าและหลังจากนั้นก็เผยแพร่มาที่จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดกำแพงเพชรก็เจอรูปช้างและเป็นรูปช้างจริงในรัชกาลที่ 9” และอีกซุ้มหนึ่งก็จะเป็นซุ้มของเชียงแสน ซุ้มของสุโขทัย โดยแต่ละซุ้มก็จะมีรูปพระนั่นก็คือ พระพุทธเจ้า 29 พระองค์ โดยจะมีแบบการเดินจงกรม 29 พระองค์ แล้วก็นั่งสมาธิ 29 พระองค์ และก็มีที่เป็นดาวดิ่งสนั่นก็เรียกว่า ชั้นดาวดิ่งส์ที่อยู่ข้างบนนั้นและมียันต์เขาหลวงพ่พุทที่วัดสะแกกั เป็นยันต์รูปพระพุทธเจ้า และจะมีเขียนปฐีสถาน 4 ไว้อีก ยังไม่เสร็จเรียบร้อย เพราะว่าใช้เวลาแกะหลายปี มันต้องใช้วิธีการดึงซุ้มหน้าต่าง แต่ละซุ้มก็ 500,000 บาท อันนี้ราคาของช่าง (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 6 ลวดลายหน้าต่างโบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

เสาอโศก

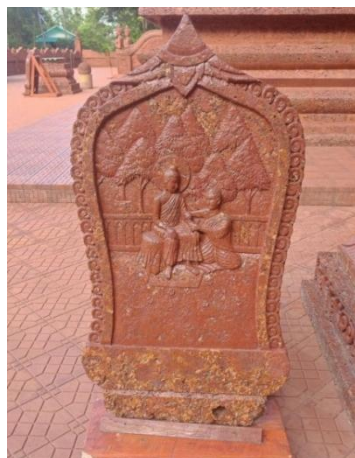
ใช้เวลาสร้าง 2 ปี หมดไป 2.5 ล้านบาท มีคนนำมาศิลาแลงมาวางด้วยและเวลาแกะเป็นเวลา 2 ปี ความหมายของเสาอโศกคือ สถานที่ตรงไหนมีเสาอโศก ก็แสดงว่าสถานที่นั้นเป็นสถานที่เผยแพร่ศาสนาธรรมฐาน หรือเผยแพร่ปฏิบัติธรรม เป็นสัญลักษณ์ให้ว่า สถานที่นี้เป็นสถานที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา จึงเรียกว่าเสาอโศก ในสมัยนั้น ซึ่งเป็นที่ให้การยอมรับว่าที่ตรงนี้เป็นที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา จึงเรียกว่าเสาอโศกมหาราช (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 7 เสาอโศก โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ส่วนใบเสมา

เราแกะเป็นทิศต่าง ๆ ทิศที่พระอานนท์ พระราหู และพระอื่น ๆ เรียกว่า พระอรหันต์ 8 ทิศ ความหมายของใบเสมาคือให้รู้ว่าตรงนี้เป็นเขตแดน พร้อมกับลูกนิมิต เหตุผลที่มีรูปไม่เหมือนปกติเพราะว่าเป็นรูปในจินตนาการ ใบเสมานั้นจะทำเป็นรูปแบบไหนก็ได้ แต่ที่วัดใช้เป็นใบเสมาคือในรูปของพระองค์ต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาของใบเสมา โดยในกระทรวงศาสนาใช้เสมาเป็นตัวกลางเหมือนกับมหาไทย เหตุผลที่สร้างมาไม่เหมือนกันเพราะว่าทิศที่สร้างมันคนละทิศกัน เช่น ทิศราหู ทิศของอโหติ เป็นผู้ที่เมตตามาก ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ทิศนี้เป็นของพระโมคคัลลานะก็อีกแบบหนึ่ง ทิศนี้เป็นของพระอานนท์ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่ละทิศก็จะไม่เหมือนกัน ซึ่งในรูปก็จะเป็นภาพรวมของใบเสมาทั้งหมด (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 8 ใบเสมา โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

3. พระพุทธรูปและรูปปั้นภายในวัด

1. รูปปั้นพระพุทธรเจ้าเดินบิณฑบาตที่บันไดทางเดิน

โดยรูปปั้นพระพุทธรเจ้าเดินบิณฑบาตตรงบริเวณบันไดทางขึ้นของวัด ได้แรงบันดาลใจในการสร้างรูปปั้นพระพุทธรเจ้าเดินบิณฑบาตมีแนวคิดเกี่ยวกับปรีชาธรรมที่ต้องการให้อยากให้นึกถึงพระอรหันต์ ให้พระพุทธรเจ้าออกเดินบิณฑบาตเป็นหลักธรรมที่แฝงไว้โดยอิงจากเรื่องราวของพระเทวทัตที่ว่า พระเทวทัตที่ได้ก่อความวุ่นวายปั่นป่วนเพื่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่สงฆ์เพื่อหาทางแย่งชิงอำนาจปกครองสงฆ์ไปจากองค์พระศาสดา แม้ได้ทำลายล้างบุคคลผู้นั้นสำเร็จแล้ว แต่การอาฆาตจองเวรยังไม่สิ้นสุด ผู้ลี้ภัยการปกครองยังเดินทางหาทางกลับแกล้งเพื่อกำจัดบุคคลผู้นั้นต่อไปอย่างไม่ลดละ ด้วยการกล่าวโทษ ใส่ร้าย ยึดทรัพย์สิน ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ดังเช่นพระเทวทัต แม้จะยึดอำนาจปกครองสงฆ์มาเป็นของตนแล้ว แต่ยังไม่ยอมเลิกการยังคงผูกพยาบาทพระพุทธรองค์ต่อไปด้วยการใส่ร้ายตักมันเข้าทำร้ายพระพุทธรองค์ จ้างนายธนูลอบยิงพระพุทธรองค์ และกลิ้งหินจากหน้าผาให้ตกใส่พระองค์ ทั้งนี้ด้วยจิตใจที่เฝ้าหาแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวและจิตใจที่มีแต่ความอาฆาตพยาบาทเป็นที่ตั้ง (ประสิทธิ์ พุกษาจารย์สิริ, 2560) โดยที่เอาเรื่องของการมอมหม่าล้างมา ให้คิดว่าการทำอะไรให้รู้จักการให้อภัย อย่าไปโกรธเคือง เหมือนกับช้างตัวนี้ที่พยายามที่จะทำร้ายพระพุทธรเจ้า แต่พระพุทธรเจ้าด้วยความเมตตา เพราะด้วยความไม่รู้ เพราะว่าช้างนั้นโดนเทวทัตนำเหล่าให้กิน เลยมารู้จักเกิดจะมีการทำร้ายพระพุทธรเจ้าเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นคนเราก็เช่นเดียวกัน เมื่อใครที่คิดจะทำร้ายเรา เราก็อย่าไปโกรธเขา เราต้องให้อภัยเขา แม้เมตตาเข้าไป พร้อมกับที่ให้อภัย อย่าไปจองเวรจองกรรมกับเขา ถึงเขาจะจองเวรกับเรา แต่เราจะไม่ก่อเวรกับเขา เรายกย่องมันได้ แม้กระทั่งเราไม่ก่อเป็นกับเขา แต่เขาก็จะจองเวรกับเรานั้นก็เรื่องของเขา สุดท้ายแล้วเขาก็จะแพ้ภัยตัวเราเองไป (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 9 รูปปั้นพระพุทธรเจ้าเดินบิณฑบาต วัดหนองปลิง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

2. พระพุทธรูป

พระพุทธรูปพระสวลี

พระสวลี พระผู้มากไปด้วยความเมตตา แต่เดิมเคยมีตัวตนอยู่ในสมัยครั้งอดีตและด้วยความเมตตาและความน่าเลื่อมใสจึงถูกนับถือกันมาอย่างเนิ่นนาน จึงเกิดเป็นความเชื่อต่าง ๆ และเกิดความเลื่อมใสขึ้นมา โดยพระสวลีเป็นพระผู้มีโชคมาก” เชื่อศรัทธากันมากกว่าเป็น “พระผู้มีลาภสักการะมาก”... ประหนึ่งว่าเป็นพระอรหันต์แห่งโชคลาภก็ว่าได้ ศรัทธา ความเชื่อ “คนไทย” ที่มีต่อพระสวลี นั้น กล่าวได้ว่าเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เลิศทางผู้มีลาภ เชื่อว่าหากผู้ใดได้บูชาพระสวลีเถระแล้ว จะได้รับโชคลาภ เงินทองไหลมาเทมา เชื่อมโยงปมประวัติ ย่นย่อนับแต่ในอดีต สมัยพุทธกาล ด้วยว่ามีหญิงสาวคนหนึ่งเกิดในตระกูลพ่อค้า

นามว่า “สุภาวดี” ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอันมากเมื่อได้มีโอกาสฟังเทศน์อย่างลึกซึ้งแล้ว พระสืวลีก็นำให้พร “จงเจริญรุ่งเรืองด้วยทรัพย์สินเงินทองจากการค้าขาย เงินทองไหลมาเทมา สมความมุ่งมาดปรารถนา (ไทยรัฐ, 2564) ในวัดหนองปลิงพระพุทธรูปองค์นี้มีอายุประมาณ 60-70 ปีแล้ว เป็นพระผู้ที่มีโชคลาภมากเพราะว่าท่านเป็นผู้มีแต่ให้ตลอดเวลา มีอยู่ชาติหนึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์เห็นหมาท้องไม่มีน้ำนมที่จะให้ลูกพระสืวลีก็นำช่วยหมาตัวนั้นไว้เพื่อให้หมานั้นมีน้ำนมไปเลี้ยงลูกอีกที นี่คือการแตกต่างไปเหมือนกับการที่เราช่วยเหลือคนใดคนหนึ่งให้เขาได้ดีบได้ดีแล้ว ครอบครัวคนนั้นก็จะไปช่วยเหลือคนอื่นต่อไปเป็นการแผ่เมตตาช่วยเหลือให้อภัยทานกันเขาเรียกว่า ให้ทานอย่างต่อเนื่อง (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 10 พระพุทธรูปพระสืวลี
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

พระสมเด็จพระพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี

สมเด็จพระพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี แต่เดิมเป็นพระที่มีชื่อเสียงในอดีตและกลายมาเป็นที่น่าเลื่อมใสด้วยความสามารถ โดยปกติเด็ก 5 ขวบทั่วไป จะไม่สามารถรับผิดชอบตัวเองได้ ต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใกล้ชิด มีพ่อแม่พี่น้อง เป็นต้น เมื่อหนังสือเล่มนี้เขียนบอกไว้ว่า พระองค์ท่านบรรพชาเมื่อพระชนมายุ 5 พรรษา โดยได้พบหลักฐานจากการสร้างพระเป็นรูปไก่ ของสมเด็จพะสังฆราชสุข (ไก่เถื่อน) และบันทึกข้อความไว้ว่า “ไก่ ตัวนี้ สุข ไก่เถื่อน เป็นผู้สร้าง ประสม ทอง เงิน นาน (นาก) ปลุกเสก 3 พรรษา พ.ศ. 2332 พอ พ.ศ. 2335 หัวโต วัดระฆังก็ขอไปเลี้ยง” หลักฐานชิ้นนี้ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่สำนักธรรมพรหมรังสี จากบันทึกของสมเด็จพะสังฆราชสุข (ไก่เถื่อน) เป็นการยืนยันอย่างชัดเจนว่า สมเด็จพะพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อพระชนมายุ 5 พรรษา ที่วัดระฆังโฆสิตาราม แสดงว่า สามเณร โต เป็นผู้มียุทธวิธีการมาประสูติ ดุจเดียวกันกับเจ้าชายสิทธัตถะ เมื่อประสูติก็สามารถย่างพระบาทได้ 7 ก้าว และอีกพระองค์หนึ่งคือ พระราहुล ซึ่งเป็นพระราชโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะ ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรตอนพระชนมายุ 5 พรรษา เช่นเดียวกัน (เมื่อพระสารีบุตรจรมิตโกณลงบนพระเศียร เพื่อปลงพระเศวตาก็บรรลุพระโสดาบัน และปลงต่อไปจนหมดทั้งพระเศียรก็ทรงบรรลุพระสัทกาคา พระอนาคา และพระอรหันตา ตามลำดับเป็นที่สุด) จากความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกย่อมแสดงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่า สมเด็จพะพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี ได้สั่งสมกุศลกรรมมาเป็นอนเนกอนันตชาติดุจเดียวกัน และไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพระราहुล และเจ้าชายสิทธัตถะ (ทีมงานทรูปลูกปัญญา, 2556)



ภาพ 11 พระพุทธรูปพระสมุทโธพะรัง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

4. สถานที่พักคอยอาการช่วงโควิด

ในช่วงยุคของโควิดในช่วงนั้นสถานที่ในการพักคอยโควิดนั้นไม่ค่อยมีเพราะทุกคนต่างต้องระวังตัวเรื่องโรคระบาด แต่ทางวัดหนองปลิงได้สละพื้นที่บางส่วนเพื่อใช้ในการเป็นสถานที่ในการพักคอยอาการของโควิด เพียงเพื่อต้องการช่วยพี่น้องประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังขยายพื้นที่พักคอยไปยังมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร อีกด้วย โดยช่วยคนไปได้มากกว่า 600 คน จากการเป็นสถานที่พักคอยอาการโควิด พื้นที่ที่ใช้ในการศูนย์พักคอยโควิดอยู่ที่บริเวณคันสน ใช้อู่ประมาณ 2 เดือนครึ่ง มีจำนวนคนอยู่ประมาณ 600 ชีวิต

เหตุผลที่ให้พื้นที่ในวัดเป็นศูนย์พักพิงในขณะที่วัดอื่นนั้นไม่เปิดรับเพราะอะไร เพราะว่าอยากจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายที่เขามีทุกข์เพื่อที่จะให้เขาหลุดพ้นจากทุกข์ เกิดแก่เจ็บตาย ทั้งสิ้น เพียงแต่ขอให้เรามีสติ ออกนอกเรา ป้องกันเขาป้องกันเรา ถ้าเราป้องกันเขาได้ เราก็ต้องปกป้องเราได้ ก็คือความเมตตา ต้องการให้เขาพ้นทุกข์ หลุดจากความทุกข์ หรือเรียกว่าโสณจิต (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)



ภาพ 12 สถานที่พักคอยช่วงโควิด

หมายเหตุ: จาก จัดสถานที่ศูนย์พักคอยชั่วคราวสำหรับผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) โดย บัญจรัตน์ ทะมูภา, 2565, เทศบาลเมืองหนองปลิง (<https://www.nongplingcitykpp.go.th/news-detail?hd=2&id=65501>). CC BY-NC-ND.

จากผลงานสำคัญของพระครูวิเชียรธรรมนาท จะสรุปได้ว่า ผลงานของพระครูวิเชียรธรรมนาทที่มีชื่อเสียงเด่น ๆ มีด้วยกัน 3 อย่าง คือ 1. โบสถ์ศิลาแลง ที่สร้างขึ้นมาจากอิฐศิลาแลงทั้งโบสถ์และยังเต็มไปด้วยผลงานประติมากรรมมากมายรอบล้อมโบสถ์ 2 .สถานปฏิบัติธรรม โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2545 โดยปัจจุบันมีลูกศิษย์มากกว่า 70 รุ่นและยังได้ไปสอนธรรมะถึงต่างประเทศ 3. สถานที่พักคอยอาการช่วงโควิด ในตอนนั้นไม่มีสถานที่ไหนที่กล้าเปิดรับเป็นสถานที่พักคอย ด้วยความเมตตาพระครูวิเชียรธรรมนาทจึงใช้วัดเป็นสถานที่พักคอย

แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตพระครูวิเชียรธรรมนาท

การทำผลงานที่เด่นและความสามารถของพระครูวิเชียรธรรมนาทนั้นเป็นที่น่านับถือ ทั้งนี้การใช้ชีวิตของพระครูวิเชียรธรรมนาทเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่นำหลักธรรมและคำสอนของพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับชีวิตประจำวันอีกด้วยและจากการสัมภาษณ์พระครูวิเชียรธรรมนาททำให้ทราบว่า หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับหลักปัญญาบารมี

อาการใด ๆ เกิดขึ้น จงเข้าไประงับอาการนั้น ๆ เป็นแนวคิดในคติธรรมให้รู้จัก “ระวังตัวเอง” ว่าในขณะนี้เรากำลังทำอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่ พุดอะไรอยู่ เพื่อให้มีความสุขความเจริญ ถ้าคิดไม่ดี มันก็ไม่ดีไป เราจำเป็นต้องมีสติเพื่อกำหนดรู้อาการที่เกิดขึ้น ให้ทันอารมณ์ปัจจุบันให้มากที่สุดและเมื่อมีความรู้สึกขี้จนน้อยใจ โมโห หงุดหงิด เราก็จะได้เปรียบสิ่งเหล่านี้ ถ้ารู้จักควบคุมอารมณ์ตัวเองให้เป็น ควบคุมอารมณ์เพื่อความโลภ ความโกรธ ความหลง ความหงุดหงิด ความขี้จน ความน้อยใจ ความเอาแต่ใจตัวเอง ความเห็นแก่ตัว การเอาเปรียบคนอื่นเขา และเราก็จะเห็นโทษจากสิ่งเหล่านี้และแยกแยะ ก็จะเป็นโทษของการโกรธเป็นยังงี้ และการไม่โกรธเป็นยังงี้ ถ้าเราทำได้จะเรียกสิ่งนี้ว่า คือ ปัญญาบารมี

“ปัญญาบารมี” คือ รู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้อย่างชัดเจน เป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธาเพื่อให้เชื่อ ประกอบด้วยเหตุผล ไม่ให้หลงเชื่ออย่างงมงาย เป็นแนวศีลสมาธิปัญญา

“ศีล” เป็นเครื่องข่มจิต ข่มที่ตัวจิตไม่ให้ตามใจกิเลส

“สมาธิ” เป็นเครื่องข่มกิเลส ไม่ให้มาเบียดเบียนจิตได้

“ปัญญา” เป็นเครื่องขุดรากถอนโคนกิเลส

การปฏิบัติเราต้องทำให้ครบ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าขาดอันใดอันหนึ่งการภาวนาก็จะล้มเหลว ศีลก็ฝึกตัวเอง ไม่ตามใจกิเลส สมาธิก็ฝึกให้จิตใจสงบจากกิเลสชั่วคราว แล้วอาศัยช่วงเวลานั้นมาเจริญปัญญา ถ้าเราเอาใจที่ปนเปื้อนกิเลสไปเจริญปัญญา มันทำไม่ได้จริง ฉะนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นของสำคัญขาดไม่ได้ และหลักการเหล่านี้คือสิ่งที่เรียกว่า “หลักปัญญาบารมี” (พระครูวิเชียรธรรมนาท, การสัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2567)

จากแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตพระครูวิเชียรธรรมนาท จึงสรุปได้ว่า พระครูวิเชียรธรรมนาท เป็นพระอรหันต์ที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิต โดยหลักธรรมที่ใช้คือ หลักเมตตาบารมี เป็นหลักธรรมที่ให้อภัยมีสติอยู่เสมอโดยที่จะไม่ตกเป็นเหยื่อของอารมณ์ต่าง ๆ และต้องการดำเนินชีวิตแบบที่มีสติและคุณธรรมเพื่อเดินตามรอยของพระพุทธเจ้าต่อไป

สรุป

จากประวัติความเป็นมาของพระครูวิเชียรธรรมนาท สรุปได้ว่า พระครูวิเชียรธรรมนาท มีชื่อจริงว่า นายสีหนาท สู้สวัสดิ์ เกิดวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2503 โดยมีบิดาชื่อ นายหวล สู้สวัสดิ์ และมารดาชื่อ นางบุญส่ง สู้สวัสดิ์ แต่เดิมเป็นคนจังหวัดเพชรบุรีก่อนภายหลังจะมาเป็นเจ้าของอวาสาภายในจังหวัดกำแพงเพชร โดยตั้งแต่วัยเรียนพระครูวิเชียรธรรมนาทมีความสนใจด้านพระพุทธศาสนา จึงได้เข้าเรียนต่อในทางพระพุทธศาสนา

ตั้งแต่นั้น โดยจบปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต(ศาสนา) จากมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ก่อนจะอุปสมบทเป็นพระอรหันต์ ในวันที่ 3 เดือนสิงหาคม พ.ศ.2531 ณ วัดหนองแก ก่อนภายหลังจะเข้ามาเป็นพระที่วัดหนองปลิงและได้ตัดสินใจที่จะประจำอยู่ที่วัดนี้นับแต่นั้น

จากผลงานสำคัญของพระครูวิเชียรธรรมนาท จะสรุปได้ว่า ผลงานของพระครูวิเชียรธรรมนาทที่มีชื่อเสียงเด่น ๆ มีด้วยกัน 3 อย่าง คือ 1. โบสถ์ศิลาแลง ที่สร้างขึ้นมาจากอิฐศิลาแลงทั้งโบสถ์และยังเต็มไปด้วยผลงานปติมากรรมมากมายล้อมรอบโบสถ์ 2. สถานปฏิบัติธรรม โดยจัดตั้งขึ้นมาเมื่อ พ.ศ.2545 โดยปัจจุบันมีลูกศิษย์มากกว่า 70 รุ่นและยังได้ไปสอนธรรมะถึงต่างประเทศ 3. สถานที่พักคอยอาการช่วงโควิด ในตอนนั้นไม่มีที่สถานที่ไหนที่กล้าเปิดรับเป็นสถานที่พักคอย ด้วยความเมตตาพรครูวิเชียรธรรมนาทจึงใช้วัดเป็นสถานที่พักคอย

จากแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตพระครูวิเชียรธรรมนาท จึงสรุปได้ว่า พระครูวิเชียรธรรมนาท เป็นพระอรหันต์ที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิต โดยหลักธรรมที่ใช้คือ หลักเมตตาบารมีเป็นหลักธรรมที่ให้อภัยและมีสติอยู่เสมอโดยที่ไม่ตกเป็นเหยื่อของอารมณ์ต่าง ๆ และต้องการดำเนินชีวิตแบบที่มีสติและคุณธรรมเพื่อเดินตามรอยของพระพุทธเจ้าต่อไป

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (14 พฤษภาคม 2564). *รู้ไว้ใช้ว่า...ตอน "ตำนานพระพุทธรูปสี่องค์"*.

https://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=5741&filename=index
เกริก พิสัยพันธ์. (2565). สติปัญญา 4 กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสาร มจร อุบลราชธานี*, 7(3),
409-422. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/260821/174857>

กำแพงเพชร. (16 พฤศจิกายน 2554). *พระครูวิเชียรธรรมนาท*. ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม.

<http://www.m-culture.in.th/album/117391>

ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (19 มิถุนายน 2556). *พระราชประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี*.

<https://www.truelookpanya.com/lite/dhama/view/15286>

ไทยรัฐ. (17 มกราคม 2564). *"พระสิวลี" หัวใจแห่งบุญ พระอรหันต์แห่งโซคลาภ*.

https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2013743?fbclid=IwY2xjawFoTtdleHRuA2FlbQlXMAABHSS5b0TWmDiGGDazVThMAOoRQIzcbtae19MCMD4BUE1Yn4nGSVFupJ2OfQ_aem_2E0ljFlcPZDQggRFJSuQiA

บัญชารัตน์ ทะมุกา. (22 กุมภาพันธ์ 2565). *จัดสถานที่ศูนย์พักคอยชั่วคราวสำหรับผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19)*. เทศบาลเมืองหนองปลิง.

<https://www.nongplingcitykpp.go.th/news-detail?hd=2&id=65501>

ประสิทธิ์ พงกษาจารย์ศิริ. (24 มิถุนายน 2560). *พระเทพทัต ผู้สั่งการ : โดย ประสิทธิ์ พงกษาจารย์ศิริ*. มติชน.

https://www.matichon.co.th/columnists/news_587624

พระเครื่อง วัตถุมงคล. (ม.ป.ป.). *พระปางเปิดโลก สีขาว เลี่ยมกรอบ รุ่น เปิดโชค วาสนา บารมี (รุ่น 2)*.

Shopee. [https://shopee.co.th/พระปางเปิดโลก-สีขาว-เลี่ยมกรอบ-รุ่น-เปิดโชค-วาสนา-บารมี-\(รุ่น-2\)-i.60886411.8757146810](https://shopee.co.th/พระปางเปิดโลก-สีขาว-เลี่ยมกรอบ-รุ่น-เปิดโชค-วาสนา-บารมี-(รุ่น-2)-i.60886411.8757146810)

ร้านเรือนแก้ว. (ม.ป.ป.). *พระปางเปิดโลก*.

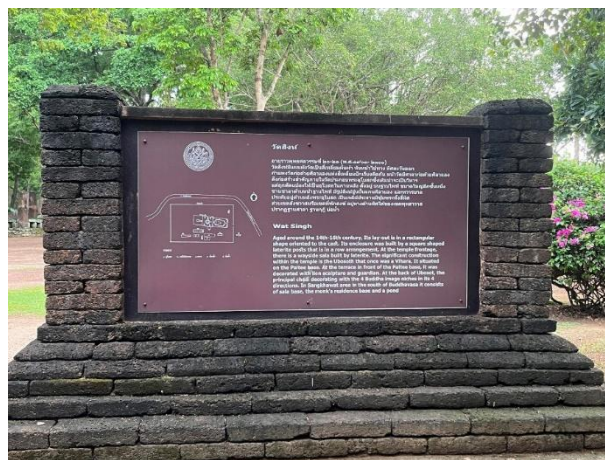
<http://www.coloryourgarden.com/product/productdetail2.asp?productid=WD060004&productname=%BE%C3%D0%BB%D2%A7%E0%BB%D4%B4%E2%C5%A1>

วัดสิงห์ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร

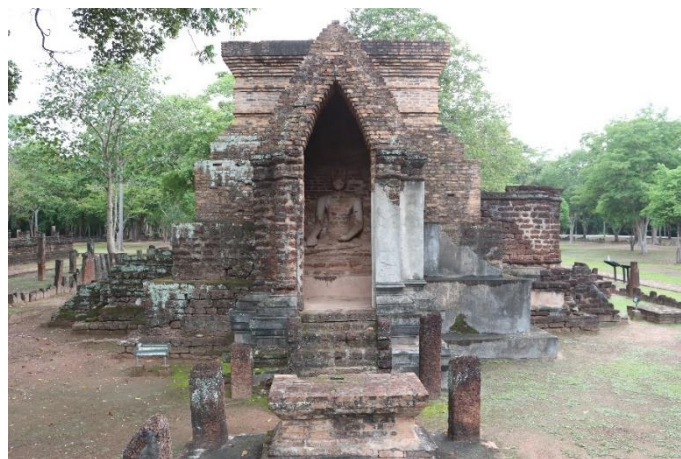
สุวลัย อินทรรัตน์¹, จีรวรรณ ผึ้งบางแก้ว² และอภิญญา แซ่ยัง³

บทนำ

อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21 (พ.ศ.1901-2100) วัดสิงห์มีแผนผังวัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก กำแพงวัดก่อด้วยศิลาแลงแท่งสี่เหลี่ยมปักเรียงติดกัน หน้าวัดมีศาลาก่อด้วยศิลาแลง สิ่งก่อสร้างสำคัญภายในวัดประกอบด้วย อุโบสถ ซึ่งเดิมน่าจะเป็นวิหาร แต่ถูกดัดแปลงให้เป็นอุโบสถภายหลัง ตั้งอยู่บนฐานไพทีขนาดใหญ่อีกชั้นหนึ่ง ขานศาลาด้านหน้าฐานไพทีมีรูปสิงห์ปูนปั้นแกนศิลาแลง และทวารบาลประดับอยู่ด้านหลังอุโบสถ เป็นเจดีย์ประธานมีซุ้มพระทั้งสี่ทิศ ส่วนเขตสังฆาวาสหรือเขตที่พักสงฆ์อยู่ทางด้านทิศใต้ของเขตพุทธาวาส ปรากฏฐานศาลา ฐานกุฏิ บ่อน้ำ



ภาพ 1 ป้ายแสดงรายละเอียดวัดสิงห์
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 2 วัดสิงห์
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

¹ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งรักษาการหัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²⁻³ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

คำสำคัญ: วัดสิงห์, โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร

โบราณสถานสำคัญในวัดสิงห์

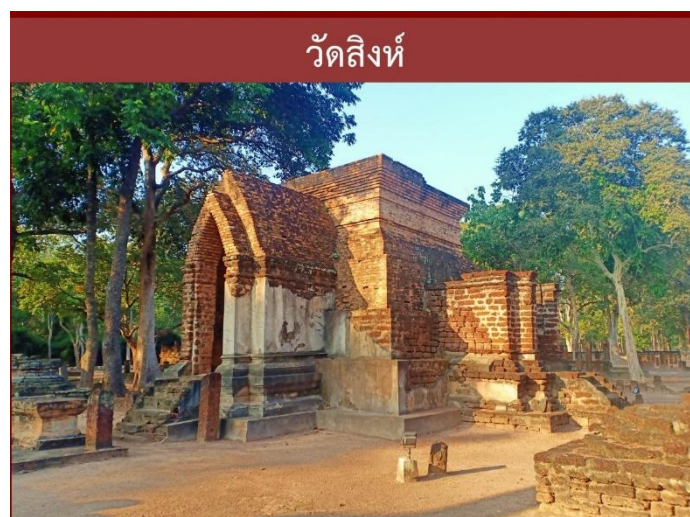
เจดีย์ประธานวัดสิงห์

เจดีย์ประธานอยู่ถัดจากพระอุโบสถไปทางด้านทิศตะวันตก เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนของฐานหน้ากระดานและฐานบัวสี่เหลี่ยมตอนล่างทำเป็นซุ้มพระยืนออกมาสี่ด้าน องค์เจดีย์ก่อด้วยอิฐส่วนยอดเจดีย์หักพังหมดแล้ว จากการศึกษารูปทรงเดิมขององค์เจดีย์จากหลักฐานภาพถ่ายเมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 และจากการขุดค้นที่พบชิ้นส่วนบัวปากระฆังโดยรอบฐานเจดีย์ สันนิฐานว่ารูปทรงเดิมขององค์เจดีย์ ประธานเป็นเจดีย์ทรงระฆังฐานสี่เหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกันหลายชั้น กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร (ม.ป.ป.) คล้ายกับเจดีย์ประธานของวัดกำแพงงามในเขตอรัญญิกเมืองกำแพงเพชร



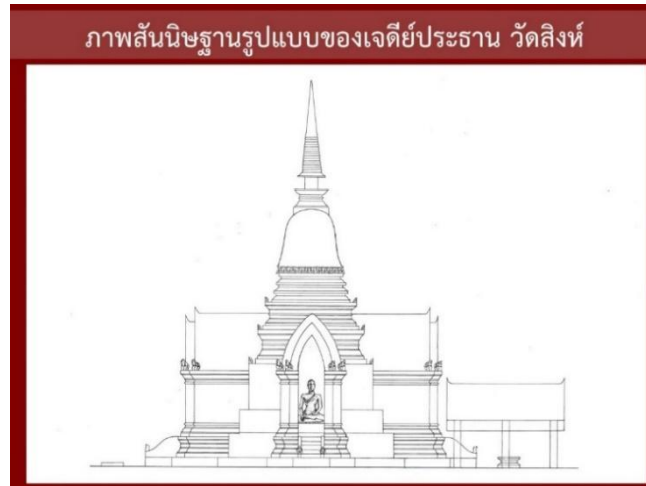
ภาพ 3 ภาพมุมสูงวัดสิงห์

หมายเหตุ: จาก Incalculable sky. (15 เมษายน 2565). วัดสิงห์ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=uZQF0j0zvos&t=67s>



ภาพ 4 วัดสิงห์

หมายเหตุ: จาก วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/22622-วัดสิงห์-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 5 ภาพสันนิษฐานรูปแบบของเจดีย์ประธาน วัดสิงห์

หมายเหตุ: จาก วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/22622-วัดสิงห์-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 6 เจดีย์ประธาน วัดกำแพงงาม เขตอรัญญิก เมืองกำแพงเพชร

หมายเหตุ: จาก วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/22622-วัดสิงห์-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.

อุโบสถวัดสิงห์

อุโบสถเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยศิลาแลง ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณขนาดใหญ่ โดยผนังด้านข้างใช้ศิลาแลงก่อเป็นราวลูกกรงสูงจากฐานขึ้นมาเพียงเล็กน้อย ขานด้านหน้าพบหลักฐานการประดับสิงห์และทวารบาลปูนปั้น บนลานประทักษิณเป็นที่ตั้งของอุโบสถที่ก่อฐานย่อมุมเป็นมุขยื่นออกมาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ภายในอุโบสถปรากฏแนวแท่นอาสนสงฆ์และแท่นประดิษฐานพระประธาน (ฐานชุกชี) ซึ่งพระพุทธรูปปูนปั้นยังคงเหลือร่องรอยเฉพาะส่วนของโคลนศิลาแลง โดยอุโบสถหลังนี้เดิมเป็นวิหารแต่เนื่องจากการปฏิสังขรณ์ในช่วงสมัยอยุธยา จึงได้มีการเปลี่ยนหน้าที่ของอาคารหลังนี้จากวิหารเป็นอุโบสถ โดยมีการปักโบเสมาโดยรอบฐานอาคาร

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร (ม.ป.ป.) อุโบสถตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานชั้นล่างที่รองรับอาคารด้านบนเป็นแบบฐานบัวลูกแก้วอกไก่ มีผนังด้านข้างก่อด้วยศิลาแลงสูง 0.90 เมตร บนลานประทักษิณมีฐานเสมาสำหรับปักโบเสมาหินชนวนจำนวน 8 ฐาน

ล้อมรอบลานดังกล่าว ใบเสมาหินชนวนมีการสลักลวดลายพันธุ์พฤกษาในกรอบรูปสามเหลี่ยม ที่ขอบใบเสมาแกะสลักเป็นแถวลายกระหนกปลายแหลม ปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร



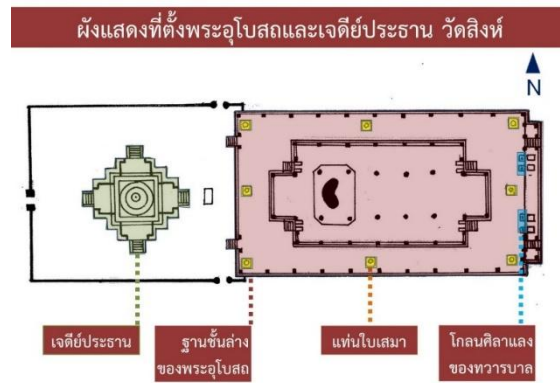
ภาพ 7 อุโบสถวัดสิงห์
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 8 พระพุทธรูปปูนปั้น
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 9 แท่นใบเสมาพระอุโบสถ วัดสิงห์
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 10 ผังแสดงที่ตั้งพระอุโบสถและเจดีย์ประธาน วัดสิงห์

หมายเหตุ: จาก วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/22622-วัดสิงห์-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.

ลักษณะของวัดสิงห์

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร (ม.ป.ป.) วัดสิงห์เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองทางด้านทิศเหนือในเขตอรัญญิกของเมืองกำแพงเพชร แผนผังของตัววัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก สิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ภายในวัดใช้ศิลาแลงเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

เที่ยวไปกับ Trip (ม.ป.ป.) วัดสิงห์ มีกำแพงศิลาแลง โดยรอบทั้ง 4 ด้าน ประตูทางเข้าอยู่ทางด้านตะวันออก 1 ทาง และทางตะวันตก 1 ทาง ภายในบริเวณวัดแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส และสังฆาวาส ชัดเจนเช่นเดียวกับวัดอื่น ๆ ในเขตอรัญญิก สิ่งก่อสร้างในเขตพุทธาวาส จะวางไม่ตรงตามแกนทิศตะวันออก ตะวันตก โดยจะเฉียงลงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เล็กน้อย จากการขุดแต่งวัดสิงห์ โดยกรมศิลปากร ในปี 2525 พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร และการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของอาคารดังกล่าวคือ อาคารใหญ่ที่อยู่หน้าสุดตั้งอยู่บนฐานทักษิณ สภาพในปัจจุบันคือ พระอุโบสถ ด้วยมีฐานโบสถ์ตั้งอยู่บนฐานทักษิณโดยรอบ แต่ภายในโถงอาคารมีแนวอาสนสงฆ์ตรงผนังด้านทิศใต้ จึงทำให้ทราบว่าอาคารหลังนี้ดั้งเดิมคือ วิหารที่สร้างให้เป็นแกนหลักของวัด ตามความนิยมสมัยสุโขทัย ต่อมาในสมัยหลังหรือสมัยอยุธยาซึ่งนิยมสร้างโบสถ์ให้มีขนาดใหญ่ ได้เปลี่ยนหน้าที่ของอาคารจากวิหาร เป็นอุโบสถโดยการปึกเสมาโดยรอบ โบสถ์ที่ค้นพบสลักจากหินชนวน บางใบประดับลวดลายพรรณพฤกษาในกรอบลายรูปสามเหลี่ยม และที่ขอบของโบสถ์หลักเป็นแถวลายกระหนกปลายแหลมซึ่งเป็นลวดลายศิลปะแบบอยุธยา ลวดลายบนโบสถ์จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าการประดับโบสถ์เพื่อเปลี่ยนแปลงหน้าที่ใช้สอยอาคารจากวิหารเป็นพระอุโบสถอยู่ในช่วงสมัยอยุธยา พระอุโบสถหรือวิหารตั้งอยู่บนฐานทักษิณขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับวิหารวัดพระสี่อริยาบถ บันไดทางขึ้นฐานทักษิณด้านหน้าสร้างแปลกกว่าที่อื่น คือบันไดทำเจาะลงไปใตฐานก่อไม่ได้ก่อยื่นออกมาจากฐาน ขานชาลาด้านหน้าบนฐานทักษิณก่อเป็นแท่นยกสูง ขึ้นจากระดับพื้นระดับสิงห์ปูนปั้น ทวารบาลและนาคที่มีแกนเป็นศิลาแลง พระอุโบสถหรือวิหารเดิมที่อยู่บนลานประทักษิณ ลักษณะอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฐานอาคารเป็นแบบฐานบัวลูกแก้วอกไก่ เสารองรับเครื่องบนเป็นเสาแปดเหลี่ยม ในอาคารปรากฏแนวอาสนสงฆ์และฐานชุกชี หรือแท่นประดิษฐานพระประธาน ส่วนเจดีย์ประธาน ก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ สภาพในปัจจุบันเหลือเฉพาะส่วนฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมซ้อนกันสามชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวส่วนยอดหักพังลง มีซุ้มยื่นออกมาจากฐานล่าง ทั้ง 4 ด้าน ภายในซุ้มมีร่องรอยการประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นแกนศิลาแลง จากการขุดแต่งพบว่าน่าจะเป็นองค์ระฆังฐานสี่เหลี่ยม คล้ายกับเจดีย์วัดกำแพงงาม คือ เป็นแบบเจดีย์ทรงระฆังฐาน โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง ได้เศียร

พระพุทธรูปสำริด เศษภาชนะดินเผาทั้งเคลือบและไม่เคลือบ พบถ้วยจานเครื่องลายครามสมัยราชวงศ์หมิง พบตะปุดอกเครื่องไม้ ใบเสมาหินชนวน โบราณวัตถุมีทั้งแบบสุโขทัย และอยุธยาปะปนกัน วัดสิงห์จึงเป็นวัดที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดวัดหนึ่งในเขตอรัญญิกอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร



ภาพ 11 แสดงรูปแบบสันนิฐานของวัดสิงห์
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์

วัดสิงห์เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือนอกเมืองกำแพงเพชร ภายในวัดพบหลักฐานการนำปูนมาใช้ประกอบงานสถาปัตยกรรมจากภาพถ่ายสมัยรัชกาลที่ 5 จากรายงานการดำเนินการขุดแต่งทางโบราณคดี และการสำรวจเก็บข้อมูลในปัจจุบัน

จากการดำเนินการขุดแต่งทางโบราณคดีเมื่อปีพุทธศักราช 2525 พบโคลนศิลาแลงรูปนาค ลักษณะเป็นนาคห้าเศียรแบ่งได้สองแบบ คือ นาคห้าเศียรมีงอนด้านบน และนาคห้าเศียรแผ่แม่เบี้ยไม่มีงอน พบโคลนศิลาแลงรูปทวารบาล ลักษณะเป็นส่วนขาและส่วนฐาน โกลนที่ด้านล่างของทั้งรูปนาคและทวารบาลนั้นมีลักษณะทำเป็นเดือยเพื่อสวมกับแท่นรองรับ นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนปูนปั้นส่วนต่าง ๆ ของสิงห์ เช่น เล็บเท้า และเครื่องประดับข้อเท้า และ ปูนปั้นบัวหัวเสา

จากการสำรวจภายในพื้นที่พบปูนฉาบหรือปูนตกแต่งที่เสาอาคาร และบริเวณโดยรอบเจดีย์ประธาน ปูนฉาบอาคารมีลักษณะเป็นปูนผสมทรายขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.1-0.5 เซนติเมตร ความหนาโดยรวมประมาณ 1-3 เซนติเมตร และปูนตกแต่งเจดีย์ประธานลักษณะเป็นปูนผสมทรายเม็ดละเอียดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.1 เซนติเมตร มีรายละเอียด ดังนี้

- อุโบสถ พบปูนฉาบบริเวณเสารองรับหลังคา และเสาบริเวณบันไดทางขึ้นอาคาร มีความหนาประมาณ 2 เซนติเมตร

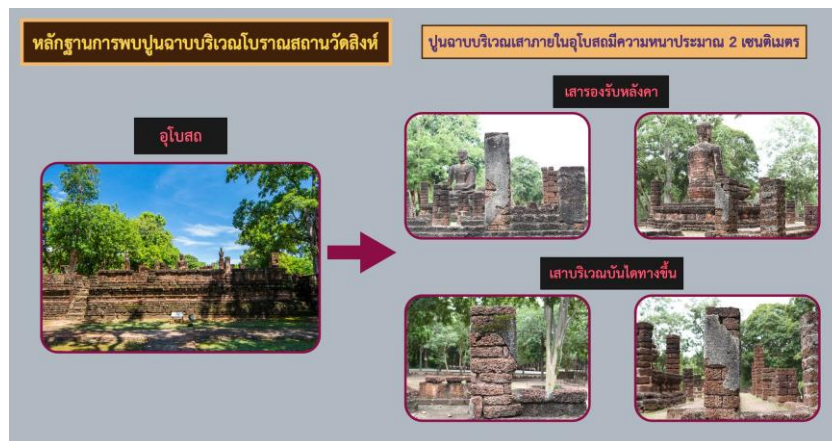
- เจดีย์ประธาน พบปูนฉาบบริเวณผนังด้านทิศตะวันตกของซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปทางด้านทิศเหนือปรากฏร่องรอยการฉาบผนังด้านนอกมากกว่าหนึ่งครั้ง โดยปูนฉาบที่หลงเหลืออยู่มีความหนาประมาณ 1 เซนติเมตร บริเวณฐานบัวส่วนหน้ากระดานมีความหนา 2 เซนติเมตร ส่วนบัวคว่ำหนาประมาณ 7-9 เซนติเมตร และฐานเชิงมีความหนา 3 เซนติเมตร

- ศาลาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกำแพงแก้ว พบปูนฉาบบริเวณเสารองรับหลังคา ปรากฏร่องรอยการฉาบมากกว่าหนึ่งครั้ง โดยปูนฉาบที่หลงเหลืออยู่มีความหนาประมาณ 0.3-1 เซนติเมตร

- ศาลาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้นอกเขตกำแพงวัด พบปูนฉาบบริเวณเสารองรับหลังคา มีความหนาประมาณ 0.5-2 เซนติเมตร

ปูนปั้นที่พบในวัดสิงห์นั้นเป็นชิ้นส่วนของสิ่งพร้อมเครื่องประดับข้อเท้าลายเม็ดไข่ปลา มีความหนาประมาณ 2 เซนติเมตร นอกจากนี้ยังพบโคลนศิลาแลงรูปทวารบาล และนาคห้าเศียร โดยปรากฏภาพประติมากรรมประเภทเดียวกันนี้ในภาพถ่ายเก่าครั้งสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองเหนือ (เสด็จประพาสต้น) ในปีพุทธศักราช 2449 อีกทั้งยังพบชิ้นส่วนปูนปั้นรูปใบหน้าสิงห์ และโคลนรูปนาคจากการดำเนินการขุดแต่งทางโบราณคดีที่วัดสิงห์ดังกล่าว อันเป็นหลักฐานแสดงถึงการมีอยู่ของประติมากรรมปูนปั้นบริเวณด้านหน้าอุโบสถ

จากหลักฐานที่พบจึงสามารถระบุได้ว่าสถาปัตยกรรมของวัดสิงห์มีการฉาบปูน โดยการก่อสร้างอาคารเจดีย์ สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ด้วยอิฐและศิลาแลงก่อน แล้วจึงใช้ปูนฉาบประดับตกแต่ง และปั้นรูปทรงประติมากรรมประกอบอาคาร (อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป.)



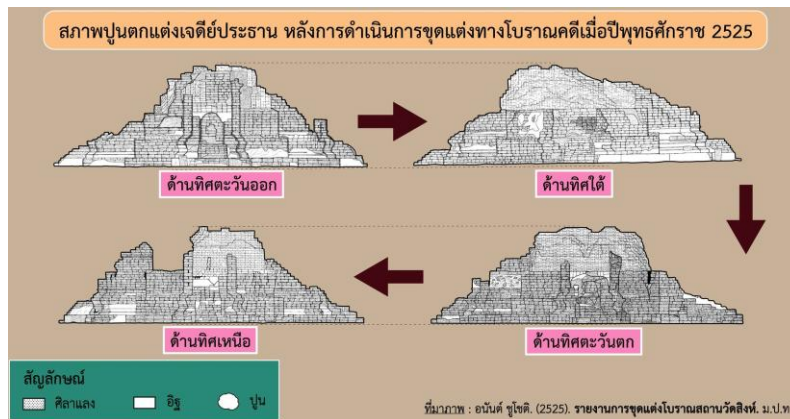
ภาพ 12 หลักฐานการพบปูนฉาบบริเวณเสาภายในอุโบสถ

หมายเหตุ: จาก ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์ โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/36312>-ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์). CC BY-NC-ND.



ภาพ 13 หลักฐานการพบปูนฉาบบริเวณโบราณสถานวัดสิงห์

หมายเหตุ: จาก ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์ โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/36312>-ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์). CC BY-NC-ND.



ภาพ 14 สภาพปูนตกแต่งเจดีย์ประธาน

หมายเหตุ: จาก ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์ โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/36312-ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์>). CC BY-NC-ND.

สิงห์ : ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร

สิงห์ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2554 หมายถึง สัตว์ในนิยายถือว่ามีความดุร้ายและมีกำลังมาก และมีที่มาจากสิงโตซึ่งเป็นสัตว์ในท้องถิ่นของประเทศไทย เป็นตัวแทนของราชาแห่งสรรพสัตว์ทั้งหลาย สิงห์จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งกษัตริย์ เมื่อพระพุทธเจ้าท่านเคยเป็นบุคคลในวรรณคดี กษัตริย์ สิงห์จึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง ดังนั้นจึงปรากฏประติมากรรมรูปสิงห์ในฐานะทวารบาลบริเวณทางเข้าของศาสนสถาน ก่อนจะส่งต่อคติดังกล่าวไปยังจีนและเขมรในเวลาต่อมา ในพื้นที่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามลักษณะทางสัตวภูมิศาสตร์ไม่ปรากฏสิงโตตามธรรมชาติ แต่รูปสิงห์นี้ ก็ปรากฏอยู่ในลวดลายเครื่องประดับของเขมรตามแบบที่ได้รับมาจากอินเดีย ต่อมาประติมากรรมรูปสิงห์ลอยตัวของเขมรก็ปรากฏขึ้น และตั้งอยู่หน้าบันไดทางเข้า ณ ศาสนสถานหลายแห่ง เช่น ปราสาทหมูกกลางหลังที่ 1 ที่สมโบร์ไพรกุก และปราสาทมอดอบ รวมถึงทางเข้าของปราสาทหินพิมายในประเทศไทย ที่เมืองกำแพงเพชร ปรากฏประติมากรรมรูปสิงห์ในฐานะทวารบาลบริเวณทางเข้าโบราณสถานหลายแห่ง เช่น โบราณสถานวัดช้างรอบ พบโคลนศิลาแลงประติมากรรมรูปสิงห์และด้านหลังสิงห์เป็นโคลนประติมากรรมรูปบุคคลบริเวณเชิงบันไดทางขึ้นลานประทักษิณของเจดีย์ประธาน

โบราณสถานวัดสิงห์ พบร่องรอยประติมากรรมรูปสิงห์และด้านหลังเป็นโคลนประติมากรรมรูปบุคคล ตั้งเป็นคู่กัน บริเวณด้านหน้าขานชาลาของอุโบสถ และโบราณวัดพระนอนพบร่องรอยประติมากรรมรูปสิงห์จำนวน 1 คู่ บริเวณบันไดต่อจากทางเข้าวัดด้านทิศใต้ แต่ไม่ปรากฏร่องรอยประติมากรรมของรูปบุคคล ด้านหลังแบบที่พบในวัดช้างรอบและวัดสิงห์ แม้ว่าร่องรอยประติมากรรมสิงห์ที่พบที่วัดสิงห์และวัดพระนอน ปรากฏสภาพที่ไม่สมบูรณ์นัก แต่พบหลักฐานจากภาพถ่ายเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองกำแพงเพชรเมื่อพุทธศักราช 2449 ปรากฏประติมากรรมรูปสิงห์ที่บริเวณดังกล่าวอย่างชัดเจน

นอกจากการพบประติมากรรมรูปสิงห์ในฐานะทวารบาลบริเวณทางเข้าของศาสนสถานแล้ว ที่เมืองกำแพงเพชรยังพบเจดีย์ทรงระฆังที่มีประติมากรรมสิงห์ล้อมที่ฐานเจดีย์พบที่วัดพระแก้ว ซึ่งเจดีย์รูปแบบดังกล่าวเป็นเจดีย์รูปแบบพิเศษพบที่กรุงศรีอยุธยา 2 แห่ง คือ เจดีย์ประธานวัดแมนางปลื้มและเจดีย์ประธานวัดธรรมิกราช การประดับประติมากรรมรูปสิงห์ล้อมฐานเจดีย์ดังกล่าวนี้คงเทียบได้กับการทำรูปช้างล้อม กล่าวคือ ระเบียบในการประดับประติมากรรมรูปสัตว์ที่ฐานได้รับรูปแบบมาจากเจดีย์ช้างล้อมในศิลปะสุโขทัย

แต่การประติมากรรมรูปสิงห์นั้นคงดัดแปลงเอามาจากศิลปะอยุธยาซึ่งได้รับอิทธิพลดังกล่าวมาจากศิลปะเขมร นอกจากนี้จากภาพถ่ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๙ ยังคงปรากฏประติมากรรมรูปสิงห์บริเวณขานชาลาหน้าวิหารในฐานะของทวารบาลอีกด้วย

จากรูปแบบการพบประติมากรรมรูปสิงห์ที่เมืองกำแพงเพชรทั้งส่วนที่เป็นประติมากรรมในฐานะทวารบาลและส่วนที่เป็นประติมากรรมลือนฐานเจดีย์ จึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าที่เมืองกำแพงเพชรมีความเชื่อเรื่องการสร้างทวารบาลเพื่อปกป้องศาสนสถาน โดยใช้สิงห์เพื่อแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของควมมีพลังอำนาจและความดุร้ายเพื่อคุ้มครองดูแลศาสนสถาน (อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป.)



ภาพ 15 สิงห์ ผู้คุ้มครองศาสนสถาน

หมายเหตุ: จาก สิงห์ : ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/26152-สิงห์---ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 16 ประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์

หมายเหตุ: จาก สิงห์ : ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/26152-สิงห์---ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 17 ประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์

หมายเหตุ: จาก สิงห์ : ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/26152-สิงห์---ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.

บทสรุป

วัดสิงห์เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองทางด้านทิศเหนือในเขตอรัญญิกของเมืองกำแพงเพชร แผนผังของตัววัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก สิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ภายในวัดใช้ศิลาแลงเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

สิ่งก่อสร้างที่สำคัญของวัดประกอบด้วยพระอุโบสถ เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ฝั่งอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานชั้นล่างที่รองรับอาคารด้านบนเป็นแบบฐานบัวลูกแก้วอกไก่ มีผนังด้านข้างก่อด้วยศิลาแลงสูง 0.90 เมตร บริเวณชานชาลาด้านทิศตะวันออกของฐานชั้นล่าง ปรากฏแท่นประดับประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์และทวารบาล ปัจจุบันคงเหลือเฉพาะโกนศิลาแลงของประติมากรรม บนลานประทักษิณมีฐานเสมาสำหรับปักใบเสมาหินชนวนจำนวน 8 ฐาน ล้อมรอบลานดังกล่าว ใบเสมาหินชนวนมีการสลักลวดลายพันธุ์พฤกษาในกรอบรูปสามเหลี่ยม ที่ขอบใบเสมาแกะสลักเป็นแถวลายกระหนกปลายแหลม ปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร ถัดขึ้นไปจากลานประทักษิณเป็นฐานอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ภายในอาคารปรากฏแท่นอาสน์สงฆ์ที่แนวผนังอาคารด้านทิศใต้ และมีแท่นชุกชีที่ใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปในอิริยาบถประทับนั่ง

“วัดสิงห์” จึงเป็นโบราณสถานอีกแห่งหนึ่งในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรที่มีความสำคัญยิ่งจากหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความปราดเปรื่องในสรรพวิชาช่างฝีมือที่ปรากฏให้เห็นในด้านสถาปัตยกรรม ล้วนแล้วแต่เป็นประจักษ์พยานของความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของแผ่นดินเมืองกำแพงเพชรได้เป็นอย่างดี



ภาพ 18 ภาพถ่ายเก่าโบราณสถานวัดสิงห์

หมายเหตุ: จาก วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/22622-วัดสิงห์-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.

บรรณานุกรม

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร.

<https://www.finearts.go.th/promotion/view/22622-วัดสิงห์-เมืองกำแพงเพชร>
เที่ยวไปกับ Trip. (ม.ป.ป.). วัดสิงห์ เมืองกำแพงเพชร. Trip.com.

<https://th.trip.com/moments/detail/kamphaeng-phet-23205-119212472/>
อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (ม.ป.ป.). ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์.
[https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/36312-ร่องรอยการใช้วัสดุ](https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/36312-ร่องรอยการใช้วัสดุประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์)
ประเภทปูนที่โบราณสถานวัดสิงห์

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (ม.ป.ป.). สิงห์ : ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร.

[https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/26152-สิงห์---ผู้คุ้มครองศา](https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/26152-สิงห์---ผู้คุ้มครองศาสนสถานเมืองกำแพงเพชร)
สนสถานเมืองกำแพงเพชร

Incalculable sky. (15 เมษายน 2565). วัดสิงห์ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. [รูปภาพ]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=uZQF0j0zvos&t=67s>

วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร

จิรพรรณ ผิงบางแก้ว¹, อภิญญา แซ่ยัง² และสุลัย อินทรรัตน์³

บทนำ

อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21 (พ.ศ.1901-2100) วัดช้างรอบเป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่บนยอดสูงสุดของเนินแห่งนี้ ประกอบด้วยเจดีย์ประธานทรงระฆังกลมขนาดใหญ่ บานสี่เหลี่ยมจัตุรัสยกสูงยาวด้านละ 30 เมตรประดับด้วยช้างปูนปั้นทรงเครื่องโผล่ออกมาเพียงครึ่งตัวจำนวน 68 เชือก มีบันไดขึ้นลงสี่ด้าน เจิงบันไดแต่ละด้านมีสิงห์และทวารบาลปูนปั้นประดับอยู่ ที่มุมฐานด้านบนหรือลานประทักษิณมีสถูปเล็ก ๆ อยู่ทั้งสี่มุม องค์เจดีย์ด้านบนเป็นทรงกลมตั้งอยู่บนฐานแปดเหลี่ยม ประดับตกแต่งภาพปูนปั้นแสดงเรื่องราวพุทธประวัติและดินเผาเป็นรูปเทวดา กิณรี และหงส์โดยรอบ ด้านหน้าเจดีย์มีวิหาร ด้านหน้าวิหารมีบ่อศิลาแลงขนาดใหญ่ที่ขุดขึ้นมาใช้ก่อสร้างโบราณสถานแห่งนี้ มีอุโบสถขนาดเล็กตั้งอยู่ที่มุมตะวันออกเฉียงเหนือ



ภาพ 1 ป้ายแสดงรายละเอียดวัดช้างรอบ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 2 วัดช้างรอบ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

คำสำคัญ: วัดช้างรอบ, โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร

¹⁻² เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

³ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งรักษาการหัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

โบราณสถานสำคัญในวัดช้างรอบ

เจดีย์ประธานวัดช้างรอบ

เจดีย์ประธานทำฐานล่างสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ประดับช้างปูนปั้นครั้งตัวจำนวน 68 เชือก ลักษณะช้างเป็นแบบทรงเครื่องประดับลวดลายปูนปั้นที่แผงคอ โคนขา และข้อขา ผนังระหว่างตัวช้างแต่ละเชือกตกแต่งลวดลายปูนปั้นนูนสูงรูปต้นไม้อย่างงดงาม โดยฐานล่างดังกล่าวจะมีบันไดขึ้นสู่ลานประทักษิณด้านบนอยู่ กลางฐานทั้งสี่ด้าน ขานบันไดแต่ละด้านจะประดับด้วยสิงห์และทวารบาลปูนปั้น จากบันไดเข้าสู่ลานประทักษิณจะมีซุ้มประตูที่มีเจดีย์ยอดระฆังขนาดเล็กประดับอยู่ สำหรับองค์เจดีย์ประธานเหลือหลักฐานเฉพาะชั้นหน้ากระดานแปดเหลี่ยม ชั้นหน้ากระดานกลม และส่วนที่มีต่อเนื่องขึ้นไปอีกเล็กน้อย ส่วนยอดเจดีย์ที่อยู่เหนือขึ้นไปพังทลายหมดแล้ว

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร (ม.ป.ป.) เจดีย์ทรงระฆังที่มีการประดับประติมากรรมรูปช้างล้อมรอบฐานของเจดีย์ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า เจดีย์ช้างล้อม นั้น นิยมสร้างกันมากในสมัยสุโขทัย อาทิ วัดช้างล้อมแห่งเมืองศรีสัชนาลัย วัดช้างล้อมและวัดศรีศกดิ์ แห่งเมืองสุโขทัย เป็นต้น สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลทางศิลปกรรมและคติการสร้างเจดีย์ช้างล้อม จากการติดต่อสัมพันธ์ทางด้านพระพุทธศาสนาผ่านทางเมืองนครศรีธรรมราช ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 29 - 31 ความว่า

“...สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปูครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา...” และจากหลักฐานการติดต่อสัมพันธ์ทางด้านพระพุทธศาสนากับศรีลังกา ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 3 จารึกนครชุม

ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 51 - 58 ความว่า

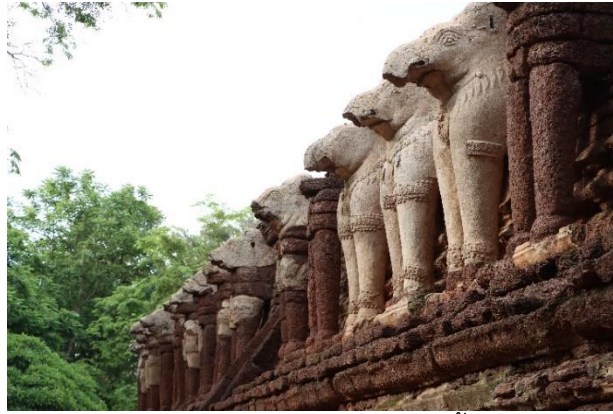
“...หมทลาประดิษฐานไว้ด้วยพระบาทลักษณะหันพระบาทลักษณะนั้นไซ้ พระยาธรรมิกราชให้ไปพิมพ์เอารอยดิน.....พระเป็นเจ้าเถิงสิงหลอันเหยียบเหนือจอมเขาสุมนภูบรรพต ประมานเท่าใดเอามาพิมพ์ไว้ จูงคนทั้งหลายแท้...อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองศรีสัชนาลัยเหนือจอมเขา...อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองสุโขทัยเหนือจอมเขาสุมนภู อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองบางพานเหนือจอมเขานางทอง อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเหนือ จอมเขาที่ปากพระบาง จารึกก็ยังไว้ด้วยทุกแห่ง...”

ลักษณะการสร้างวัดช้างรอบ ที่เจดีย์ประธานมีประติมากรรมรูปช้างประดับโดยรอบนั้น สันนิษฐานว่ามีแนวคิดหลักมาจากคติเรื่องศูนย์กลางจักรวาล โดยถือว่าเจดีย์ประธานทรงระฆังคือเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีองค์ประกอบที่ใช้ประดับตกแต่งโดยรอบคือสัญลักษณ์ที่ใช้เปรียบเทียบเป็นส่วนต่าง ๆ โดยรอบเขาพระสุเมรุ เช่น ช้างที่มีหน้าที่แบกหรือค้ำจุนเขาพระสุเมรุที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาล เป็นต้น



ภาพ 3 ภาพมุมสูงวัดช้างรอบ

หมายเหตุ: จาก สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่าเรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>



ภาพ 4 ฐานล่างประดับด้วยช้างปูนปั้นครึ่งตัว
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 5 ช้างเป็นแบบทรงเครื่องประดับลวดลายปูนปั้นที่แฝงคอ โคนขา และข้อขา

หมายเหตุ: จาก สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่า
เรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>

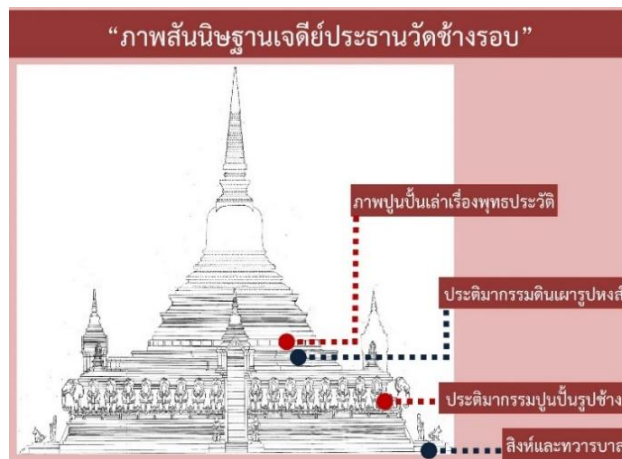


ภาพ 6 บันไดเข้าสู่ด้านบน
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)



ภาพ 7 องค์เจดีย์ประธานในปัจจุบัน

หมายเหตุ: จาก สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่าเรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>

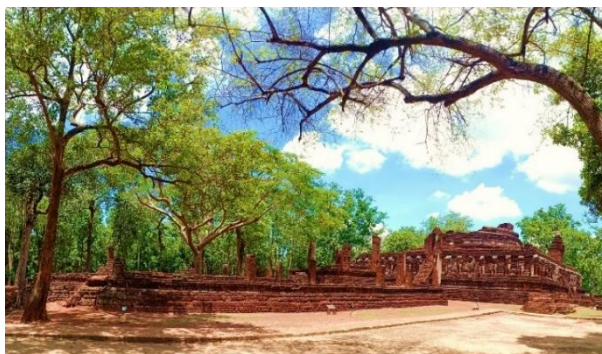


ภาพ 8 ภาพสันนิษฐานเจดีย์ประธานวัดช้างรอบ

หมายเหตุ: จาก วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/20054-วัดช้างรอบ-โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.

วิหารวัดช้างรอบ

วิหารวัดช้างรอบมีผนังเป็นสีเหลืองมัสยา มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ภายในวิหารยังปรากฏแนวแท่นอาสนสงฆ์และฐานประดิษฐานพระประธาน ส่วนองค์พระประธานชำรุดหักพังไปแล้ว เสารับเครื่องบนหลังคาเป็นเสาศิลาแลงสีเหลือง



ภาพ 9 วิหารวัดช้างรอบ

หมายเหตุ: จาก วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/20054-วัดช้างรอบ-โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 10 ฐานพระพุทธรูปในวิหาร
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

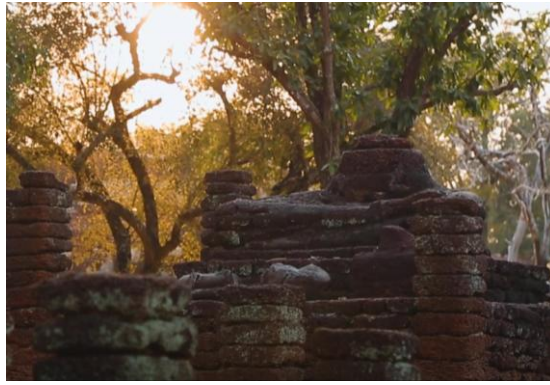
อุโบสถวัดช้างรอบ

ส่วนอุโบสถอยู่เยื้องวิหารไปทางทิศเหนือ มีใบเสมาทำจากหินชนวนปักโดยรอบ ตัวอาคารก่อด้วยศิลาแลง วัสดุที่เปลี่ยนผืนผ้า ฐานอุโบสถก่อเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมมีบันไดทางด้านหน้าเพียงแห่งเดียว บนอาคาร อุโบสถปรากฏร่องรอยของฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นซึ่งปัจจุบันเหลือเฉพาะส่วนโคลนของหน้าตัก



ภาพ 11 อุโบสถ

หมายเหตุ: จาก สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่า เรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>



ภาพ 12 ฐานอุโบสถ

หมายเหตุ: จาก สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่าเรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>



ภาพ 13 ใบเสมาที่ปักโดยรอบ

หมายเหตุ: จาก สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่าเรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ. [รูปภาพ]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>

สระน้ำ/บ่อดัดศิลาแลง

ขุดตัดลงไปในพื้นที่ศิลาแลงแล้วนำศิลาแลงไปใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง จากนั้นคงปรับปรุงบ่อน้ำให้เป็นสระเก็บกักน้ำ



ภาพ 14 สระน้ำ/บ่อดัดศิลาแลง
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ลักษณะของวัดช้างรอบ

โบราณสถานวัดช้างรอบตั้งอยู่บนเนินเขาสูงกรัง นอกกำแพงเมืองทางด้านทิศเหนือที่เป็นเขตอรัญญิกของเมืองกำแพงเพชร ผังของตัววัดหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปรากฏแนวกำแพงวัดก่อด้วยศิลาแลงเฉพาะด้านทิศตะวันออกและด้านทิศใต้ สิ่งก่อสร้างสำคัญคือ เจดีย์ประธานทรงระฆังขนาดใหญ่ ซึ่งรูปแบบการสร้างขององค์เจดีย์ได้รับอิทธิพลมาจากเจดีย์ช้างล้อมในศิลปะสุโขทัย เจดีย์ประธานประกอบด้วยฐานประทักษิณสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ มีบันไดอยู่ที่กลางด้านทั้งสี่ เพื่อใช้ขึ้นไปถึงลานด้านบนหรือลานประทักษิณ ส่วนของผนังฐานสี่เหลี่ยมของเจดีย์ประธานประดับประติมากรรมรูปช้างปูนปั้นจำนวน 68 เชือก ลักษณะของงานประติมากรรมรูปช้างปรากฏเฉพาะส่วนหัวและสองขาหน้าโผล่พ้นจากฐานประทักษิณ มีการประดับลวดลายปูนปั้นที่บริเวณแผงคอ มงกุฎที่ส่วนหัว กำไลคอขาและข้อเท้า ผนังระหว่างช้างแต่ละเชือกตกแต่งลายปูนปั้นรูปพันธุ์พฤกษา โดยลวดลายปูนปั้นรูปใบระกาที่ปรากฏบนแผงคอประติมากรรมรูปช้างมีความคล้ายคลึงกับลายชายผ้าของเทวรูปพระอิศวรสำริด ที่พบยังเมืองกำแพงเพชร ซึ่งมีจารึกที่ระบุปี พ.ศ. 2053 จึงสามารถกำหนดอายุด้วยวิธีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบทางศิลปกรรม (Comparative dating) ได้ว่า เจดีย์ประธานวัดช้างรอบแห่งนี้ น่าจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 21

ขานบันไดแต่ละด้านประดับสิงห์และทวารบาลปูนปั้น บันไดด้านบนสุดที่เข้าสู่ลานประทักษิณทำเป็นซุ้มประตุมียลห้อยเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ส่วนของลานประทักษิณก่ออิฐเป็นกำแพงเตี้ย ๆ ล้อมรอบและเชื่อมต่อซุ้มประตูทั้ง 4 ด้าน ทั้งสี่มุมของลานประทักษิณมีฐานเจดีย์ขนาดเล็ก พบหลักฐานส่วนยอดที่หักเป็นเจดีย์ทรงกลีบบะเพรา

ส่วนของเจดีย์ที่อยู่เหนือชั้นฐานประทักษิณคงเหลือเฉพาะชั้นหน้ากระดานแปดเหลี่ยมและชั้นหน้ากระดานกลม ส่วนองค์ระฆังขึ้นไปพังทลายหมดแล้ว ที่ชั้นหน้ากระดานกลมเหนือฐานแปดเหลี่ยมมีช่องรอบองค์เจดีย์และประดับภาพปูนปั้นเล่าเรื่องพุทธประวัติ เช่น ตอนเจ้าชายสิทธัตถะทรงประลองศร เป็นต้น โดยภาพปูนปั้นเหล่านี้ มีลักษณะพิเศษคือการใช้สีด่างลายเส้นรูปภาพก่อน แล้วจึงใช้ปูนปั้นทับลายเส้นภายหลัง ส่วนบริเวณด้านล่างของภาพปูนปั้นมีการประดับด้วยประติมากรรมดินเผารูปหงส์และกนิรี

ด้านหน้าเจดีย์ประธานมีฐานวิหารผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ภายในวิหารปรากฏแนวแท่นอาสนสงฆ์และฐานประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน เสารองรับเครื่องบนเป็นเสาศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยม หลังคาแต่เดิมมุงด้วยกระเบื้องดินเผา โดยพบหลักฐานโบราณวัตถุประเภทกระเบื้องดินเผาแบบกาบกล้วยและกระเบื้องเชิงชายลายดอกบัวและลายเทพพนม กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 21 - 22 ถัดไปทางด้านหน้าวิหารเป็นสระรูปสี่เหลี่ยมที่ขุดตดลงไปชั้นศิลาแลงเพื่อนำศิลาแลงมาใช้ในการก่อสร้างอาคาร ส่วนอุโบสถอยู่เยื้องวิหารไปทางทิศเหนือ มีใบเสมาทำจากหินชนวนปักโดยรอบ ตัวอาคารก่อด้วยศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฐานอุโบสถก่อเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมมีบันไดทางด้านหน้าเพียงแห่งเดียว บนอาคารอุโบสถปรากฏร่องรอยของฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นซึ่งปัจจุบันเหลือเฉพาะส่วนโคลนของหน้าตัก (กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป.)



ภาพ 15 แสดงรูปแบบสันนิฐานของวัดช้างรอบ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ภาพปูนปั้นปางประสูติ วัดช้างรอบ

ภาพปูนปั้น คือ รูปแบบหนึ่งของงานศิลปกรรมไทยที่ใช้ปูนหมักปูนดำ ที่เกิดจากการรวมส่วนประกอบหลัก คือ ปูน ทรายน้ำจืด เส้นใยธรรมชาติและกาว มาผสมผสานรวมกันจนเป็นเนื้อเดียวแล้วนำมาปั้นแปะกับผนังที่เป็นพื้นเรียบให้เกิดเป็นรูปทรงและลวดลายเพื่อใช้ในการประดับตกแต่งอาคารและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมต่าง ๆ อาคารที่สร้างเนื่องในทางพระพุทธศาสนา มักมีความนิยมประดับตกแต่งด้วยภาพปูนปั้น แบบนูนต่ำในส่วนต่าง ๆ ของอาคาร เช่น ชุ่มประตู่ หน้าบันผนังอาคาร เป็นต้น ลักษณะของภาพปูนปั้นมักทำเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา สัตว์ และรูปบุคคลที่ใช้เล่าเรื่องราวทางศาสนา เช่น พระพุทธประวัติ ชาดก และวรรณคดีที่นิยมในท้องถิ่นนั้น ๆ

วัดช้างรอบ เป็นโบราณสถานตั้งอยู่บนเนินเขาสูงริม นอกกำแพงเมืองทางด้านทิศเหนือที่เป็นเขตอรัญญิกของเมืองกำแพงเพชร เจดีย์ประธานของวัดประกอบด้วยฐานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ มีบันไดอยู่ที่กลางด้านทั้งสี่เพื่อใช้ขึ้นไปถึงลานด้านบน ส่วนของผนังฐานสี่เหลี่ยมของเจดีย์ประธานประดับประติมากรรมรูปช้างปูนปั้น จำนวน 68 เชือก ในอิทธิพลศิลปะสุโขทัยที่นิยมสร้างเจดีย์ทรงระฆังที่มีการประดับประติมากรรมรูปช้างล้อมรอบส่วนของฐานเจดีย์ ประติมากรรมรูปช้างมีการประดับลวดลายปูนปั้นที่บริเวณแผงคอ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับลายชายผ้าของเทวรูปพระอิศวรสำริด ที่พบยังเมืองกำแพงเพชรและมีจารึกที่ระบุการสร้างในปี พ.ศ. 2053 รวมทั้งจากหลักฐานโบราณวัตถุที่พบประเภทกระเบื้องมุงหลังคาดินเผาชนิดกระเบื้องเชิงชายลายดอกบัวและลายเทพพนม สามารถกำหนดอายุด้วยวิธีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบทางศิลปกรรม (Comparative dating) ได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 21 - 22

ภาพปูนปั้นเล่าเรื่องพระพุทธประวัติ เหตุการณ์ตอนประสูติเจ้าชายสิทธัตถะเป็นช่องลำดับเหตุการณ์ที่อยู่ทางด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธานปรากฏเป็นรูปบุคคลยืนอยู่บนดอกไม้มือขวายกขึ้น มือซ้ายห้อยลงข้างลำตัว ส่วนของพระเศียรกระเทาะหายไป แต่ยังคงปรากฏลายเส้นของรัศมีรอบพระเศียร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธประวัติเหตุการณ์ตอนที่ พระนางสิริมหามายาผู้เป็นพระราชมารดาของเจ้าชายสิทธัตถะ ขณะทรงเดินทางไปยังแผ่นดินเกิด คือ กรุงเทวทหะ ในระหว่างทางได้มีพระประสูติกาลเจ้าชายสิทธัตถะ ณ สวนลุมพินีวัน ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ โดยทรงอยู่ในอิริยาบถยืนเหยียดง่ามในพระหัตถ์ขวาส่วนเจ้าชายสิทธัตถะเมื่อประสูติแล้ว ได้ทรงก้าวย่างพระบาทและยืนอยู่บนดอกบัว

หนังสือพระปฐมสมโพธิ ฉบับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ปรีเฉพที่ 3 คัดภาษิกขมนปรีวรรต ได้ระบุถึงเหตุการณ์หลังการประสูติของพระโพธิสัตว์ว่า พระราชกุมารได้ประทับยืนผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือและก้าวย่างพระบาทไป 7 ก้าว ซึ่งในทุกก้าวก็ได้มีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับพระบาท

เมื่อพระราชกุมารทรงเดินครบ 7 ก้าว ก็ได้เปล่งวาจาออกมาว่า “...ในโลกนี้เราเป็นผู้เจริญที่สุด เป็นผู้ประเสริฐที่สุด การเกิดของเรานี้เป็นครั้งสุดท้ายภพใหม่ต่อไปไม่มี...”

นิทานกถา พระพุทธประวัติตอนต้น ฉบับพระพุทธโฆสเถระ นายอนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร เป็นผู้แปลและเรียบเรียง ได้ระบุว่า “...พระโพธิสัตว์เสด็จประทับยืนเหนือพื้นปฐพีทรงทอดพระเนตรไปยังทิศบูรพาจักรวาลมากมายหลายพันกัรวมเป็นเนินเนื่องถึงกันเป็นอันเดียว...พระโพธิสัตว์ทรงตรวจดูไปตามทิศทั้ง 10 คือทิศใหญ่ 4 และทิศน้อย 4 ทิศเบื้องล่าง 1 ทิศเบื้องบน 1 ไม่ทรงเห็นผู้ที่เสมอด้วยพระองค์จึงทรงกำหนดว่าทิศนี้เป็นทิศเหนือแล้วทรงดำเนินไปด้วยย่างพระบาท 7 ก้าว มีท้าวมหาพรหมเชิญเสด็จนครสุยามเทพบุตรเชิญวาลวิชนีและเทวดาอื่น ๆ ถือนครราชกุฎกัณฑ์นอกนั้นดำเนินตามครั้นแล้วพระโพธิสัตว์ประทับยืนอยู่ในก้าวที่ 7 ทรงเปล่งพระอาสภิวาจา (คำของผู้สูงสุด) บันลือสีหนาทว่าข้าพเจ้าเป็นยอดคนของโลกดังนี้ เป็นอาทิ....”

เรื่องราวในพระพุทธประวัติตอนประสูติเจ้าชายสิทธัตถะได้ปรากฏเช่นกันในงานศิลปกรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ อาทิ หน้าบันของเจดีย์บวรด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานวัดมหาธาตุ เมืองเก่าสุโขทัย โดยเป็นการประดับภาพปูนปั้นรูปบุคคลที่เป็นเพศหญิง จำนวน 4 คน ในอิริยาบถยืน โดยหนึ่งในบุคคลดังกล่าวได้มีการยกมือขวาขึ้นเหนี่ยวกิ่งไม้และมีผู้ที่คอยประคองอยู่ด้านข้าง สันนิษฐานว่าเป็นรูปของพระนางสิริมหามายา ขณะที่พระประสูติกาลเจ้าชายสิทธัตถะซึ่งในส่วนของรูปปูนปั้นของเจ้าชายสิทธัตถะน่าจะอยู่ตรงกลางภาพที่ได้หลุดกะเทาะหายไป

งานประติมากรรมเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ ณ ลุมพินีวัน กรมพระราชพิธิสงมอบให้พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร เมื่อปี พ.ศ.2474 เป็นงานประติมากรรมรูปของพระนางสิริมหามายา ทรงยกมือขวาขึ้นเหนี่ยวกิ่งไม้ และเจ้าชายสิทธัตถะทรงยืนโดยมีเทวดานั่งคุกเข่าอยู่สองข้าง

ภาพปูนปั้นเล่าเรื่องพระพุทธประวัติ เหตุการณ์ตอนประสูติเจ้าชายสิทธัตถะ ณ วัดช้างรอบ จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าเมืองกำแพงเพชรมีคติความเชื่อในเรื่องราวของพระพุทธศาสนา และสืบทอดความศรัทธานั้น ผ่านงานศิลปกรรมอันงดงามและภูมิปัญญาของช่างโบราณ เป็นประจักษ์พยานให้ยังคงปรากฏในปัจจุบัน (อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป.)



ภาพ 16 ภาพปูนปั้นปางประสูติ

หมายเหตุ: จาก ภาพปูนปั้นปางประสูติ ณ วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/30037-ภาพปูนปั้นปางประสูติ-ณ-วัดช้างรอบ-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 17 ประติมากรรมปูนปั้นรูปช้าง

หมายเหตุ: จาก ภาพปูนปั้นปางประสูติ ณ วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร โดย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/30037-ภาพปูนปั้นปางประสูติ-ณ-วัดช้างรอบ-เมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 18 ประติมากรรมดินเผารูปหงส์และกระเบื้องเชิงชาย

หมายเหตุ: จาก วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/20054-วัดช้างรอบ-โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.



ภาพ 19 ภาพปูนปั้นเล่าเรื่องพุทธประวัติ ตอน เจ้าชายสิทธัตถะทรงประลองศร

หมายเหตุ: จาก วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร โดย กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป., (<https://www.finearts.go.th/promotion/view/20054-วัดช้างรอบ-โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร>). CC BY-NC-ND.

บทสรุป

วัดช้างรอบ เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ที่อยู่นอกกำแพงเมืองในเขตอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ชื่อวัดเรียกตามลักษณะปูนปั้นที่เป็นรูปช้างครึ่งตัวซึ่งประดับเรียงรายอยู่รอบฐานสี่เหลี่ยมของเจดีย์ทรงลังกา ผนังวิหารของวัดผู้พังไปตามกาลเวลา แต่ที่ยังเด่นชัดคือโครงสร้างของเจดีย์ เสาวิหาร และร่องรอยของสระน้ำขนาดใหญ่ที่ถูกขุดขึ้น เป็นวัดอีกแห่งหนึ่งของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรที่มีความสำคัญและน่าเที่ยวชม

บรรณานุกรม

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). วัดช้างรอบ โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร.

<https://www.finearts.go.th/promotion/view/20054-วัดช้างรอบ-โบราณสถานเมืองกำแพงเพชร>

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (15 พฤษภาคม 2566). คนเล่าเรื่องเมืองกำแพงเพชร ตอนที่ 3 วัดช้างรอบ [รูปภาพ]. Youtube.

<https://www.youtube.com/watch?v=unuYT0wMR4I&t=237s>

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (ม.ป.ป.). ภาพปูนปั้นปางประสูติ ณ วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร.

<https://www.finearts.go.th/kamphaengphethistoricalpark/view/30037-ภาพปูนปั้นปางประสูติ-ณ-วัดช้างรอบ-เมืองกำแพงเพชร>

วัดเขาวังเจ้า อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร

เบญจมาศ ผิวขาว¹, พุรุฬไฟ ประภัสสร², พิมพ์นารา บรรจง³, วันสนันท์ นุชนารถ⁴,
ธนัฐธนสร ชัยรักษนิธิภัทร⁵, ปฎิภาณ สมินาง⁶, ปิยฉัตร กลิ่นนวล⁷ และทิพย์วรรณ ศรีธธาจริยา⁸

บทนำ

วัดเขาวังเจ้า ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านวังใหม่ ต.โกสัมพี อ.โกสัมพีนคร จ.กำแพงเพชร ซึ่งวัดแห่งนี้ชาวบ้านและประชาชนที่พบแห่งเลื่อมใสศรัทธา ผู้ที่สัญจรไปมามากหยุดพักและเข้าไปกราบไว้สักการะอยู่เป็นประจำ เนื่องจากวัดอยู่ติดถนนสายเอเชีย สามารถมองเห็นได้แต่ไกล วัดแห่งนี้มีพระพุทธรูปสุโขทัยโคตมะองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ซึ่งภายในวัดมีสถานที่ที่สำคัญให้กราบไว้บูชาหลายแห่ง คือ บันไดพญานาคที่ยาวและสวยงามเป็นทางขึ้นไปยังเจดีย์บนยอดเขา ภายในองค์เจดีย์มีพระพุทธรูปหลวงพ่อบูชา และพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ภายในและก่อนขึ้นบันไดพญานาคจะพบรูปปั้นหลวงพ่อบูชาทิพย์ อรุโณ อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาวังเจ้าอยู่ทางฝั่งขวามือประชาชนสามารถเข้ามากราบไหว้สักการะบูชาและถ่ายรูปได้ตามอัธยาศัย ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษา 1) ประวัติความเป็นมาของวัดเขาวังเจ้า 2) ศาสนาและสถาปัตยกรรมภายในวัดเขาวังเจ้า 3) ตำนานความเชื่อของวัดเขาวังเจ้า



ภาพ 1 แผนผังวัดเขาวังเจ้า
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

คำสำคัญ: วัดเขาวังเจ้า, หลวงพ่อบูชาทิพย์, พระสิวลีเนตร, พระมหากัจจายน์เนตร, เจดีย์วัดเขาวังเจ้า

ประวัติความเป็นมาวัดเขาวังเจ้า

เนื่องด้วยพระครูนาควัชราร (หลวงพ่อบูชาทิพย์ ปสนฺโน) อดีตเจ้าอาวาสและผู้สร้างวัดนาควัชรโสภณ (วัดช้าง) และเป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองกำแพงเพชร-พิจิตร (ธ) ได้เห็นสถานที่วัดเขาวังเจ้า มีภูมิศาสตร์ดี สมควรที่จะสร้างวัด จึงได้เชิญชวนศิษยานุศิษย์-ชาวบ้านและผู้มีศรัทธา ดำเนินการก่อสร้างวัดบริเวณเชิงเขาวังเจ้า

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²⁻³ อาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิชาเอกเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁶⁻⁸ นักศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ประวัติความเป็นมาวัดเขาวังเจ้า

เนื่องด้วยพระครูนาควัชรธาร (หลวงพ่อวิชัย ปสนฺโน) อดีตเจ้าอาวาสและผู้สร้างวัดนาควัชรโสภณ (วัดช้าง) และเป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองกำแพงเพชร-พิจิตร (ธ) ได้เห็นสถานที่วัดเขาวังเจ้า มีภูมิศาสตร์ดี สมควรที่จะสร้างวัด จึงได้เชิญชวนศิษยานุศิษย์-ชาวบ้านและผู้มีศรัทธา ดำเนินการก่อสร้างวัดบริเวณเชิงเขาวังเจ้า ด้านติดทางหลวงหมายเลข 1 กม.ที่ 388 หลวงพ่อท่านตั้งชื่อ วัดเขาวังเจ้า โดยมีนายผอ เลหาพิบูลรัตน์ เป็นผู้ซื้อที่ดินถวายให้สร้างวัดและเป็นที่ดินตั้งวัด จำนวนที่ดินประมาณ 63 ไร่ 2 งาน 94 ตารางวา และได้ดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน นส. 3 โดยใช้ชื่อ นายสุนทร เลหาพิบูลรัตน์ (ลูกชาย) เป็นผู้ยกที่ดิน(โอน) ให้กับวัดเขาวังเจ้า วันที่ 10 กันยายน 2531 แต่ในการขออนุญาตสร้างวัดได้ใช้ชื่อนายสม ขลุยทอง ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ เมื่อได้ทีสำหรับก่อสร้างวัดแล้ว ก็ได้ดำเนินการก่อสร้างศาลาไม้ชั้น 1 หลัง ไม้ใหญ่มากนัก และสร้างกุฏิบริเวณเชิงเขาสำหรับก่อสร้างวัดแล้ว ก็ได้ดำเนินการก่อสร้างศาลาไม้ชั้น 1 หลัง ไม้ใหญ่มากนัก และสร้างกุฏิบริเวณเชิงเขาหลายหลัง พร้อม ๆ กันได้ดำเนินการขออนุญาตสร้างวัด ตั้งวัด และขอพระราชทานวิสุงคามสีมา น้ำอุปโภค-บริโภค ไม่มี ระยะแรกอาศัยชาวบ้านใช้เทียนชนนำมาให้ ต่อมาหลวงพ่อก่อนได้ประสานงานติดต่อกับสาธารณสุขและการประปาภูมิภาค ต่อมาการประปาส่วนภูมิภาคได้มาสร้างประปาบ้านวังเจ้าขึ้น ให้บริการประชาชนในเขตกิ่งอำเภอ จังหวัดกำแพงเพชร และกิ่งอำเภอ จังหวัดตาก ซึ่งมีปัญหาเรื่องน้ำทั้งสองจังหวัด ส่วนพระที่มาอยู่ที่เขาวังเจ้า ในระยะแรกมีพระไป ๆ มา ๆ ซึ่งพอจำได้มีหลวงพ่อดีลิมไม่ทราบฉายา หลวงพ่อปึก หลวงพ่อทอง พระอาจารย์จวน พระอาจารย์เคน กมโร แต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส พ.ศ. 2524 ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดเขาวังเจ้า และท่านได้แต่งตั้ง นายวิทยา จงจิตสุขวิทยา เป็นไวยาวัจกร คนที่ 9 เป็นคนแรกของวัดเขาวังเจ้า และได้แต่งตั้งนายพ จันทรสุข เป็นไวยาวัจกร คนที่ 2 ต่อมาท่านได้จาริกไปที่อื่น ผู้เขียนขอเรียนให้ทราบว่าพระที่มาอยู่ที่เขาวังเจ้าเป็นพระปฏิบัติกรรมฐาน พระอาจารย์อินเล ปัญญาโม มาอยู่ที่วัดเขาวังเจ้า พ.ศ.2529 ท่านสอบได้นักธรรมเอก ท่านได้นสอนนักเรียนให้ทำน้มน้ำในหมู่บ้าน และสอนนักเรียนได้ พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโณ มาอยู่วัดเขาวังเจ้า พ.ศ. 2527 ท่านสอบได้นักธรรมเอก ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเขาวังเจ้า พ.ศ. 2527 แต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบล พ.ศ. 2532 และได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระครูอรุณธรรมพิสาธ พ.ศ.2535-2540 ท่านได้แต่งตั้งนายเอนก แก้วปู่ เป็นไวยาวัจกร ท่านได้ก่อสร้างศาสนสถานศาสนวัตถุขึ้น หลายอย่างตามวัตถุประสงค์ของพระครูนาควัชรธาร (หลวงพ่อ วิชัย ปสนฺโน) ซึ่งเป็นอาจารย์ของท่าน พระครูนาควัชรธาร (หลวงพ่อวิชัย ปสนฺโน) ท่านได้วางผังของวัดเขาวังเจ้าไว้แล้ว บริเวณที่สร้างพระเจดีย์ บริเวณที่สร้างบันไดพญานาค บริเวณที่สร้างกุฏิ ศาลา บริเวณที่สร้างสระน้ำขนาดใหญ่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตสาธารณสงเคราะห์ พระครูนาควัชรธาร (หลวงพ่อวิชัย ปสนฺโน) ได้จัดหาที่ดินสำหรับเป็นที่ตั้งวัดแปลงที่ธรณีสงฆ์ 9 แปลง ที่กลปนา 1 แปลง ท่านได้สร้างสระน้ำขนาดใหญ่ แล้วเสร็จ (โดยประสานงานกับส่วนราชการ) ท่านได้ปรับพื้นที่บริเวณที่จะสร้างเจดีย์แล้ว ยังไม่ได้ก่อสร้างหลวงพ่อดีลิม ปสนฺโน ได้มรณภาพ พระครูอรุณ ธรรมพิลาศ (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโณ) ได้พัฒนาวัดเขาวังเจ้า ต่อมาเป็นลำดับ สร้างกุฏิริมสระน้ำหลายหลัง โดยได้รับการสนับสนุนจากญาติโยมตระกูลปันทวักร ชาวกรุงเทพมหานคร สร้างศาลาทำบุญ และปฏิบัติธรรม โดยคุณสุรพันธ์ และตระกูลปันทวักร สร้างพระเจดีย์ โดยพระอาจารย์สุรพันธ์ อภิปัญญา (พระใหญ่) วัดสาดพร้าว ได้นำคณะศรัทธาชาวลาดพร้าว และชาวกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งศรัทธาของวัดเขา วันเจ้า จากกิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก กิ่งอำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร มาทอดกฐิน นำปัจจัยมาสร้างพระเจดีย์ หลายปีจึงแล้วเสร็จ สร้างศาลาสวดพระอภิธรรม โดยคุณสุรพันธ์ คุณจิตตยา บัณฑิตวักรพร้อมครอบครัว บริจาคเงิน 400,000 (สี่แสนบาท) และศรัทธาของวัดเขาวังเจ้า กิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก กิ่งอำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร สร้างเมรุมาปณสถาน พ.ศ. 2548 โดย คุณประภาศรี ศิริประภา พร้อมด้วย บุตร-ธิดา สร้างบันไดขึ้นไปยังที่ตั้งพระเจดีย์ พ.ศ.2548 สร้างฐานานวด พ.ศ. โดยคุณสุพันธ์ บัณฑิตวักร พร้อมด้วยตระกูลปันทวักร สร้างกุฏิเจ้าอาวาส

สร้างชุมประตั่วต พ.ศ. 2536 โดย คุณยุณสม ฐิตปการ น.ส.สิรินาญ ใจอารีย์ น.ส.งามนิจ ธิตปการ เป็นเจ้าภาพ พระอาจารย์สนันท์ กิตินูโท ได้แต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส พ.ศ.2548 ท่านสอบได้ นักธรรมเอก ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบล (ธ) พ.ศ. 2548 สร้างวิหารจุมก พ.ศ. 2549 โดยคุณสุพันธ์ ปันหวังกูร พร้อมด้วยตระกูลบันหวังกูร และศิษยานุศิษย์ กิ่งอำเภอวังเจ้า จ.ตาก กิ่งอำเภอโกสัมพีนคร จ.กำแพงเพชร (วิทยา จงจิตสุขวิทยาม, ม.ป.ป.)

สรุป

อดีตเจ้าอาวาส และคณะอำเภอ(ธ.) กำแพงเพชร-พิจิตร ได้มองเห็นถึงภูมิศาสตร์ของเขาวังใหม่ที่เหมาะสมแก่การตั้งวัด อดีตเจ้าอาวาสจึงได้เชิญชวนให้ศิษยานุศิษย์ ชาวบ้านและผู้ที่มีความศรัทธาร่วมกันก่อสร้างวัดวังเจ้า ทางด้านหน้าของวัดจะเป็นถนนสายเอเชียโดยจะมีพื้นที่จอดรถให้แก่ประชาชนที่สัญจรไปมาหรือผู้ที่มีศรัทธาเข้ามาทำบุญที่วัดวังเจ้า ซึ่งหลวงพ่อบ้านได้ตั้งชื่อวัดว่า “วัดวังเจ้า” เมื่อได้ที่สำหรับก่อสร้างวัดแล้วก็ได้ดำเนินการก่อสร้างศาลาไม้ชั้น 1 หลัง ไม้ใหญ่มากนัก และสร้างกุฏิ บริเวณเชิงเขาหลายหลัง พร้อม ๆ กัน ได้ดำเนินการขออนุญาตสร้างวัด และทางวัดนั้นยังไม่มีน้ำประปาใช้ จึงอาศัยชาวบ้านใช้เกวียนขนน้ำมาให้ ต่อมาหลวงพ่อบ้านได้ประสานงานติดต่อกับ สาธารณะสุขและการประปาภูมิภาค ต่อมา การประปาส่วนภูมิภาค ได้มาสร้างประปาให้บ้านวังเจ้าขึ้น ต่อมาอดีตเจ้าอาวาสได้ไปสอบนักธรรมจนครบ ซึ่งท่านก็ได้วางแผนวัดที่จะสร้างต่อ ๆ ไป ไว้แล้วว่า จะสร้างพระเจดีย์ บันไดพญานาค กุฏิ ศาลา และจะสร้างสระน้ำขนาดใหญ่ ท่านได้เริ่มสร้างพระเจดีย์แล้วแต่ยังไม่เสร็จ ท่านก็ได้มรณภาพไปเสียก่อน ต่อมาพระอาจารย์อาทิตย์ อรุโณ ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาส ท่านก็ได้มาสานงานต่อจากเดิมที่ยังไม่เสร็จ และพัฒนาวัดมาเรื่อย ๆ ตามแบบแผนของอดีตเจ้าอาวาส จนมาถึงปัจจุบันนี้

ศาสนสถานและสถาปัตยกรรมภายในวัดเขาวังเจ้า

ภายในวัดเขาวังเจ้าแห่งนี้ เป็นที่รู้จักกันดี เนื่องจากเป็นวัดที่มีความสำคัญของ ต.โกสัมพีนคร อ.โกสัมพีนคร จ.กำแพงเพชร เพราะภายในวัดมีศาสนสถานและสถาปัตยกรรมมากมายที่สวยงามและศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านและประชาชนทั่วไปที่ได้พบเห็นศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมของวัดเขาวังเจ้าประกอบไปด้วย

1. หลวงพ่อโตโคตะมะ



ภาพ 2 หลวงพ่อโตโคตะมะ พระสังกัจจายน์ พระสิวลี
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

หลวงพ่อบ้านโคตะมะ ซึ่งมีประวัติมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล และด้วยเหตุใดจึงมาอุบัติเกิดขึ้นที่ตรงนี้ หลวงพ่อบ้านโคตะมะไปในอดีต ขณะที่พระพุทธรูปองค์พระชนมายุได้ 57 พรรษา พระองค์ได้เสด็จมาที่สุวรรณภูมิ มาโปรดพระเทวจักร กิตติโก ประธานสงฆ์ซึ่งเป็นชาวเมืองอยู่ที่นี่เมืองโคตรภู เมืองโคตรภูเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ใกล้ภูเขาภูเขาลูกนี้มีภูหินมากเป็นถ้ำถ้ำที่รัดกันขึ้นไปใหญ่มาก รวมเรียกว่า “ภูหินมาก” ปัจจุบันก็ยังมียูบบนภูเขา มีต้นนางพญาจ้าวต้นใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น ปัจจุบันต้นนางพญาจ้าวต้นใหญ่ตายแล้วแต่ยังมีต้นลูกหลานหลงเหลือ

อยู่บ้างทางขึ้นไปลำบากสถานที่ตรงนั้นเป็นเขตอันตรายมีอาวุธสงครามมากมาย มีกระสุนปืนและระเบิดมากมาย ในสมัยที่ประเทศเขมรแตกชาวเขมรอพยพเข้ามาฝั่งไทยและฝั่งระเบิดไว้ตามแนวชายแดนมากมาย เมื่อโคตรภูอยู่ในเขตแดนไทยบนยอดลำไผ่ใหญ่ พระพุทธองค์ได้เสด็จมาโปรดพระเทวจักร กิตติโก พระเทวจักรเป็นลูกศิษย์ของพระโมคคัลลานะ พระโมคคัลลานะโปรดพระเทวจักร จนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาด้วยอิทธิฤทธิ์ พระเทวจักรเห็นพระโมคคัลลานะมีอิทธิฤทธิ์หาได้ก็เกิดศรัทธาขอบวชในพระศาสนาพระเทวจักรผู้มีบารมีตั้งปรารถนาไว้ว่าอยากเป็นพระพุทธเจ้าอธิฐานอยากให้พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรด ในยุคนั้นพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่เมืองโกสัมพีตามตำนานคัมภีร์กล่าวไว้ ในคืนวันนั้นพระพุทธองค์ทรงแผ่ขยายพระญาณออกตรวจเวไนยสัตว์ พระเทวจักรเข้าสู่ข่ายพระญาณ พระพุทธองค์จึงทรงเสด็จมาโปรดพระเทวจักรในวันต่อมา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นที่เมืองโกสัมพี แต่พระพุทธองค์เสด็จมาโปรดพระเทวจักรที่เมืองโคตรภู ดินแดนสุวรรณภูมิ โดยมีพระมหากัสสปะ พระโมคคัลลานะ พระสวลี พระอานนท์ เสด็จตามพระพุทธองค์มาโปรดพระเทวจักร เมื่อโปรดเสร็จแล้ว พระเทวจักรทูลขอพระนขาของพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงตัดเล็บข้างขวาพระราชทานให้แก่พระเทวจักร ข้างซ้ายเทวดานามว่า “ราหู” ได้ทูลขอพระพุทธองค์ก็ได้พระราชทานให้แก่เทวดาไป ต่อมาพระมหากัสสปะได้ทูลขออนุญาตสร้างพระพุทธรูปขึ้นมา พระพุทธองค์ทรงอนุญาตและพระราชทานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า “พระโตโคตะมะ” พระมหากัสสปะ พระมหาโมคคัลลานะ พระสวลี จึงได้รวบรวมศรัทธาพุทธบริษัทร่วมกันบริจาคเป็นเงิน เป็นโลหะ เป็นทองนำมาหลอมรวมกันทำเป็นพระพุทธรูปขึ้นมา มีหน้าตัก 4 ศอก แล้วก็บรรจุพระพุทธรูปที่พระเทวจักรได้รับพระราชทานจากพระพุทธองค์ไว้ในพระพุทธรูปนามว่า โตโคตะมะ หลวงพ่อเล่าว่า พระพุทธรูปเขาสติถ้าเรารักษาไว้ไม่เป็นก็จะไม่อยู่ สมัยนั้นเขาจะนำหิน 3 ก้อน ก้อนใหญ่ กลาง เล็ก มาวางซ้อนกัน 3 ชั้น แล้วนำพระพุทธรูปวางบนหิน 3 ชั้น จึงจะอยู่ได้ถ้าอย่างนั้นพระธาตุสัจจะลอยออก ต้องตั้งไว้บนหิน 3 ชั้น 3 ก้อน หลังจากนั้นพระมหากัสสปะก็ได้มีคำสั่งให้บริวารดำนํ้าลงไปแกะสลักพระพุทธรูปนอน (พระพุทธรูปบรรทม) ปางไสยาสน์ โดยมีพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากนั่งอยู่ด้านหลังไว้ในถ้ำได้นํ้าปัจจุบันรูปนั้นก็ยังมีอยู่ให้เห็นที่พวกเราเห็นเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ เราจะเห็นรูปพระอานนท์นั่งอยู่ด้านหลังพระพุทธรูปนอนบรรทมอยู่ ภาพนี้ต้องดำนํ้าลงไปดู อยู่ที่บ้านเข้ด่อน อำเภอน้ำยืน บริเวณวังมน ลำไผ่ใหญ่ก็คือ รูปพระพุทธองค์ครั้งปฐมเหมือนกัน ท่านให้แกะสลักไว้เพื่อให้บุคคลที่ปรารถนาจะมาเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอีกครั้ง เพื่อสืบพระศาสนาของพระองค์ต่อไปในเบื้องหน้า คนที่มาอุปัชฌาเปิดตรงนี้ตำนานท่านบอกว่าเป็นผู้หญิง ก็คือสมเด็จพระเทพฯ ท่านได้เสด็จมาเปิด หลวงพ่อเคยได้ยินได้ฟังมาว่ามีคนเคยพูดกันว่าสมเด็จพระเทพฯ ทรงปรารถนาจะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิมาครองรับศาสนา เพื่อสืบราชวงศ์ พระองค์ท่านก็เลยได้มาเป็นประธานเปิดภาพแกะสลักรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ในครั้งนั้น ย้อนไปเรื่องหลวงพ่พระโตโคตะมะ อยู่ต่อมาพระพุทธรูปที่ชื่อว่าหลวงพ่พระโตโคตะมะก็มีชื่อเสียงโด่งดังมาก สมัยก่อนพระโตโคตะมะเคยแสดงธรรมโปรดมนุษย์มากมาย แต่การไปโปรดมนุษย์ของหลวงพ่พระโตโคตะมะโดยพระพุทธรูป โดยพระบารมีของพระพุทธรูปไม่ใช่ท่านมาเทศน์ให้คนฟังเหมือนทุกวัน หลวงพ่พระโตโคตะมะจะเสด็จเหาะขึ้นไปบนอากาศคนเห็นก็เกิดศรัทธาเลื่อมใสอยู่ ต่อมาเมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ได้ประกาศปลงอายุสังขารในวันเพ็ญเดือน 6 ชาวบ้านชาวเมืองเมื่อได้ทราบข่าวว่าพระพุทธองค์จะปลงอายุสังขารในวันเพ็ญเดือน 6 ประชาชนทั้งหลายต่างก็นั่งหน้าเศร้าสร้อยหงอยเหงา มีบางคนเกิดความคิดขึ้นมาว่า เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว หลวงพ่พระโตโคตะมะจะเป็นของใคร เจ้าเมืองต่าง ๆ ก็เกิดความโลภอยากได้ เมื่อพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เจ้าเมืองต่าง ๆ ได้รับฟังแย้งชิงหลวงพ่พระโตโคตะมะ หลวงพ่พระโตโคตะมะไม่ยอมไปอยู่กับใครเสด็จเหาะออกจากเพดานวิหาร แล้วพุ่งลงสู่แม่น้ำวังมนวังฮี้แล้วจมหายไป ไปจำพรรษาที่เมืองบาดาลตามคำอาราธนาของพญาศรีสุทโธนาคราช ด้วยความศรัทธาเลื่อมใสในหลวงพ่พระโตโคตะมะ เมื่อหลวงพ่พระโตโคตะมะจมหายไปใต้นํ้า เมืองเล็ก เมืองน้อยต่างก็ไปขนเอาหินที่เมืองโคตรภู เจ้าเมืองนครแสนคำเป็นเมืองที่มีอำนาจบารมีมากได้นำเอาหิน 3 ก้อน

ที่หลวงพ่อดำพระโตโคตะมะนั่งประทับเอามาไว้ที่นครแสนคำ แล้วสร้างนครแสนคำขึ้น ส่วนเมืองเล็กเมืองน้อยที่ศรัทธาหลวงพ่อดำพระโตโคตะมะ เพราะเห็นเป็นพระที่เหาะได้ก็พากันไปเก็บเอาก้อนหิน จัดเอาหินไปสร้างบ้านสร้างเมืองกันจนหมด จนเมืองโคตรภูเหลือแต่ซากแต่ด้านหน้าผาทางประเทศเขมรยังมีซากปรักหักพัง มีปราสาทหินอยู่อีกมาก แต่บ้นหลังเขาที่หลวงพ่อดำพระโตโคตะมะอยู่ไม่มีเหลือเลย ต่างคนต่างเอาไปไว้ที่บ้านของตนจนไม่มีเหลือเพราะเขาศรัทธาที่พระพุทธรูปเหาะได้ (วัดภูพลานสูง, 2558)

ลักษณะทางประติมากรรม

หลวงพ่อดำพระโตโคตะมะ เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ในการสร้างพุทธรูปจึงต้องสร้างขึ้นส่วนของพระพุทธรูปแยกชิ้นกัน เป็นส่วนพระเศียร ส่วนตัว แล้วนำมาประกอบกันเป็นองค์พระ ซึ่งพระพุทธรูปหล่อด้วยอิฐ ปูน ทราวย เหล็ก และทองคำ ซึ่งจุดเด่นคือพระพักต์ ปรากฏชัดสมาธิ

วิธี/ขั้นตอน/กระบวนการในการสักการะ

วิธีการสักการะ หลวงพ่อดำพระโตโคตะมะ จุดธูปเทียนกล่าวคำสักการะ

นะโม ตัสสะ ภคภูวาโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ (3 จบ)

นะมะพะระ , พุทธะโร อะนุตตะรัง อาภาวัง อาตาสา อาตานิ ติภาวัง

นะมะ สุริยะธาตุ จตุสัจจัง มหาโคตะมะ ศรีสุริยะ อริโย

อะโห พุโธ สมดังใจคิด อะโห ัมโม สัมฤทธิ์สมใน

อะโห สังโฆ มารวยเร็วไว ฉบับล้นทันใจ ภาวันตุเมฯ

นะโม ชัยยะ นะมะ ชัยโย ศิวีโลซ์ ชัยโย

นะโม ชัยยะ นะมะ ชัยโย ศิวีโลซ์ ชัยโย

นะโม ชัยยะ นะมะ ชัยโย ศิวีโลซ์ ชัยโย

อริโย ศิวีโลซ์ ชัยโย อริโย ศิวีโลซ์ ชัยโย อริโย ศิวีโลซ์ ชัยโย

ศิวีโลซ์ ชัยโย ศิวีโลซ์ ชัยโย ศิวีโลซ์ ชัยโย

วิธีการสักการะ หลวงพ่อดำพระโตโคตะมะ คำบูชา

นะโม ตัสสะ ภคภูวาโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ (3 จบ)

อะหัง วันทามิ อะนะหะโต โลกะนาถะ ัมมะราชาเย

สัมมาสัมพุทฺธัสสะ นะชาธาตุ สุปะติฏฐิตัง มหาสุคะโตโคตะมะ

พุทฺธูปัง มัยหัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

วิฆะนัตถายะ นิพพานายะ สังวัตตะตุ

ข้าพเจ้า ขอรบไหว้บูชาหลวงพ่อดำพระสุคะโตโคตะมะ อันประดิษฐานไว้ด้วยดี ซึ่งพระนะชาธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ไกลจากกิเลส ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ผู้เป็นธรรมราชา เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขความเจริญรุ่งเรือง เพื่อพระนิพพานอันเป็นที่ดับทุกข์ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ

2. พระมหากัจจายนเถร

ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ พระเถระนั้นบังเกิดในสกุลคฤหบดีผู้มหาศาล เจริญวัยแล้ววันหนึ่งไปวิหารตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล ยืนฟังธรรมอยู่ท้ายบริษัท เห็นภิกษุรูปหนึ่งที่พระศาสดาทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่งเป็นยอดของเหล่าภิกษุผู้จำแนกอรธแห่งพระดำรัสที่พระองค์ตรัสโดยย่อให้พิสดาร จึงคิดว่าภิกษุซึ่งพระศาสดาทรงชมเชยอย่างนี้เป็นใหญ่หนอ แม้ในอนาคตกาลเราก็ควรเป็นอย่างภิกษุนี้ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งดังนี้ จึงนิมนต์พระศาสดาถวายมหาทาน 7 วัน ตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล หมอบลงแทบบาทมูลของพระศาสดา การทำความปรารถนาว่า พระเจ้าข้าด้วยผลแห่งสักการะนี้ ข้าพระองค์ไม่ปรารถนาสมบัติอื่น แต่ในอนาคตกาลขอข้าพระองค์พึงได้ตำแหน่งนั้นในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งเหมือน

ภิกษุที่พระองค์ทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่ง ในวันสุดท้าย 7 วัน นับแต่วันนี้พระศาสดาทรงตรวจดูอนาคตกาล ทรงเห็นว่า ความปรารถนาของกุลบุตรนี้จักสำเร็จ จึงทรงพยากรณ์ว่า กุลบุตร ผู้เจริญ ในที่สุดแห่งแสนกับในอนาคต พระพุทธเจ้าพระนามว่า โคดม จักทรงอุบัติขึ้น ท่านจักเป็นยอดของเหล่าภิกษุผู้จำแนก อรรถแห่งคำที่ตรัสโดยสังเขปให้พิสดาร ในศาสนาของพระองค์ดังนี้ ทรงกระทำอนุโมทนาแล้วเสด็จกลับไป



ภาพ 3 พระมหากัจจายนเถระ (พระสังกัจจายน)
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ฝ่ายกุลบุตรนั้นบำเพ็ญกุศลตลอดชีพแล้วเวียนว่ายในเทวดา และมนุษย์ทั้งหลายแสนกับ ครั้นพระกัสสปพุทธเจ้าก็มาถือปฏิสนธิในครอบครัวกรุงพาราณสี เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้วก็ไปยังสถานที่สร้างเจดีย์ทอง จึงเอาอิฐทองคำแสนหนึ่งบูชา ตั้งความปรารถนาว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า สรรีระของข้าพระองค์ จงมีวรรณเพียงดังทองในที่ ๆ เกิดแล้วเกิด ต่อแต่นั้นก็การทำกุศลกรรมตราบเท่าชีวิต เวียนว่ายในเทวดาและมนุษย์พุทธานตรหนึ่งครั้งพระทศพลของเราอุบัติมาบังเกิดในเรือนแห่งบุโรหิตในกรุงอุชเชนี ในวันขนานนาม ท่านมารดาบิดาปรึกษากันว่า บุตรของเรามีสรีระมีผิวดังทอง คงจะถือเอาชื่อของตนมาแล้ว จึงขนานนามท่านว่า กาญจนมาณพดังนี้

พอท่านโตขึ้นแล้วก็ศึกษาไตรเพท เมื่อบิดาวายชนมแล้วก็ได้ตำแหน่งบุโรหิตแทน โดยโคตรชื่อว่า กัจจายนะ พระเจ้าจันทปโปททรงประชุมอำมาตย์แล้วมีพระราชดำรัสว่า พระพุทธเจ้าทรงบังเกิดขึ้นในโลกแล้ว พวกเจ้าเป็นผู้สามารถจะทูลนำพระองค์มาได้ก็จงนำพระองค์มานะพอนะ อำมาตย์ทูลว่า ข้าแต่สมมติเทพ คนอื่นชื่อว่าเป็นผู้สามารถจะนำพระทศพลมาไม่มี อาจารย์กาญจนพราหมณ์ท่านนั้นสามารถ ขอจงทรงส่งท่านไปเถิดพระเจ้าข้า พระราชาตรัสเรียกให้กัจจายนะมาตรัสสั่งว่า พ่อจงไปยังสำนักของพระทศพลเจ้า อาจารย์ทูลว่า ข้าแต่มหาราชาเจ้าเมื่อข้าพระองค์ไปแล้วได้บอกก็จักไป พระราชาตรัสว่า เจ้าจะทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วก็ให้นำพระตถาคตมาซิ อาจารย์กัจจายนะอำมาตย์นั้นคิดว่า สำหรับผู้ไปสำนักของพระพุทธเจ้าไม่จำเป็นต้องทำด้วยคนจำนวนมาก ๆ จึงไปเพียง 8 คน ครั้นนั้นพระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่อำมาตย์นั้น จบเทศนาท่านได้บรรลุพระอรหัตพร้อมทั้งปฏิสัมภิทา กับชนทั้ง 7 คน พระศาสดาทรงเหยียดพระหัตถ์ตรัสว่า เออ ภิกษุโว (ท่านทั้งหลายจงเป็นภิกษุเถิด) ในขณะนั้นนั้นเที่ยวทุก ๆ คนก็มีผมและหนวดหายไป ทรงบาตรและจีวรอันสำเร็จด้วยฤทธิ์เป็นประดุจพระเถระ 100 พรรษา ฉะนั้นพระเถระเมื่อกิจของตนถึงที่สุดแล้วไม่นั่งนิ่ง กล่าวสรรเสริญการเสด็จไปกรุงอุชเชนี ถวายพระศาสดาเหมือนพระกาฬุทายีเถระ พระศาสดาสดับคำของท่านแล้วทรงทราบว่ พระกัจจายนะยอมหวังการไปของเรา ในชาติภูมิของตน แต่ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงอาศัยเหตุ อันหนึ่งจึงไม่เสด็จไปสู่ที่ที่ไม่สมควรเสด็จ เพราะฉะนั้นจึงตรัสกะพระเถระว่า ภิกษุ ท่านนั้นแหละจงไป เมื่อท่านไปแล้วพระราชাজักทรงเลื่อมใส พระเถระ

คิดว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ตรัสเป็นคำสอง ดังนั้นจึงถวายบังคมพระตถาคตไปกรุงอุชเชนีพร้อมกับภิกษุทั้ง 7 รูป ที่มาพร้อมกับตนนั้นแหละ ในระหว่างทางภิกษุเหล่านั้นได้เที่ยวบิณฑบาตในนิคมชื่อว่า นาลินิคม

ในนิคมเมื่อนั้นมีธิดาเศรษฐี 2 คน คนหนึ่งเกิดในตระกูลเก่าแก่เชื้อใจ เมื่อมารดาบิดาล่วงไปแล้วก็อาศัยเป็นนางนมเลี้ยงชีพ แต่อัธยาภพของเธอก็บิดเบี้ยว ฌมยวาทินคนอื่น ๆ ในนิคมนั้นนั้นแหละ ยังมีธิดาของตระกูลอิศรเศรษฐีอีกคนหนึ่งเป็นคนไม่มีผม เมื่อก่อนนั้นมาแม่นางจะกล่าวว่า ขอให้นาง (ผมดก) ส่งไปให้ฉันจักให้ทรัพย์ 100 แห่ง หรือ 1000 แห่งแก่เธอ ก็ให้เขานำผมมาไม่ได้ ก็ในวันนั้นธิดาเศรษฐีนั้นเห็นพระมหากัจจายนเถระมีภิกษุ 7 รูปเป็นบริวาร เดินมาบิณฑบาตเปล่า คิดว่าภิกษุผู้เป็นเผ่าพันธุ์พราหมณ์รูปหนึ่งมีผิวดังทองรูปนี้เดินไปบิณฑบาตเปล่า ทรัพย์อย่างอื่นของเราที่ไม่มี แต่ว่าธิดาเศรษฐีบ้านโน้น (เคย) ส่ง (คน) มาเพื่อต้องการผมนี้ ตอนนี้เราอาจถวายไทยธรรมแก่พระเถระได้ด้วยทรัพย์ที่เกิดจากที่ได้ค่าผมนี้ ดังนั้นจึงส่งสาวใช้ไปนิมนต์พระเถระทั้งหลายให้ง่ายในเรือน พอพระเถระนั่งแล้ว (นาง) ก็เข้าห้องตัดผมของตน กล่าวว่า แม่แม่ จงเอาผมเหล่านี้ให้แก่ธิดาเศรษฐีบ้านโน้น แล้วเอาของที่นางให้มา เราจะถวายบิณฑบาตแก่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย สาวใช้เอาหลังมือเช็ดน้ำตา เอามือข้างหนึ่งกุมเนื้อตรงหัวใจปกปิดไว้ในสำนักพระเถระทั้งหลาย ถือผมนั้นไปยังสำนักของธิดาเศรษฐี ธรรมดาขึ้นชื่อว่าของที่จะขายแม่มีสาระ (ราคา) เจ้าของนำไปให้เอง ก็ไม่ทำให้เกิดความเกรงใจ ฉะนั้นธิดาเศรษฐีจึงคิดว่า เมื่อก่อนเราไม่อาจจะให้นางผมเหล่านี้ มาได้ด้วยทรัพย์เป็นอันมาก แต่บัดนี้ตั้งแต่เวลาตัดออกแล้วก็ไม่ได้ตามราคาเดิม จึงกล่าวกะสาวใช้ว่า เมื่อก่อนฉันไม่อาจให้นางผมไป แม้ด้วยทรัพย์เป็นอันมาก แต่ผมนี้นำไปที่ไหน ๆ ก็ได้ ไม่ใช่ผมของคนเป็น มีราคาแค่ 8 กหาปณะ จึงให้ไป 8 กหาปณะเท่านั้น สาวใช้นำกหาปณะไปมอบให้แก่ธิดาเศรษฐี ธิดาเศรษฐีก็จัดบิณฑบาตแต่ละที่ให้มีค่าที่ละกหาปณะหนึ่ง ๆ ให้ถวายแด่พระเถระทั้งหลายแล้ว พระเถระรำพึงแล้วเห็นอุปนิสัยของธิดาเศรษฐีจึงถามว่า ธิดาเศรษฐีไปไหน สาวใช้ตอบว่า อยู่ในห้องเจ้าค่ะ พระเถระว่า จงไปเรียกนางมาซิ พระเถระพูดครั้งเดียวนางมาด้วยความเคารพ ในพระเถระให้หัวพระเถระแล้วเกิดศรัทธาอย่างแรง บิณฑบาตที่ตั้งไว้ในเขตอันบริสุทธิ์ ย่อมให้วิบากในปัจจุบันชาติทีเดียว เพราะฉะนั้นพร้อมกับการให้หัวพระเถระ ผมทั้งหลายจึงกลับมาตั้งอยู่เป็นปกติ

ฝ่ายพระเถระทั้งหลายถือเอาบิณฑบาตนั้นเหาะขึ้นไปทั้งที่ธิดาเศรษฐีเห็นก็ลงพระราชมุขาน ชื่ออุทธาน กัญจนะ คนเฝ้าพระราชมุขานเห็นพระเถระนั้นแล้วจึงไปเข้าเฝ้าพระราชอา กราบทูลว่า ข้าแต่สมมติเทพพระคุณเจ้าจักจายนบุรีหิตของเราบวช แล้วกลับมายังอุทธานแล้วพระเจ้าข้า พระเจ้าจัญชปโชตจึงเสด็จไปยังอุทธานให้หัวพระเถระผู้กระทำกตกรรมแล้วด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควรสวนหนึ่ง ตรัสถามว่า ท่านเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ที่ไหนละ พระเถระทูลว่า พระองค์มิได้เสด็จมาเอง ทรงส่งอาตมะมา มาหาบพิตร พระราชาตรัสถามว่า ท่านผู้เจริญวันนี้พระคุณเจ้าได้ภิกษา ณ ที่ไหน พระเถระทูลบอกเรื่องที่กระทำโดยยากที่ธิดาเศรษฐีกระทำทุกอย่างให้ พระราชาทรงทราบ ตามถ้อยคำควรแก่ที่ตรัสถาม พระราชา ตรัสให้จัดแจงที่อยู่แก่พระเถระแล้วนิมนต์พระเถระไปยังนิเวศน์ แล้วรับสั่งให้ไปนำธิดาเศรษฐีมาตั้งไว้ในตำแหน่งอัคมหเสแล้วก็การได้ยศในปัจจุบันชาติได้มีแล้วแก่หญิงนี้ จำเดิมแต่นั้นพระราชาทรงกระทำสักการะใหญ่แก่พระเถระมหาชนเลื่อมใสในธรรมกถา ของพระเถระ บวชในสำนักของพระเถระ จำเดิมแต่กาลนั้น ท้าวพระนครก็รุ่งเรืองด้วยผ้ากาสาหวดเป็นอันเดียวกัน คลาคล่ำไปด้วยหมู่ญาติ ฝ่ายพระเทวีนันทนครภักดิ์ พอล่วงทศมาสก็ประสูติพระโอรส ในวันถวายพระนามโอรสนั้น พระญาติทั้งหลายถวายพระนามของเศรษฐีผู้เป็นตาว่า โคปาลกุมาร พระมารดาก็มีพระนามว่า โคปาลมารดาเทวี ตามชื่อของพระโอรส พระนางทรงเลื่อมใสในพระเถระอย่างยิ่งขอพระราชานุญาตสร้างวิหาร ถวายพระเถระในกัญจนราชอุทธาน พระเถระยังชาวอุชเชนีให้เลื่อมใสแล้ว ไปเฝ้าพระศาสดาอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาภายหลัง พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร ทรงการทำพระสูตร 3 สูตร เหล่านี้คือ มรุตินทิกสูตร, กัจจายนเปยยาลสูตร, ปราณสูตร ให้เป็นอรรณูปัตติเหตุ แล้วทรงสถาปนา

พระเถระไว้ในตำแหน่ง เป็นยอดของเหล่าภิกษุ ผู้จำแนกวรรณะแห่งพระดำรัสที่ทรงตรัส โดยย่อให้พิสดารแล้ว (Chatchai.k, 2564)

ลักษณะทางประติมากรรม

พระมหากัจจายนเถระ (พระสังกัจจายน) หล่อด้วย หิน อิฐ ปูน ทราย และเหล็ก ปรากฏคติสมาธิ ผิวเหลือง สีทอง มีลักษณะอ้วน ใบหน้าเอิบอิ่ม

วิธี/ขั้นตอน/กระบวนการในการสักการะ

วิธีการสักการะ พระสังกัจจายน จตุรปูเทียวกถาวคาถาบูชาสักการะ

กัจจายะโน จะ มหาเถโร ยักขาเถวา นะ ระปูชิตโต โส ระ โห

ปัจจะ ยะ หิ มหาเถกัง ภาวันตุเม

3. พระสิวลีเถระ



ภาพ 4 พระสิวลีเถระ (พระนิม)

(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

สามเณรสิวลีเจริญด้วยลาภสักการะ เพราะในอดีตชาติได้ถวายน้ำผึ้งสดแก่พระพุทธเจ้านามว่า วิปัสสี พุทธเจ้า และหมู่สงฆ์ ด้วยผลบุญที่ได้ถวายทานแก่บุคคลผู้มีจิตบริสุทธ์ผุดผ่องด้วยความเคารพเลื่อมใสส่งผลให้ สามเณรสิวลีเป็นที่รักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใด ในป่า ในบ้าน ในน้ำ หรือบนบก ก็จะมีทั้งมนุษย์และเทวดานำลาภสักการะมาถวายโดยมิได้ขาดตกบกพร่องคราวใดที่หมู่สงฆ์จะต้องผ่านไปยัง ถิ่นกันดารพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าจึงมักจะมีพระดำรัส (สั่ง) ให้พาสามเณรสิวลีไปด้วยเสมอ เพราะจะช่วยให้ พระภิกษุทั้งหลายไม่ขัดสนเรื่องข้าวปลาอาหาร และปัจจัยสี่

สิวลีกุมารเป็นโอรสของพระนางสุปปาวสา พระราชธิดา (ลูกสาว) ของพระเจ้ากรุงโกลิเยะ อยู่ในครรภ์ มารดา 7 ปี 7 เดือน 7 วัน เพราะเคยทำบาปกรรมในชาติหนึ่งที่ได้ไปล้อมเมืองศัตรูเป็นเวลา 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ทำให้คนจำนวนมากเดือดร้อน อย่างไรก็ตามด้วยอำนาจแห่งบุญที่สิวลีกุมารได้เคยถวายน้ำผึ้งสดไว้ ก็ส่งผล ทำให้มีผู้นำเครื่องสักการะมาถวายพระมารดาขณะตั้งครรภ์ทุกเช้าเย็นมิได้ขาด สามเณรสิวลีได้บรรลุนิพพานเป็น พระอรหันต์ ขณะบรรพชาในช่วงที่จรดใบมีดปลงผมเสร็จพอดี

ลักษณะทางประติมากรรม

พระสิวลีเถระ (พระนิม) เป็นพระพุทธรูปยืน หล่อด้วย หิน อิฐ ปูน ทราย และเหล็ก ลักษณะใบหน้ายิ้ม คล้องจีวรห่มเฉียง ถือไม้เท้าในมือขวา มือซ้ายแบกกลดพาดอยู่บนบ่า และสพาย่ามใส่เครื่องอัฐบริขาร

วิธี/ขั้นตอน/กระบวนการในการสักการะ

วิธีการสักการะ พระสิวลีเนร จุตูปเทียนกล่าวคาถาบูชาสักการะ

สืวะลี จะ มะหาเถโร เทวะตานะระปูชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि

สืวะลี จะ มะหาเถโร ยักขาเทวะ ปูชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि

อะหัง วันทาமி ตัง สะทาตัสสะ เถรัสสะ เอตัง คุ ญัง โส ตู ติ ลา ภัง ภาวันตุเม

4. วิหารพระครูอรุณ ธรรมพิลาศ (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโน)



ภาพ 5 วิหารพระครูอรุณ ธรรมพิลาศ (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโน)
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

เป็นวิหารที่ทางวัดเขาวังเจ้าสร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระคุณเจ้า ที่ได้ทำคุณงามความดีให้กับทางวัดตลอดมาจนมรณภาพ

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

วิหารหลังเล็ก ภายในประดิษฐานรูปปั้นของ พระครูอรุณ ธรรมพิลาศ (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโน)

วิธีการสักการะวิหารพระครูอรุณ ธรรมพิลาศ

การบูชานั้นจะใช้วิธีการจตุรปู และถวายพวงมาลัยมะลิหรือพวงมาลัยดอกไม้ (สาเรศ กุศล, การสัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

5. บันไดพญานาคราชวัดเขาวังเจ้า



ภาพ 6 บันไดพญานาคราชวัดเขาวังเจ้า
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

วัดแห่งนี้เคยเป็นที่อยู่ของพญานาคหลายตัว รวมไปถึงปูพญานาค 5 เศียร ที่จำศีลบริเวณสระบัว ด้านหลังของวัด ชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อบริเวณนั้นว่า วังพญานาค เพราะมีลักษณะเป็นถ้ำพญานาคหรือวังพญานาค และสถานที่นี้ยังเป็นจุดกำเนิดของวัด โดยหลวงพ่อกุศล ท่านนิมิตเห็นแล้วก็นำมาเล่าให้ญาติโยมฟัง ว่าต้องสร้างบันไดขึ้นไปด้านบนและต้องมีพญานาค 5 เศียรอยู่บริเวณด้านล่างของบันได 2 ฝั่ง เพราะสมัยก่อนชาวบ้านได้บอกกล่าวกันว่าที่ตรงนั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีใครสามารถไปเดินหรือเหยียบย่ำที่ตรงนั้นได้ (สารศ กุศล, การสัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

บันไดเป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานกับรูปปั้นหัวพญานาคที่เป็นสถาปัตยกรรม บันไดพญานาคราช มีทั้งหมด 146 ขั้น จะมีลำตัวของพญานาคตั้งแต่บันไดขั้นแรกจนถึงบันไดขั้นสุดท้าย ด้านหน้าจะมีพญานาค ห้าเศียร 1 คู่ หล่อด้วย หิน อิฐ ปูน ทราช และเหล็ก

วิธีการสักการะบูชาพญานาคราชวัดเขาวังเจ้า

การบูชาสักการะนั้นจะใช้วิธีการจุดธูป กล่าวคำอธิษฐาน ถวายดอกไม้ หรือเป็นการพนมมือไหว้อธิษฐาน ตรงด้านหน้าของพญานาค

6. เจดีย์วัดเขาวังเจ้า



ภาพ 7 เจดีย์วัดเขาวังเจ้า
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

เจดีย์ถูกสร้างขึ้นจากนิมิตของเจ้าอาวาสองค์ก่อน ท่านจึงได้สร้างเจดีย์นี้ขึ้นพร้อมกับบันไดพญานาค แต่ท่านยังสร้างไม่เสร็จ ท่านได้มรณภาพไปก่อน ต่อมาเจ้าอาวาสจึงองค์ปัจจุบันได้ทำการสร้าง ซ่อมแซม ปรับปรุง และพัฒนาจนเสร็จ ซึ่งภายในเจดีย์จะประดิษฐานพระบรมสารีริกฐาน และพระพุทธรูปหลวงพ่อบูชาอยู่ภายใน รอบเจดีย์จะพบพระพุทธรูปประจำวัดเกิดอยู่รอบองค์เจดีย์

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

เจดีย์ทรงสูง ก่อด้วย อิฐ หิน ปูน ทราช และเหล็ก ภายในก็จะมีพระพุทธรูป หนึ่งองค์ปางขัดสมาธิ และมีเจดีย์องค์เล็ก ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกฐาน

วิธีการสักการบูชาเจดีย์วัดเขาวังเจ้า

ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้วิธีการสักการบูชาด้วยการจุดธูปจุดเทียนหรือการพนมมืออธิษฐาน โดยบริเวณเจดีย์ชาวบ้านจะใช้วิธีการจุดธูปเทียนไม่มากนัก ส่วนมากจะใช้วิธีการกราบ ขอพร ยกมือไหว้มากกว่า และบนเจดีย์จะไม่มีป้ายหรือว่าคำกล่าวบูชาในเจดีย์ ซึ่งด้านในเจดีย์ก็จะประกอบไปด้วยอัฐบริวารของหลวงพ่อกุติศที่ท่านได้มรณภาพไปแล้ว (สาเรศ กุศล,การสัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2567)

สรุป

วัดเขาวังเจ้าแห่งนี้ประกอบไปด้วยศาสนสถานและสถาปัตยกรรมมากมายที่ชาวบ้านให้การสักการบูชาที่สำคัญหลัก ๆ ประกอบด้วย 1. พระพุทธรูปองค์ใหญ่หลวงพ่อดโคตะมะ ปรากฏชัดสมาธิ ที่มีพระพักตร์สวยงาม ผิวดุจดวงคำ เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน 2. พระมหากัจจายน์เถร (พระสังกัจจายน์) ปรากฏชัดสมาธิ ผิวเหลืองสีทอง มีลักษณะอ้วน ใบหน้าเอิบอิ่ม 3. พระสิวลีเถร (พระนิม) เป็นพระพุทธรูปยืน มีลักษณะใบหน้ายิ้ม คล้องจีวรห่มเฉียง ถือไม้เท้าในมือขวา มือซ้ายแบกกลดพาตอยู่บนบ่า และสพาย่ามใส่เครื่องอัฐบริวาร 4. วิหารพระครูอรุณ ธรรมพิลาศ (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโน) ภายในประดิษฐานรูปปั้นของ พระครูอรุณ ธรรมพิลาศ (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโน) 5.บันไดพญานาคราช มีทั้งหมด 146 ขั้น จะมีลำตัวของพญานาค ตั้งแต่บันไดขั้นแรกจนถึงบันไดขั้นสุดท้าย ด้านหน้าจะมีพญานาคห้าเศียร 1 คู่ 6. เจดีย์ทรงสูงวัดเขาวังเจ้า ภายในก็จะมีพระพุทธรูปหนึ่งองค์ ปรากฏชัดสมาธิ และมีเจดีย์องค์เล็ก ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

ตำนานความเชื่อของวัดเขาวังเจ้า

การสร้างเจดีย์สมัยก่อนเขาไม่ได้คิดตั้งเจดีย์ขึ้นมา จะสร้างเป็นพระใหญ่กัน อันนี้คือตำราของหลวงพ่อวิชัยสนโนที่ท่านธุดงค์มาจากอุบลราชธานี เห็นว่าตรงนี้เหมาะที่สร้างวัดก็สร้างวัดขึ้นมา แล้วก็พาคณะลูกศิษย์จากทางกำแพงเพชรหน่วยงานของ นปช. มาทำฝ่ายกันน้ำด้านหลังก็เป็นสระอยู่แล้ว แล้วก็มาปรับพื้นที่ส่วนพระนั่งพระปางสมาธิบนพระธาตุเจดีย์ พวกชาวบ้านก็จะเห็นกันอยู่สมัยก่อนยามวันพระ เขาก็จะเห็นพระธาตุเสด็จมามีแสงส่องลงมาอยู่ในวันพระ แต่ก็ได้มาทุกวันพระหรอกนาน ๆ จะเห็นทีหนึ่ง ก็มีการเล่ากันหลายคนที่ว่าเขาเห็นกับตา แต่พระอาจารย์ไม่ได้เห็นด้วยตาตนเอง พระอาจารย์ก็เลยสร้างเจดีย์เข้าไปแล้วแต่ยังไม่เสร็จ กำลังทำแทนพระเสร็จแล้วก็หล่อพระประธานองค์หลักเมืองปรีดินันท์และ องค์ประธานใหญ่ขณะที่หล่อ ๆ ที่นี้รอแล้วก็เอาไปตกแต่งที่พิษณุโลก แล้วก็เอากลับมาประดิษฐาน แล้วตอนยกขึ้นตากแดดตอนกลางวันไว้อย่างนี้ ส่วนหลวงพ่อสายรุ้ง เมื่อก่อนมีคนถ่ายภาพแล้วเห็นสายรุ้งตรงอกกันหลายคนจึงได้ตั้งชื่อว่าหลวงพ่อสายรุ้งในองค์เจดีย์ แล้วบนเจดีย์ต่อมาก็ได้พัฒนาปรับปรุงมาเรื่อย ๆ ทั้งกันรั้วของน้ำแล้วก็มาปรับปรุงพัฒนาหลังจากหลวงพ่อบุญรอดท่านสิ้นไปแล้ว ก็พัฒนาต่อเพราะก่อนท่านจะสิ้นไปเราไปถ่ายรูปกับท่าน ท่านถ่ายรูปที่องค์เจดีย์ไปยืนอยู่ที่สะพานไปวังเจ้าถ่ายรูปองค์เจดีย์ดี เห็นองค์เจดีย์ซ้อนกันอยู่สององค์ พอถ่ายรูปถ่ายออกมาแล้วก็เห็นเป็นเจดีย์ซ้อนกันอยู่สององค์ แต่ก็เห็นเพียงภาพถ่าย ก็ไม่คิดว่าจะสร้างเจดีย์ซ้อนเจดีย์ แต่พอดีตัวพระอาจารย์เนี่ยไปได้รับพระบรมสารีริกธาตุจากศรีลังกาสมเด็จพระสังฆราชที่ศรีลังกาเขาถวายให้วัดต่าง ๆ มาที่วัดบ่อทองบ้านเขาตะล่อมกวางเราก็คงไปขอมาได้ 9 องค์ เอามาตั้งไว้ในกุฏินี้แหละมาวางไว้ในกุฏิแต่พอดีพระธาตุก็เสด็จเพิ่มขึ้นมาจาก 9 องค์ก็เป็น 10 องค์ เป็นมากกว่า 10 องค์ เราก็เลยเอาขึ้นไปประดิษฐานบนเจดีย์ แต่จะประดิษฐานยังงี้ให้มันเหมาะสม เพราะมันเป็นของสูงจะตั้งไว้เปล่า ๆ บนโต๊ะบนม้านั่งก็ไม่เหมาะ ก็เลยได้สร้างเจดีย์ให้สวยงามเพื่อพระบรมสารีริกธาตุ จากรูปถ่ายที่เป็นภาพซ้อนเจดีย์ก็เป็นดังนั้นจริง ๆ ตรงนี้ไม่ได้มีความตั้งใจแต่ด้วยเหตุที่มันจะต้องเป็นอย่างนั้นหรือเปล่าไม่รู้ตอนนี้ก็เลยเป็นเจดีย์ซ้อนเจดีย์อยู่สององค์อยู่ในอันเดียวกัน ส่วนสระน้ำนั้นฝั่งเขาก็เป็นสระน้ำธรรมดานั้นแหละ สมัยก่อนพอหน้าแล้งมันก็จะมิน้ำแห้งอยู่บางแห่งแต่ก็ไม่เคยแห้งหมด ควายชาวบ้านเขาไม่มีน้ำกินมันก็จะไปลงกินน้ำ สมัยก่อนมีวัวมีควายอยู่มันไปนอน

อยู่นั้นแหละอยู่ที่สระน้ำ ต่อมาหลวงพ่อก็ทำเชือกกันน้ำไว้เพื่อให้มีใช้ตลอดปีแล้วก็เป๋นตำนานที่เขาว่ากัน ที่นั่นมันกลางคืนที่คลองวังเจ้าเราติดแม่น้ำปิง มันจะมีระเซ่อยู่ตัวหนึ่งจะเซ่ตัวใหญ่มากที่วังเจ้า เขาเห็นจะเซ่ เขาก็ไปตีหมาให้หมามันร้องมันก็โผล่มาให้เห็นแล้วมันอยากกินหมานั้นแหละตามตำนานแล้วว่ามันมีถ้ำของมันอยู่ ถ้ำของมันเลยไปทางแม่น้ำปิง แล้วก็มาปรากฏที่สระในวัดนี้เป็นตำนานเฉย ๆ นะ ไม่มีหลักฐานแต่จะเซ่ มีจริงมันจะล่องลอยอยู่ตามแม่น้ำปิงกับของวังเจ้านี้แหละมันอยู่ของแม่น้ำปิงมันไม่ค่อยไปที่อื่นเพราะแม่น้ำใหญ่ มันมีหลายตัวมันจะต้องไปสู้กัน แต่มันชอบอยู่ของมันแบบอาณาจักรของใครของมัน ไร่ตัวมันตัวใหญ่อยู่ในน้ำ ปิงเขาเรียกเกาะไร่ตัวเกาะกันจะเซ่ตัวใหญ่ หางมันตัวเขาเลยเรียกเกาะไร่ตัว ตัวนี้ที่มันอยู่คลองวังเจ้ามันก็ไม่ค่อยไปเจอกันหรือมันจะอาณาจักรของใครของมันชอบเขตของมันมีกันอยู่พวกสัตว์ป่า นี่คือเรื่องเล่าที่สระน้ำนะ แล้วก็เรื่องเล่าอีกอย่างหนึ่งมีโยมท่านหนึ่ง แต่ขอไม่เอ่ยชื่อเขาละกันนะ เรื่องมีอยู่ว่าเขาอยู่กับแฟน เขามีครอบครัวใหม่แต่งงานกันได้หลายปีแล้วแต่เขาก็ไม่เคยมีลูกสักทีเขาก็ไม่เชื่อบนบานศาลแต่ก็ไม่ลบหลู่ ก็อยู่มาคืนหนึ่งเขาอนฝันว่ามีพญานาคล่องรองตามแม่น้ำปิงไปออกจากภูเขาสูงหนึ่งที่มีสระน้ำอยู่ แล้วก็มุดลงไปล่องตามแม่น้ำปิงไปแล้วเข้าห้องเขาที่นอนอยู่ในห้องที่บ้านเขา ต่อมาเขาก็ท้องแล้วเขาก็อยากจะทำแท้งตามหาว่าดที่มีนิมิตรเมื่อในฝัน เขาก็รู้ว่ามันมีเจดีย์มีภูเขาล้อมรอบสระน้ำอยู่เขาก็เชื่อที่ตามหา เพราะทั้ง ๆ ที่เขาไม่เคยรู้จักวัดนี้มาก่อนไม่เคยมา ที่เขามานี้ลูกเขาก็เกิดมาได้ 1 ขวบแล้ว แต่ทางยายเขากลัวหลานของเขาถ้าเลี้ยงไม่ดีมันจะกลับมาสู่ที่เดิมเขาก็เลยเที่ยวตามหาว่าดหาในสถานที่นั้น ๆ พอมาเจอสถานที่นี้ก็ตรงตามที่เขาเห็นเหมือนกันเป๊ะเขาบอกว่าจดจำได้หมดทุกส่วนของที่นั่นเขาก็เลยเข้ามากราบเราแล้วก็มาเล่าให้ฟังว่าเห็นเป็นอย่างนี้ ลูกก็ฝันอย่างนี้นะว่ามีพญานาคตัวสีเขียวทองออกจากที่นั่นเพราะเด็กคนนั้นชอบน้ำแต่จะไม่ถูกกับพวกเหยี่ยวก็เป็นเรื่องเล่าจากชาวบ้านมาอีกที่แต่ก็ไม่ได้มีบันทึกอะไรไว้ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละบุคคล หลังจากนั้นก็ได้ทำบันไดพญานาคขึ้นมาแต่พญานาคก็มีคนสร้างกันมาตั้งนานแล้วพอวางรากฐาน แล้วพอหลวงพ่อก็เลยก็เลยทำให้มันเสร็จ หวังว่าให้มันเสร็จเมื่อก่อนตอนที่ท่านยังไม่เสียก็ยังมีแค่เสาตั้งโอดอยู่ยังไม่มีพญานาคส่วนเรื่องพระใหญ่ความเป็นมาที่ตั้งพระใหญ่อะส่วนใหญ่นี้ก็คือตอนที่หลวงพ่อบุบเขาหล่อพระใหญ่ที่โน่นแล้วมีดำริอยากจะสร้างพระใหญ่ แต่ญาติโยมทางนี้ก็จะยากจะได้โบสถ์จะได้โอบสถหลังนี้หลวงพ่อก็เลยบอกว่ากำลังหลวงพ่อก็ไม่มีแต่เงินไม่พอเขาสร้างโบสถ์มันต้องใช้ทุนเยอะอย่างน้อยก็ 10 ล้านขึ้นต่ำหลังเล็ก ๆ ก็เลยสร้างพระใหญ่เราก็อาศัยบารมีจากพระพุทธรูปเจ้ามันก็เลยสร้างเสร็จได้เร็ว หล่ออยู่ 5 วัน 5 คืนก็เสร็จ ทำกันทั้งกลางวันกลางคืนแต่การตกแต่งมันต้องใช้เวลายุ่งตลอด หล่อเสร็จแล้วต้องทิ้งให้ปูนเซ็ดตัวเต็ม เราต้องหาช่างที่เราควบคุมดูแลได้ที่เราคุยกันรู้เรื่องก็เลยต้องรอเวลานานหล่อเสร็จแล้วก็ทิ้งไว้ปีนึงถึงจะมาตกแต่งตั้งเกือบปีขึ้นไป (พระครูบวรวัชรธรรม (อำนาจ คุดตมโม) การสัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2567)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แต่เดิมตรงพื้นที่สร้างวัดเป็นเพียงพื้นที่เปล่า แต่มีลูกศิษย์ถวายให้เพื่อใช้ในการสร้างวัด และยังเป็นดำริของหลวงพ่อวิชยสนโนที่ท่านรุดงค์มาจากอุบลราชธานี ที่เห็นว่าพื้นที่ตรงนี้เหมาะสมแก่การสร้างวัด เมื่อได้เริ่มสร้างวัด ทางเจ้าอาวาสองค์ก่อนก็ได้สร้างศาสนสถานต่าง ๆ ไว้หลายแห่ง ทั้งเจดีย์ บันไดพญานาค แต่ท่านสร้างยังไม่ทันเสร็จก็ได้มรณภาพไปก่อน ดังนั้นจึงต้องเป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันสานต่อให้สำเร็จ ซึ่ง ณ วัดแห่งนี้มีตำนานเรื่องเล่าของเจดีย์ยอดเขาว่า วันพระจะมีแสงส่องมาทางบนยอดเขา มีชาวบ้านพบเห็นหลายครั้ง อีกทั้งยังมีการถ่ายรูปบนยอดเจดีย์ และพบว่าในภาพถ่ายมีเจดีย์ซ้อนกันอยู่สององค์ ต่อมาทางวัดก็ได้สร้างเจดีย์ที่ซ้อนกันอยู่สององค์ขึ้นมา เนื่องจากมีเหตุให้ต้องสร้างเพื่อเก็บรักษาพระสาส์นริกาธูไว้ และยังมีตำนานของสระน้ำหลังวัดที่มีเรื่องเล่าว่าเป็นที่อยู่ของพญานาค จึงได้ทำการสร้างบันไดพญานาคขึ้นมา ซึ่งหลวงพ่อดิโคตะมะเป็นดำริของหลวงพ่อวิชยสนโนที่ท่านรุดงค์มาจากอุบลราชธานีที่ท่านนิมิตเห็นกับหลวงพ่อาทิตย์เจ้าอาวาสองค์ก่อน จึงทำให้เกิดศาสนาและสถาปัตยกรรมภายในวัดเขาวังเจ้า

สรุป

วัดเขาวังเจ้าแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาของวัดเขาวังเจ้า โดยอดีตเจ้าอาวาสได้เชิญชวนให้ศิษยานุศิษย์ชาวบ้านและผู้ที่มีความศรัทธาร่วมกันก่อสร้างวัดวังเจ้า ทางด้านหน้าของวัดจะเป็นถนนสายเอเชียโดยจะมีพื้นที่จอดรถให้แก่ประชาชนที่สัญจรไปมาหรือผู้ที่มีศรัทธาเข้ามาทำบุญที่วัดวังเจ้า ซึ่งหลวงพ่от่านได้ตั้งชื่อวัดว่า “วัดวังเจ้า” และมีการพัฒนาวัดต่อมาเรื่อย ๆ เมื่อได้ที่สำหรับก่อสร้างวัดแล้ว จึงริเริ่มสร้างศาสนสถานและสถาปัตยกรรมหลายแห่งขึ้นมา เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านและประชาชนทั่วไป ซึ่งศาสนาและสถาปัตยกรรมภายในวัดเขาวังเจ้า ได้แก่ 1. พระพุทธรูปองค์ใหญ่ หลวงพ่อโตโคตะมะปรางขัดสมาธิ ที่มีพระพักตร์สวยงามผิดุดจกองค์ เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน 2. พระมหากัจจายนเถระ (พระสังกัจจายน) ปรางขัดสมาธิ ผิวเหลืองสีทอง มีลักษณะอ้วน ใบหน้าเอบอ้ม 3. พระสิวลีเถระ (พระนิม) เป็นพระพุทธรูปยืน มีลักษณะใบหน้าย่น คล่องจีวรห่มเฉียง ถือไม้เท้าในมือขวา มือซ้ายแบกกอดพาดอยู่บนบ่า และสพาย่ามใส่เครื่องอัฐบริขาร 4. วิหารหลังเล็ก ภายในประดิษฐานรูปปั้นของ พระครูอรุณ ธรรมพิลาส (พระอาจารย์อาทิตย์ อรุโณ) 5. บันไดพญานาคราช มีทั้งหมด 146 ขั้น จะมีลำตัวของพญานาคตั้งแต่บันไดขั้นแรกจนถึงบันไดขั้นสุดท้าย ด้านหน้าจะมีพญานาคห้าเศียร 1 คู่ 6. เจดีย์ทรงสูงภายในก็จะมีพระพุทธรูป หนึ่งองค์ปรางขัดสมาธิ และมีเจดีย์องค์เล็ก ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกฐาน และวัดเขาวังเจ้ามีตำนานเรื่องเล่า วันพระจะมีแสงส่องมาทางบนยอดเขา มีชาวบ้านพบเห็นหลายครั้ง อีกทั้งยังมีการถ่ายรูบบนยอดเจดีย์ และพบว่าในภาพถ่ายมีเจดีย์ซ้อนกันอยู่สององค์ ต่อมาทางวัดก็ได้สร้างเจดีย์ที่ซ้อนกันอยู่สององค์ขึ้นมา เนื่องจากมีเหตุให้ต้องสร้างเพื่อเก็บรักษาพระสารีริกธาตุไว้ แลยังมีตำนานของสระน้ำหลังวัดที่มีเรื่องเล่าว่าเป็นที่อยู่ของพญานาค จึงได้ทำการสร้างบันไดพญานาคขึ้นมา ซึ่งหลวงพ่โตโคตะมะเป็นดาร์ของหลวงพ่อวิชัยสนโนที่ท่านรุดงค์มาจากอุบลราชธานีที่ท่านนิมิตเห็นกับหลวงพ่อดิถีเจ้าอาวาสองค์ก่อน จึงทำให้เกิดศาสนาและสถาปัตยกรรมภายในวัดเขาวังเจ้า

บรรณานุกรม

วัดภูพลานสูง. (6 มกราคม 2558). หลวงพ่อพระโตโคตะมะ.

<http://suriyathacivilize.org/หลวงพ่พระโตโคตะมะ/>

วิทยา จงจิตสุขวิทยาม. (ม.ป.ป.). ประวัติวัดเขาวังเจ้า [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. วัดเขาวังเจ้า.

สามเณรอรหันต์. (9 สิงหาคม 2559). พระลีลีเถระ เอตทัคคะในทางผู้มีลาภมาก.

https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=12880

chatchai.k. (15 มิถุนายน 2564). ประวัติพระมหากัจจายนเถระ. มุลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา.

https://www.dhammadhome.com/webboard/topic/34425#jump_btn_target

พระครูบุญวชิญารักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร

วุฒิชัย ตรุษลักษณ์¹, พฐุราไพ ประภัสสร², พิมพ์นารา บรรจง³, วณัสนันท์ นุชนารถ⁴,
ธนัฐธนสร ชัยรักษ์นิธิภัทร⁵, อภิศักดิ์ พูลอนันต์⁶, ไวยวิทย์ น้อยใหม่⁷ และจุฑามาศ หลาบโพธิ์⁸

บทนำ

วัดบุญญารักษ์ เดิมเป็นเพียงสำนักสงฆ์เล็ก ๆ ที่ถือกำเนิดขึ้นภายใต้การดูแลของ หลวงพ่อแฉล้ม ฉันทธรรมโม ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสท่านแรกของสำนักสงฆ์แห่งนี้ จุดเริ่มต้นที่น่าสนใจเกิดขึ้นเมื่อพระครูบุญวชิญารักษ์ ในช่วงที่ยังเป็นฆราวาสได้เข้ามาทำงานที่บ่อขุดเจาะน้ำมันสิริกิติ์ วันหนึ่งท่านได้มานอนพักใต้ต้นโพธิ์และฝันเห็น พระมาพรมน้ำมนต์ให้พร้อมกล่าวว่าท่านเป็นผู้มีบุญ เมื่อได้เล่าความฝันให้หลวงพ่อแฉล้มฟัง ท่านจึงชักชวน ให้บวชเพื่อจำพรรษาและพัฒนาสำนักสงฆ์แห่งนี้ โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์แบ่ง 3 ข้อดังนี้ 1) เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมาของพระครูบุญวชิญารักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ 2) ศึกษาผลงานสำคัญ ที่สร้างชื่อเสียงและ วัตถุประสงค์รวมถึงศาสนพิธีของพระครูบุญวชิญารักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิตของพระครูบุญวชิญารักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์

คำสำคัญ: พระครูบุญวชิญารักษ์, วัดบุญญารักษ์, อำเภอไทรงาม

ประวัติความเป็นมา พระครูบุญวชิญารักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์



ภาพ 1 ท่านพระครูบุญวชิญารักษ์ เจ้าอาวาสวัดบุญญารักษ์

หมายเหตุ: จาก บุญญารักษ์ ไทรงาม. (9 มีนาคม 2567). ท่านพระครูบุญวชิญารักษ์... [รูปภาพ]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2095587810825529&set=a.138947729822890>

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป งานบริหารงานทั่วไปและสื่อสารองค์กร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²⁻³ อาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิชาเอกเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁶⁻⁸ นักศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

พระครูบุญวชิรญาณริเริ่มอุปสมบทเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2543 เดิมตั้งใจบวชไว้เพียง 7 วัน แต่ด้วยมีชาวบ้านเข้าวัดทำบุญมากขึ้น หลวงพ่อแฉล้ม ฉันทธรรมโม จึงได้กล่าวขอให้พระครูบุญวชิรญาณริเริ่มบวชต่ออีก 1 พรรษา เพื่ออยู่ช่วยทำนุบำรุงวัดต่อ โดยพระครูบุญวชิรญาณริเริ่มท่านได้ตอบตกลงและบวชต่อจนครบ 1 พรรษา ท่านจึงประกาศลาสิกขา

แต่พอถึงวันลาสิกขา หลวงพ่อแฉล้ม ฉันทธรรมโม ได้อาพาธและก่อนท่านจะมรณภาพท่านจึงได้ฝากให้พระครูบุญวชิรญาณริเริ่ม ดูแลและพัฒนาวัดที่กำลังก่อสร้างนี้ให้แล้วเสร็จ พระครูบุญวชิรญาณริเริ่มเลยได้ให้คำสัญญาไว้ว่า จะดูแลและพัฒนาวัดนี้ให้มีความเจริญ เป็นที่ศรัทธาของคน

เดิมพระครูบุญวชิรญาณริเริ่มเป็นนักธุรกิจ จึงมีความรู้ด้านการจัดองค์ประกอบและศาสตร์จีน หรือการดูโหงวเฮ้งตามศาสตร์จีน หลังจากนั้น 3 ปี พระครูบุญวชิรญาณริเริ่มก็ได้พัฒนาวัดที่ก่อสร้างอยู่แล้วเสร็จตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับหลวงพ่อแฉล้ม ฉันทธรรมโม จึงได้ประกาศลาสิกขาอีกครั้ง จนถึงวันลาสิกขาได้เกิดเหตุการณ์ประหลาดขึ้นอีกครั้ง พระครูบุญวชิรญาณริเริ่มได้อาพาธหนักกลางดึกด้วยอาการเส้นเลือดหัวใจตีบฉับพลันทำให้การลาสิกขาคครั้งนี้ไม่สำเร็จ หลังจากรักษาหายจากอาการอาพาธแล้วท่านจึงบวชรักษาศีลและอยู่พัฒนาวัดบุญญารักษ์มาจนถึงปัจจุบัน (ท่านพระครูบุญวชิรญาณริเริ่ม, การสัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2567)

จากประวัติความเป็นมาของพระครูบุญวชิรญาณริเริ่ม แห่งวัดบุญญารักษ์ สรุปได้ว่าพระครูบุญวชิรญาณริเริ่มอุปสมบทในปี พ.ศ. 2543 ด้วยความตั้งใจที่จะบวชเพียง 7 วัน แต่ด้วยศรัทธาของชาวบ้านและคำขอของหลวงพ่อแฉล้ม ฉันทธรรมโม ท่านจึงบวชต่ออีก 1 พรรษา เพื่อช่วยดูแลวัด เมื่อครบกำหนดลาสิกขา หลวงพ่อแฉล้มกลับอาพาธและมรณภาพ ท่านได้ฝากให้พระครูบุญวชิรญาณริเริ่มดูแลและพัฒนาวัดให้สำเร็จ ซึ่งท่านรับปากและได้ทำให้วัดเจริญรุ่งเรืองตามที่สัญญาไว้ ต่อมาเมื่อพระครูบุญวชิรญาณริเริ่มตั้งใจจะลาสิกขาอีกครั้ง กลับเกิดเหตุการณ์ประหลาดคือ ท่านอาพาธด้วยอาการเส้นเลือดหัวใจตีบอย่างฉับพลัน ทำให้ต้องรักษาตัวจนหายดี ท่านจึงตัดสินใจอยู่พัฒนาวัดบุญญารักษ์ต่อไปจวบจนปัจจุบัน

ผลงานสำคัญที่สร้างชื่อเสียง

พระอาจารย์เน้นการวิเคราะห์ลักษณะบุคลิกของผู้คนหรือโหงวเฮ้ง โดยท่านจะดูลายมือและใช้วิธีการต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา โดยพระอาจารย์จะเริ่มจากการดูโหงวเฮ้งบนใบหน้าว่ามีราศีดีหรือไม่ ต่อไปท่านจะตรวจสอบแผนที่บนมือหรือที่เรียกกันว่าลายมือ โดยดูเส้นวาสนา เพื่อพิจารณาว่าผู้นั้นมีโอกาที่จะเป็นเจ้าคนนายคนหรือไม่ ท่านจะดูเส้นหน้าที่การงานและเส้นอาทิย์ เพื่อให้คำแนะนำที่ตรงตามลักษณะของแต่ละบุคคลได้ (ท่านพระครูบุญวชิรญาณริเริ่ม, การสัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2567)

โหงวเฮ้ง

ลักษณะต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ที่สามารถบ่งบอกถึงสิ่งที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้นจากธาตุทั้ง 5 คือ ธาตุทอง (หูซ้าย) ธาตุไม้ (หูขวา) ธาตุไฟ (หน้าผาก) ธาตุดิน (จมูก) และธาตุน้ำ (ปาก) ที่สะสมและทำปฏิกิริยากันจากพลังงานหยางและหยินภายในร่างกาย กำหนดความสมบูรณ์ทางร่างกายจาก บุคลิกลักษณะเด่นภายนอก “โหงวเฮ้ง” เป็นหลักสำคัญในการวิเคราะห์อุปนิสัยใจคอ ซึ่งแสดงออกมาเป็นการกระทำต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงและเปลี่ยนแปลงได้ยาก อุปสรรคจะลดลงเมื่อบุคลาการที่ต้องประสานงานช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกัน ได้รับรู้ถึงอุปนิสัย อารมณ์ และความเคยชินของแต่ละบุคคลก่อนล่วงหน้า สามารถลดปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานและยังสามารถนำไปวิเคราะห์หาความพึงพอใจ ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หรือแม้กระทั่งบุคคลภายนอก เช่น ลูกค้า ผู้ถือหุ้น บุคคลทั่วไป ต้องสื่อสารสนทนาด้วย “เชิงเบ้ง” กล่าวไว้ว่าวิธีการเข้าใจคนนั้น มีอยู่ 7 ประการ

- 1) ปรึกษาให้ออกกลอุบาย เพื่อวิเคราะห์ดูว่ามีความสามารถเพียงใด
- 2) ร่วมวิเคราะห์และตรวจสอบไหวพริบในการแก้สถานการณ์ต่าง ๆ
- 3) เสริมสร้างแผนชั่ว หรือวางแผนดี เพื่อทดสอบไหวพริบ อุดมคติ และความมั่นคงของผู้นั้น
- 4) เสนอทรัพย์สิน ตำแหน่ง เพื่อทดสอบความโลภ
- 5) หลอกล่อให้ตกลงรับคำหรือนัดหมาย เพื่อวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ
- 6) สร้างสถานการณ์บอกข่าวร้ายที่น่ากลัว หรือข่าวการสูญเสียของหรือบุคคลสำคัญ เพื่อทดสอบความเข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว
- 7) จัดเลี้ยงสุราให้อิ่มหน้า เพื่อวิเคราะห์ธาตุแท้ตัวตน

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างปรัชญาการวิเคราะห์ และเลือกใช้คนของนักปราชญ์ชาวจีน หลายพันปีที่ผ่านมา ล้วนลึกซึ้งเป็นที่ยอมรับ และนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ล้วนแต่เป็นข้อมูลพฤติกรรมมนุษย์ที่ผ่านมาแล้ว บันทึกไว้เป็นแนวทางการคิด เพื่อใช้วิเคราะห์ วางแผน และกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารคนให้ประสบผลสำเร็จ และบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คำพูดที่ว่า “รู้หน้าไม่รู้ใจ” คงจะเป็นความจริงหากท่านไม่เคยศึกษาดำรงดูโหงวเฮ้งมาก่อน แต่ถ้าท่านได้รับการอบรมในหลักสูตรนี้แล้ว ความลับของจิตใจไม่ว่าของใครก็สามารถล่วงรู้ได้ไม่ยาก เพราะอวัยวะบนหน้าจะบ่งบอกถึงความรู้สึกและจิตใจของบุคคลนั้นได้ ขอให้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้วิชา “โหงวเฮ้ง” (วิชิต สุรพณานนท์ชัย, 2558)

ฮวงจุ้ย

พระอาจารย์อุดมทรัพย์ แห่งวัดบุญญารักษ์ นอกจากจะมีบทบาทในการสั่งสอนและแนะแนวทางธรรมะและการดูโหงวเฮ้งแล้ว ยังมีความเชี่ยวชาญในการดูฮวงจุ้ย ซึ่งเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการจัดวางสิ่งของและองค์ประกอบต่าง ๆ ในบ้านหรือสถานที่ทำงาน เพื่อส่งเสริมพลังงานที่ดีและนำความเป็นมงคลมาสู่ผู้อยู่อาศัย

ศาสตร์ฮวงจุ้ยนี้มีพื้นฐานจากความเชื่อในเรื่องพลังธรรมชาติ (หรือ “ชี่”) ซึ่งเป็นพลังงานที่เคลื่อนไหวอยู่รอบตัวเรา การจัดวางห้องต่าง ๆ หรือวัตถุสิ่งของภายในพื้นที่ชีวิตประจำวัน เช่น การจัดเตียงในห้องนอน การวางโต๊ะทำงาน การเลือกสีที่ถูกต้อง จะช่วยเสริมพลังงานที่ดีและลดพลังงานลบ พระอาจารย์อุดมทรัพย์ใช้ความรู้ด้านฮวงจุ้ยในการให้คำแนะนำแก่ผู้ศรัทธาเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น ทั้งในเรื่องสุขภาพ การเงิน ความสัมพันธ์ และการงาน ท่านจะใช้การตรวจสอบพื้นที่และการจัดวางวัตถุสิ่งของให้เกิดความสมดุลเพื่อช่วยนำโชคความเจริญรุ่งเรือง และความสงบสุขมาให้กับผู้ที่ขอคำปรึกษา

ด้วยความรู้และประสบการณ์ในศาสตร์นี้ ทำให้ผู้ที่ได้รับคำแนะนำจากท่านรู้สึกสบายใจ มีความเชื่อมั่นในการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเพื่อความเป็นมงคล (ท่านพระครูบุญญะวิญญารักษ์, การสัมภาษณ์, 23 กันยายน 2567)

ฮวงจุ้ย (FUNGSHUI) หมายถึง สภาพแวดล้อม หรือการอยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในคติของชาวจีนมีลักษณะใกล้เคียงสถาปัตยกรรมศาสตร์คำว่า ฮวงจุ้ย มาจากคำว่า ลม(ฮวง) และ น้ำ(จุ้ย) ออกเสียงตามสำเนียงจีนแต้จิ๋ว

แก่นแท้จริงของศาสตร์นี้มีต้นกำเนิดมาจากหลักการของธรรมชาติ และอ้างอิงวิทยาศาสตร์ได้ ซึ่งชื่อวิชาที่บ่งบอกได้ชัดเจนอยู่แล้ว คำว่า “ฮวง” แปลว่า ลม และ “จุ้ย” แปลว่า น้ำ ซึ่งไม่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ ศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม บางคนที่พยายามนำฮวงจุ้ยมาเกี่ยวกับไสยศาสตร์ศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ถ้าจะให้อธิบายง่าย ๆ ผู้เขียนคิดว่า ชินสในสมัยก่อนก็เหมือนผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการออกแบบอาคารในสมัยก่อน เปรียบเทียบเหมือนเป็นสถาปนิกในสมัยนั้น

หลักการจัดฮวงจุ้ย คือ การปรับสมดุลพลังงานธรรมชาติ (ชี่) ภายในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความเป็นมงคล สุขภาพ ความเจริญรุ่งเรือง และความสงบสุขแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในสถานที่นั้น ๆ ฮวงจุ้ยมีรากฐานมาจากปรัชญา จินโบบราณและมีหลักการสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. หลักสมดุลของหยิน-หยาง

หยิน แทนพลังงานที่สงบ เสถียร เหมาะสำหรับพื้นที่ที่ต้องการความสงบ เช่น ห้องนอนหรือพื้นที่พักผ่อน
หยาง แทนพลังงานที่เคลื่อนไหว กระตุ้น เหมาะสำหรับพื้นที่ที่ต้องการพลังงาน เช่น ห้องทำงาน ห้องนั่งเล่น การจัดพื้นที่ให้เกิดสมดุลระหว่างหยินและหยางจะช่วยให้พลังงานในบ้านไหลเวียนอย่างสอดคล้องกัน ทำให้เกิดความสมดุลและความสบายใจ

2. หลักการไหลเวียนของชี่ (Qi)

"ชี่" คือพลังงานชีวิตที่ไหลเวียนอยู่ทั่วพื้นที่ หากชี่ไหลเวียนอย่างคล่องตัว จะนำพาพลังงานที่ดีเข้ามา แต่ถ้าชี่ถูกขัดขวางหรือสะสมในบางจุด จะทำให้เกิดพลังงานที่ไม่ดี การจัดวางเฟอร์นิเจอร์และการออกแบบพื้นที่ ต้องให้ชี่สามารถไหลเวียนได้อย่างอิสระ ตัวอย่างเช่น ประตูหน้าบ้านไม่ควรมีสิ่งกีดขวาง เพราะเป็นจุดที่ชี่เข้าสู่บ้าน บันไดหรือห้องน้ำไม่ควรอยู่ตรงกับประตูบ้าน เพราะอาจทำให้พลังงานดีสูญหายไป

3. ทิศทางและธาตุ (5 ธาตุ)

ศาสตร์ฮวงจุ้ยให้ความสำคัญกับธาตุทั้ง 5 ได้แก่ ดิน น้ำ ไม้ ไฟ และโลหะ ซึ่งแต่ละธาตุมีอิทธิพลต่อ ทิศทางและองค์ประกอบต่าง ๆ ในบ้าน การจัดองค์ประกอบให้สอดคล้องกับทิศทางและธาตุ จะช่วยเสริม พลังงานที่ดี

ธาตุไม้: ทิศตะวันออก ส่งเสริมการเจริญเติบโต สุขภาพ

ธาตุน้ำ: ทิศเหนือ เสริมโชคลาภและความมั่งคั่ง

ธาตุไฟ: ทิศใต้ ส่งเสริมความสำเร็จ ความอบอุ่น

ธาตุดิน: ทิศตะวันตกเฉียงใต้ เสริมความมั่นคงในชีวิตและความสัมพันธ์

ธาตุโลหะ: ทิศตะวันตก ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

4. การจัดตำแหน่งสิ่งของในบ้าน "ปาก้ว"

"ปาก้ว" เป็นแผนผังที่ใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่บ้าน โดยแผนผังนี้จะถูกแบ่งออกเป็น 9 ส่วน ซึ่งแต่ละส่วน จะเกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ ของชีวิต เช่น ความมั่งคั่ง ความรัก อาชีพ การศึกษา ฯลฯ การจัดวางสิ่งของในแต่ละ พื้นที่ให้สอดคล้องกับปาก้วจะช่วยส่งเสริมพลังงานในด้านนั้น ๆ ของชีวิต

ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้: เชื่อมโยงกับความมั่งคั่ง การจัดวางวัตถุที่มีพลังงานดี เช่น น้ำพุ จะช่วย เสริมโชคลาภ

ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ: เชื่อมโยงกับการสนับสนุน การวางรูปปั้นหรือสัญลักษณ์ที่ส่งเสริม การสนับสนุนจะเสริมพลังในด้านนี้

5. การเลือกสีและวัสดุ

สีและวัสดุที่ใช้ในบ้านมีอิทธิพลต่อพลังงานภายในบ้าน สีที่ต่างกันจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์และพลังงาน เช่น สีแดงเสริมพลังงานหยางและความกระตือรือร้น สีฟ้าเสริมพลังงานหยินและความสงบวัสดุต่าง ๆ เช่น ไม้ โลหะ หิน น้ำ ก็ส่งผลกระทบต่อพลังงานในบ้านตามธาตุของฮวงจุ้ย

6. การจัดตำแหน่งประตูและหน้าต่าง

ประตูและหน้าต่างเป็นช่องทางที่พลังงานเข้ามาและออกไป การจัดตำแหน่งที่ถูกต้องจะช่วยให้พลังงานชี่ หมุนเวียนอย่างราบรื่น ไม่ควรมีการวางประตูตรงกันเกินไป เช่น ประตูหน้าบ้านและประตูหลังบ้าน เพราะอาจ ทำให้พลังงานดีออกไปทันที

7. ความสะอาดและการจัดระเบียบ

พื้นที่ที่สะอาดและจัดระเบียบดีจะช่วยให้พลังงานที่ดีสามารถไหลเวียนได้อย่างสบาย การเก็บข้าวของที่เกะกะหรือรบกวนการจัดวางการไหลเวียนของชีและนำพลังงานที่ไม่ดีเข้ามา (วิชิต สุรพณานนท์ชัย, 2558)

สรุปได้ว่า จากที่ได้ศึกษา โหงวเฮ้งกับฮวงจุ้ย มีพลังงานแตกต่างกัน ซึ่งโหงวเฮ้งจะกำหนดความสมบูรณ์ทางร่างกาย บุคลิกลักษณะเด่นภายนอก มีการวางแผนเพื่อประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย และฮวงจุ้ยมีบทบาทในการสั่งสอนธรรมะ และมีความเชี่ยวชาญในการดูฮวงจุ้ย ฮวงจุ้ยเป็นพลังงานที่เคลื่อนไหวรอบตัวการจัดวางของ ดูทำเลห้องนอน เพราะฉะนั้นการเลือกสีของห้องนอนและลักษณะที่นอน ลักษณะห้อง การจัดสิ่งของภายในบ้าน ต้องมีการดูฮวงจุ้ย จึงทำให้ชีวิตราบรื่นและเรียบง่าย มีทั้งเรื่องสุขภาพร่างกาย การงานและการเงิน ช่วยให้ไม่มีโชคร้ายเข้ามาทำให้เจ็บ

วัตถุมงคล

พระอาจารย์อุดมทรัพย์ แห่งวัดบุญญารักษ์ นอกจากที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในหลายด้าน ท่านยังมีของมงคลที่ท่านจัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกอีกด้วย ประกอบไปด้วย

1. เหรียญเทวามหามงคล

เป็นเหรียญรุ่นแรกตอนฝังลูกนิมิต เหรียญเทวามหามงคลเป็นเหรียญด้านหนึ่งเป็นพระพิฆเนศด้านหนึ่งเป็นพระฤๅษี ทำตอนฝังลูกนิมิตวัดบุญญารักษ์ เป็นเหรียญที่มีเกจิอาจารย์พุทธาภิเศก เป็นรุ่นแรก เหรียญนี้ปิดทองคำแท้ เป็นเหรียญที่ทำในปี 2546 โดยตั้งแต่สร้างมามีเพียงรุ่นเดียว สร้างจากเนื้อโลหะปิดทอง

2. เหรียญพัตยศ

เหรียญพัตยศ สร้างขึ้นเพื่อฉลองได้สมณศักดิ์พระครู ท่านพระครูบุญชิวารักษ์ เจ้าอาวาสวัดบุญญารักษ์ หรือพระอาจารย์อุดมทรัพย์ 5 ธันวาคม พ.ศ.2558 เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชฎ์ ชั้นโท

โดยตั้งแต่สร้างมามีเพียงรุ่นเดียว มีด้วยกันทั้งหมด 5 เนื้อ คือ เนื้อเงิน เนื้อทองแดง เนื้อนิล เนื้ออาปาก้าลงยา และเนื้ออาปาก้า



ภาพ 2 ภาพเหรียญพัตยศ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

3. เหรียญพระมหาจักรพรรดิ

เหรียญพระมหาจักรพรรดิ สร้างขึ้นเพื่อเป็นของที่ระลึกการสร้าง พระมหาจักรพรรดิองค์ใหญ่ เพื่อเป็นที่ศรัทธาของผู้คน จึงสร้างเหรียญพระมหาจักรพรรดิเป็นเหรียญที่ระลึก โดยจัดการสร้างมามีด้วยกันทั้งหมด 3 เนื้อ ประกอบไปด้วย

- 1) เหรียญพระมหาจักรพรรดิ - เนื้อโลหะชุบทองแดง
- 2) เหรียญพระมหาจักรพรรดิ รุ่น “อุดมทรัพย์” - เนื้อโลหะชุบทองคำ
- 3) เหรียญพระมหาจักรพรรดิ รุ่น “ชุดกรรมการ 3 กษัตริย์” - เนื้อโลหะชุบเงิน

โดยที่ทั้ง 3 เนื้อ นั้นมีการจัดสร้างเพียงครั้งเดียว ในงานการสร้าง พระมหาจักรพรรดิองค์ใหญ่ (ท่านพระครูบุญวาทย์รักษ์, การสัมภาษณ์, 29 ตุลาคม 2567)



ภาพ 3 ตัวอย่างการสั่งจองเหรียญ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

4. กุมารทอง พลายนิล

กุมารทอง พลายนิล เป็นองค์กุมารที่ท่านจัดสร้างขึ้นแต่เดิมที่ท่านไม่เชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับเลย จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ท่านเริ่มลังเล เมื่อท่านไปที่หน้าสำนักสร้างทรง และขณะนอนอยู่ท่านเห็นเด็กคนหนึ่งตัวดำ ๆ ยืมให้และเดินเข้าประตูไป ทำให้ท่านคิดว่าอาจเป็นกุมารที่มีดวงสัมพันธ์กับท่าน

จากนั้น ท่านจึงลองบอกกล่าวกุมารเพื่อขอให้ช่วยในการค้าขาย ปรากฏว่าธุรกิจของท่านดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากท่านเป็นคนรักเด็กอยู่แล้วอาศัยความเชื่อมั่นตัวเอง เป็นความรู้สึกส่วนตัว เหมือนว่ามีเด็กอยู่กับเรา จึงตัดสินใจรับเลี้ยงกุมารนี้ไว้เพราะเชื่อว่ากุมารตนนี้เป็นกุมารคู่บุญ อดีตชาติเคยทำบุญเลยมาคู่บุญมาช่วยเมื่อถึงเวลาที่ท่านจะบวช ท่านฝันเห็นเด็กคนเดิมมาบอกเลขเด็ด ท่านจึงนำเลขนี้ไปบอกกับชาวบ้าน ปรากฏว่าหวยออกเลขนั้นจริง ๆ รวมถึงเลขทะเบียนรถที่นำท่านไปบวช ทำให้ชาวบ้านถูกหวย จึงเริ่มเชื่อว่ากุมารนี้น่าโชคလာมาให้ และพากันเข้าวัดทำบุญมากขึ้นเรื่อย ๆ (ท่านพระครูบุญวาทย์รักษ์, การสัมภาษณ์, 23 กันยายน 2567)

พระอาจารย์อุดมทรัพย์ แห่งวัดบุญญารักษ์ ท่านจึงได้ทำการจัดสร้างกุมารทองพรายนิลขึ้นมา ปลุกเสกกุมารตามตำรับโบราณของวัดบุญญารักษ์ ด้วยการเสกญัตติแม่ธาตุและธาตุหนุน ตั้งอาคาร 32 เปิกเนตร ด้วยพระเวทคาถาปลุกเสกกุมารทองให้คะนองฤทธิ์ เป็นรูปหล่อทองคำกุมารอยู่บนไหเก็บทรัพย์สินเงินทอง กุมารก็เป็นคนที่ทำค้าขาย มีสิ่งยึดมั่น มีกุมารมาช่วยค้าขายจะมีกำลังใจ อารมณ์ดี ขายของก็ขายดี เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้คน หากผู้คนค้าขายดีขึ้น เข้าวัดทำบุญมากขึ้นก็จะเป็นผลดีต่อวัดและสร้างกุศลบารมีให้กับกุมารนิลไปในตัวด้วย



ภาพ 4 กุมารทอง พลายนิล
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

ในการนำโชคลาภและมหานิยม เตือนภัย แคล้วคลาด ช่วยในการค้าขายให้รุ่งเรือง กุมารทอง พรายนิล กุมารทองหน้าหล่อมาดขรึมนิ่งหลับตาบนถึงเงินถึงทอง องค์กุมารทำมาจากโลหะหล่อ มีหลายขนาด (บางองค์ สูงประมาณ 12 นิ้ว) ฝังตะกรุดหัวใจกุมารที่ได้ฐานจารอักขระและลงทองทุกองค์ที่ละองค์ รอบองค์กุมารทอง (ท่านพระครูบุญชิวารักษ์, การสัมภาษณ์ 18 กันยายน 2567)

องค์กุมาร หรือ กุมารทอง เป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์สังคมไทย ที่มาของกุมารทองมาจากการเลี้ยง ภูติผีปีศาจไว้ใช้งานทั่วไป แล้วกุมารทองเป็นวิญญาณของเด็กผู้ชาย คนไทยบางคนเชื่อกันว่า วิญญาณของเด็ก ที่ตายในท้องแม่หรือที่เรียกว่า ตายทั้งกลมนั้นไม่สามารถไปเกิดใหม่ได้ เนื่องจากเด็กพวกนี้เสียชีวิตโดยการไป สะสมบุญไม่ทันในอดีต การทำกุมารทองมักหาศพที่ตายทั้งกลม แล้วประกอบพิธีกรรมผ่าเอาศพ ทารกในท้องนั้น มาช่างไฟให้แท่งสนิทก่อนรุ่งอรุณ แล้วจึงลงรักปิดทองให้ทั่ว ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า กุมารทอง (Wu Shengyang, 2558)

สรุปได้ว่า วัดมุงคลของพระอาจารย์อุดมทรัพย์ แห่งวัดบุญญารักษ์ เป็นสิ่งที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึก และเสริมสิริมงคลให้แก่ผู้ศรัทธา หนึ่งในนั้นคือ เหรียญเทวามหามงคล สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 ในงาน ฝังลูกนิมิต เหรียญนี้มีพระพิฆเนศและพระกฤษีปิดทองคำแท้ ถือเป็นเหรียญรุ่นแรกและรุ่นเดียวของวัด อีกเหรียญ ที่สำคัญคือ เหรียญพัตยศ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 เพื่อฉลองสมณศักดิ์ของท่านในฐานะพระครู

เหรียญพระมหาจักรพรรดิ เป็นอีกวัดมุงคลหนึ่งที่เกิดขึ้นในโอกาสสร้างพระมหาจักรพรรดิองค์ใหญ่ สื่อถึงความโชคดีและความมั่งคั่ง นอกจากนี้ยังมีกุมารทอง พรายนิล ซึ่งเป็นกุมารทองที่พระอาจารย์สร้างขึ้น จากประสบการณ์ตรง กุมารทองนี้ผ่านพิธีปลุกเสกตามตำรับโบราณ เพื่อเสริมโชคลาภและการค้าขาย วัดมุงคล ของท่านจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจและเสริมมงคลแก่ผู้บูชา

วิธีบูชา / คำบูชา

โดยทางท่านพระอาจารย์มีคาถาบูชากุมารพรายนิล โดยเริ่มจากการตั้งจิตอธิษฐาน กล่าวนะโม 3 จบ โอม พะนิจิเจรณี เอหิพันธัง ปิยังมะมะกุมโร ลูกกุมาร..น้องกุมารพรายนิล..มาช่วยพ่อ....ช่วยแม่....มา มะมะ เอหิจิตตัง ปิยังมะมะ อุมารโ...น้องกุมารพรายนิล...ช่วยให้มีโชคมีลาภ คำขายดี เฮงเฮงรวยรวย โสมาเรสะ สาธุสาธุสาธุ

ศาสนพิธี

1. สวดเสริมดวง ทุก 15 วัน

โดยทางวัดนอกจากจะมีวัตถุมงคลแล้วยังมีการจัดศาสนพิธีที่เป็นที่ศรัทธาของญาติโยม โดยการจัดพิธีสวดเสริมดวง เป็นการสวดบทสวดที่จะส่งเสริมดวงของแต่ละบุคคล เป็นการใช้บทสวดที่เป็นการขอมาขอพรจากท้าวธรรฐ ประจำทางทิศตะวันออก ปกครองคนธรรพ์ ท้าววิรุฬหก ประจำทางทิศใต้ ปกครองกุมภัณฑ์ ท้าววิรูปักษ์ ประจำทางทิศตะวันตก ปกครองนาค ท้าวเวสสุวรรณ ประจำทางทิศเหนือ ปกครองยักษ์ ซึ่งเป็นท้าวจตุโลกบาล หรือท้าวจตุมาหาราช คือ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นจตุมาหาราชิกา ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นแรกในฉกามาพรภูมิ โดยเป็นผู้นำสวด แล้วก็สวดตาม เป็นบทแปลขอพรพระอรหันต์ ขอพรจากพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ แล้วมาขอพรกับเทพเทวดา แล้วก็มาไหว้พระโพธิสัตว์ มีญาติโยมมาสวดแล้วก็สบายใจใช้เวลาสวดเป็นชั่วโมง ทุก 15 วัน 6 โมง (ท่านพระครูบุญชญาณรักษ์, การสัมภาษณ์, 18 กันยายน 2567)

2. สวดสวดบังสุกุล เป็น ตาย

การทำพิธี บังสุกุลขอขมากรรมเจ้ากรรมนายเวรส่งเจ้ากรรมนายเวร เป็นที่เรามาขอขมากรรมเจ้ากรรมนายเวร ส่งเจ้ากรรมนายเวรไปเกิด ต้องทำพิธีในอุโบสถอย่างเดียว คนมีปัญหา ไม่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน สุขภาพไม่ดี มีแต่ความทุกข์

โดยการ เชิญพระทั้ง 5 รูป แล้วนำผ้าขาวมาคลุมสู่กายเรา พระก็จะสะเดาะเคราะห์กรรม วิบากกรรม การขัดโชคขัดลาภ ขัดความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตในปัจจุบัน ให้มันออกจากตัวเราไป ให้มันสูญสิ้นจากตัวเราไป พระก็บังสุกุลตายแล้วก็เกิดใหม่ ในอุโบสถวัดบุญญาลักษณ์ เอาผ้าเหลืองคลุมคือการเกิด เดินเข้ามาในโบสถ์แล้วใส่ชุดขาวออกไปกลายเป็นพระ ทำให้มีการเกิด เกิดใหม่นี้ถือว่าเป็นเคล็ด เอาผ้าเหลืองคลุมก็คือเปิดในอุโบสถวัดบุญญาลักษณ์ บุญก็จะรักษาคุ้มครอง เกิดในตำบลมหาชัยกลับไปก็มีโชคมีชัยมีความสำเร็จ เกิดอำเภอยะรังาม สุขภาพแข็งแรงครอบครัวมีความสุข เกิดในจังหวัดกำแพงเพชรเป็นมหาเศรษฐี วัดดี อำเภอดี จังหวัดดี พอเกิดใหม่ก็รับศีล 5 ถวายทาน เพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร ไม่ทำบุญให้คนอื่น อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวรเขาเราอย่างเดียว แล้วก็มาขอโหสิกรรมต่อหน้าพระประธานในโบสถ์ โดนให้ท่านเป็นสักขีพยานในการขอขมากรรม (ท่านพระครูบุญชญาณรักษ์, การสัมภาษณ์, 18 กันยายน 2567)

ขั้นตอน/พิธีการ

โดยการเชิญพระทั้ง 5 รูป มาสวดสะเดาะเคราะห์กรรม วิบากกรรม พร้อมนำผ้าขาวมาคลุม แล้วสวดบังสุกุลตาย เสร็จแล้วนำผ้าเหลืองมาคลุม แล้วสวดบังสุกุลเป็น แล้วให้รับศีล 5 ถวายทาน แล้วก็มาขอโหสิกรรมต่อหน้าพระประธานในโบสถ์ ถือเป็นอันเสร็จพิธี



ภาพ 5 การประกอบพิธีสวดบังสุกุล เป็น ตาย
(ผู้บันทึกสร้างสรรค์เอง)



ภาพ 6 การประกอบพิธีสวดบังสุกุล เป็น ตาย
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

สรุปได้ว่า วัดบุญญารักษ์จัดศาสนพิธีเพื่อเสริมดวงและปลดเปลื้องกรรมของผู้ศรัทธา หนึ่งในพิธีสำคัญคือ พิธีสวดเสริมดวงทุก 15 วัน เป็นการสวดขอพรจากท้าวจตุโลกบาลและพระอรหันต์ เสริมกำลังใจและความสงบสุขในชีวิต อีกพิธีหนึ่งคือ พิธีบังสุกุลเป็น-ตาย ซึ่งช่วยขอลากรรมเจ้ากรรมนายเวรสำหรับผู้ประสบปัญหาชีวิต พิธีนี้ประกอบด้วยการสวดสวดเศาะเคราะห์และการ “เกิดใหม่” เป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นชีวิตใหม่พร้อมศีล 5 เพื่อความสำเร็จและความสุข

3. โครงการจัดสร้างพระมหาจักรพรรดิ

โครงการจัดสร้างพระมหาจักรพรรดิของวัดบุญญารักษ์ สร้างขึ้นเพื่อเป็นจุดศูนย์รวมความศรัทธาของลูกศิษย์และผู้เข้ามาเยี่ยมชมภายในวัด ซึ่ง “พระจักรพรรดิราช” ตามมติในพุทธศาสนา หมายถึง พระมหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่เหนือมวลมหากษัตริย์ทั้งหลายในสากลจักรวาล ซึ่งปรีมปรากฏในศาสนาพุทธยังได้อ้างไว้อีกด้วยว่า พระชาติสุดท้ายของผู้ที่สั่งสมบุญญาธิการมากพอสำหรับการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ จะสามารถเลือกได้ว่าจะจะเป็นพระบรมศาสดาเอกของโลกผู้เป็นเลิศในทางธรรม หรือพระจักรพรรดิราชผู้เป็นใหญ่ในทางโลกนั้นหมายความว่า ถึงแม้โดยอุดมการณ์แล้ว พระพุทธศาสนาจะเน้นย้ำใน “ทางธรรม” มากกว่า “ทางโลก” ก็ตาม แต่ก็ใช่อุดมคติในศาสนาพุทธอีกเช่นกันที่ระบุให้ผู้เป็นใหญ่ในทางโลกอย่าง “พระจักรพรรดิราช” ก็มีความสูงส่งของสถานภาพไม่ต่างอะไรนักจากผู้เป็นใหญ่ในทางธรรมอย่าง “พระพุทธเจ้า” (ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ, 2563)

พระมหาจักรพรรดิที่จัดสร้าง มีขนาดหน้าตักกว้าง 10 เมตร สูง 18 เมตร เป็นการสร้างจาก การเทปูนลงรักเปิดทองประกอบ โดยมี รูปแบบการจัดสร้างและองค์ประกอบ คือ เป็นการเทปูนหล่อองค์พระประธานปางพระมหาจักรพรรดิ ฐานเป็นพยานาค ตามปีเกิดของผู้ประสงค์จัดสร้าง และมีเทพเทวดาทั้ง 4 ทิศ ประจำทั้ง 4 ทิศของฐานพระมหาจักรพรรดิ โดยมีนายบำรุง-นางรุ่งทิพย์ กฤษณากรณ์ บ.จ.ก ไทยเสรีกรู๊ป 399 บริษัทไทยเสรีกรู๊ป 399 จำกัด เป็นประธานในการจัดสร้างและทางวัดจะดำเนินการทอดกฐินสามัคคี ในปี2567 เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสร่วมทำบุญสมทบทุนสร้างองค์พระมหาจักรพรรดิ ต่อไป



ภาพ 7 แบบแปลนโครงการจัดสร้างพระมหาจักรพรรดิ
(ผู้นิพนธ์สร้างสรรค์เอง)

สรุปได้ว่า โครงการจัดสร้างพระมหาจักรพรรดิของวัดบุญญารักษ์ เป็นการสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่เป็นศูนย์รวมความศรัทธา ขนาดหน้าตักกว้าง 10 เมตร สูง 18 เมตร โดยใช้การเทปูนหล่อขึ้นเป็นองค์พระในปางพระมหาจักรพรรดิ ฐานรองรับเป็นพญานาคและมีเทพเทวดาทั้ง 4 ทิศตามคติพุทธศาสนา สะท้อนถึงพระจักรพรรดิราช ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งในทางธรรมและทางโลก โครงการนี้จัดขึ้นโดยการสนับสนุนจากนายบำรุงและนางรุ่งทิพย์ กฤษภากรณ์ แห่งบริษัทไทยเสรีกรุ๊ป 399 โดยในปี 2567 จะมีการทอดกฐินสามัคคีเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมทำบุญสมทบทุนการสร้างองค์พระมหาจักรพรรดิ

แนวคิดแนวทางปฏิบัติ

โดยแนวทางของท่านพระอาจารย์ เป็นการยึดทางการปฏิบัติตัว คือ เดินทางสายกลาง ไม่ตั้งเกินไป ไม่ย่อจนเกินไป เป็นพระผู้สร้างและผู้ให้

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรม และการพัฒนาศีลธรรม การพัฒนาปัญญา และการพัฒนาจิตและอารมณ์ ผลจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของ มนุษย์ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภายใน คือ สภาพจิตและอุปนิสัยที่มีมาแต่เกิด และปัจจัยภายนอก คือ การได้รับ การอบรมสั่งสอน การคบค้าสมาคมกับเพื่อน และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ศาสนาพุทธสอนให้พัฒนาศีล เพื่อ ชำระกาย และวาจาให้บริสุทธิ์ ปราศจากบาปและอกุศลกรรม สอนให้พัฒนาปัญญาโดยการศึกษาเล่าเรียน การ คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีสติ และการบำเพ็ญสมาธิภาวนา สอนให้พัฒนาจิตและอารมณ์เพื่อให้จิตมีความสงบ ความสุข ความหนักแน่น ไม่หวั่นไหวไปกับโลกธรรม ผลของการพัฒนาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ มีพฤติกรรมและกิริยามารยาทที่เหมาะสมงดงาม มีการกระทำการและการแสดงออกด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วย ความเมตตา ความกรุณา ความโอบอ้อมอารี นอกจากนี้การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามมีจิตใจที่สงบ ปราศจากความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความอาฆาต พยาบาท ซึ่งจะก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นทั้งแก่ผู้ปฏิบัติและแก่สังคมโดยรวม (นิติกานต์ ธรรมहरราชกุล, 2563)

สรุปได้ว่า แนวทางของพระอาจารย์วัดบุญญารักษ์เน้นการปฏิบัติตามหลักทางสายกลาง ไม่เคร่งครัดเกินไปและไม่ย่อหย่อน เพื่อสร้างสมดุลในชีวิต โดยหลักคำสอนของท่านมุ่งเน้นการพัฒนาศีลธรรม พฤติกรรม ปัญญา และจิตใจ ซึ่งถือเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา การพัฒนาศีลธรรมเริ่มจากการฝึกตนให้กายและวาจาบริสุทธิ์ ปราศจากบาปกรรม ด้านปัญญาส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติศึกษา ไคร่ครวญ และใช้สมาธิฝึกจิตอย่างมีสติ ส่วนการพัฒนาจิตมุ่งให้จิตใจสงบ มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปกับอารมณ์และสิ่งภายนอก เมื่อพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติจะเกิดเมตตา กรุณา และจิตใจที่ปราศจากความโลภ โกรธ หลง สร้างความสงบร่มเย็นทั้งตนเองและสังคม

สรุป

จากการศึกษาชีวประวัติของพระครูบุญญานุรักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ สรุปได้ว่า บทความนี้กล่าวถึง ประวัติและผลงานสำคัญของพระครูบุญญานุรักษ์ แห่งวัดบุญญารักษ์ ซึ่งเดิมเป็นสำนักสงฆ์ที่ก่อตั้งโดย หลวงพ่อแฉล้ม ฉันทธรรมโม และภายหลังได้รับการพัฒนาโดยพระครูบุญญานุรักษ์ ผู้ซึ่งเริ่มอุปสมบทในปี พ.ศ. 2543 โดยมีจุดประสงค์เพียงการบวชชั่วคราว 7 วันเท่านั้น แต่ท่านได้พัฒนาความเชื่อมั่นในชุมชน และ ภายหลังตอบรับคำขอของหลวงพ่อแฉล้มให้บวชต่อเพื่อช่วยพัฒนาวัด จนกระทั่งเมื่อหลวงพ่อแฉล้มมรณภาพ ท่านจึงได้รับการฝากให้เป็นผู้ดูแลวัดและทำให้วัดบุญญารักษ์เป็นที่ยอมรับของชุมชนในด้านความศรัทธาและ เจริญรุ่งเรือง

พระครูบุญญานุรักษ์นอกจากจะมีทักษะด้านการจัดการและการบริหารจากประสบการณ์เดิมในฐานะ นักธุรกิจแล้ว ท่านยังศึกษาโหราศาสตร์จีนที่เน้นการวิเคราะห์บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมบุคคลผ่าน อวัยวะต่าง ๆ บนใบหน้าและฝ่ามือ เพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่ต้องการแนวทางในการใช้ชีวิตหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ท่านยังเชี่ยวชาญด้านฮวงจุ้ย ซึ่งเป็นศาสตร์ว่าด้วยการจัดวางสิ่งของและองค์ประกอบในบ้านหรือ สถานที่ทำงานเพื่อให้เกิดความเป็นมงคล ตามหลักการโบราณที่มีพื้นฐานมาจากความสมดุลของพลังงานหยิน และหยาง ธาตุทั้ง 5 และการไหลเวียนของพลังชีวิตที่เชื่อกันว่าส่งเสริมสุขภาพ การเงิน และความสงบสุขของผู้ผู่ออาศัย

บทความนี้นำเสนอให้เห็นถึงการเสียสละและความตั้งใจของพระครูบุญญานุรักษ์ ในการพัฒนาวัด บุญญารักษ์ให้เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาและแหล่งที่พึ่งพาทางจิตใจของชาวบ้าน ทั้งยังทำให้เห็นบทบาท ของท่านในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้ให้คำปรึกษาด้านชีวิตผ่านศาสตร์โบราณ และผู้นำวิถีแห่งการดูแล สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นมงคล

บรรณานุกรม

- นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล. (2563). การพัฒนาตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 21(2), 230-241. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/view/247285/168245>
- บุญญารักษ์ ไทรงาม. (9 มีนาคม 2567). *ท่านพระครูบุญวาทย์วชิรารักษ์...* [รูปภาพ]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2095587810825529&set=a.138947729822890>
- วิจิต สุรพณานนท์ชัย. (2558). *การสร้างสัมพันธ์ภาพและพัฒนาการสื่อสาร ด้วยนรลักษณ์ศาสตร์* (โหวงเฮ้ง). สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2015/05/file_3eba2785275d8dbacb3c6058544753de.pdf
- ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (10 สิงหาคม 2563). *ความหมายของ จักรพรรดิราช พิธีกรรมและสัญลักษณ์ที่สำคัญ*. Silpawattanatham. https://www.silpa-mag.com/history/article_5481
- Wu Shengyang. (2558). การแพร่กระจายของความเชื่อเรื่องกุมารทอง. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 33(2), 117-133. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/huru/article/view/27859/2395>

การเขียนบรรณานุกรม รูปแบบ APA 7th

การเขียนบรรณานุกรมตามหลักการเขียนตามรูปแบบ APA 7th ในที่นี้เราแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ คือ การอ้างอิงในเนื้อหาและการอ้างอิงในบรรณานุกรมท้ายเล่ม โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหา

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหานั้นผู้เขียนสามารถเขียนอ้างอิงได้ 2 รูปแบบคือ การอ้างอิงก่อนข้อความและการอ้างอิงหลังข้อความ ไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงนั้นจะมาจากแหล่งใด อาทิ หนังสือ รายงานการประชุม เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย วารสารทางวิชาการหรือสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ผู้เขียนสามารถใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหารูปแบบเดียวกัน คือ ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ แต่หากไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) สำหรับการอ้างอิงภาษาไทยและ (n.d.) สำหรับการอ้างอิงภาษาอังกฤษ กรณีที่มีปรากฏเฉพาะ พ.ศ. หรือ ค.ศ. ให้ใส่แค่ (ปี) เท่านั้น กรณีไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ ให้ใส่ (ม.ป.ท.) หรือ (n.p.) และถ้าชื่อผู้เขียนหรือชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก โดยมีรายละเอียดดังนี้

- การอ้างอิงในเนื้อหา (ก่อนข้อความ)

กรณี	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
ผู้แต่ง 1 คน	ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์) วรวิทย์ จันทรสุวรรณ (2563)	Lastname (Year) Miyake (2008)
ผู้แต่ง 2 คน	ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง ¹ และชื่อ นามสกุลผู้แต่ง ² (ปีที่พิมพ์) ชลลดา มงคลวนิช และ วัฒนาภรณ์ ชาติวงศ์ (2551)	Lastname ¹ and Lastname ² (Year) Wegener and Petty (1994)
ผู้แต่ง 3 คน ขึ้นไป	ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง ¹ และคณะ (ปีพิมพ์) สรญา แสงเย็นพันธ์ และคณะ (2565)	Last Name ¹ et al., (Year) Harris et al., (2022)

- การอ้างอิงในเนื้อหา (หลังข้อความ)

กรณี	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
ผู้แต่ง 1 คน	(ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง, ปีพิมพ์) (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555)	(Lastname, Year) (Tracy, 2014)
ผู้แต่ง 2 คน	(ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง ¹ และ ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง ² , ปีที่พิมพ์) (ชลลดา มงคลวนิช และ วัฒนาภรณ์ ชาติวงศ์, 2555)	(Lastname ¹ and Lastname ² , Year) (Wegener and Petty, 1994)
ผู้แต่ง 3 คน ขึ้นไป	(ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง ¹ และคณะ, ปีพิมพ์) (สรญา แสงเย็นพันธ์ และคณะ, 2565)	(Last Name ¹ et al., Year) (Harris et al., 2018)

- การลงชื่อผู้เขียน

ผู้เขียน 1 คน

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุล./ (ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์.

Author, A. A. (Year)./Title of the book/(Edition ed.)/Publisher.

ผู้เขียน 2 คนขึ้นไป

ชื่อ นามสกุล¹ และชื่อ นามสกุล²./ (ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์.

Author, A. A.¹ & Author, B. B.² (Year)./Title of the book/(Edition ed.)/Publisher.

2. การอ้างอิงในบรรณานุกรม

1. หนังสือ (รูปเล่ม)

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์.

Author, A.A. (Year)./Title of the book/(Edition ed.)/ Publisher.

ตัวอย่าง

วรวิทย์ จันทรสุวรรณ. (2565). *เคมีวิเคราะห์ : หลักการและเทคนิคการคำนวณเชิงปริมาณ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Covey, S. R. (2013). *The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful lessons in personal change*. Simon & Schuster.

กรณีผู้แต่งเป็นนิติบุคคล เช่น หน่วยงาน องค์กร บริษัท หรือเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ ใส่ชื่อย่อ ในส่วนของสำนักพิมพ์ หรือผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ได้ เช่น WHO, มหาวิทยาลัย, สถาบัน, กรม, โรงพยาบาล

กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. (2564). *คู่มือการตรวจสอบการออกแบบและก่อสร้างอาคารเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน*. กรม.

1.1 บทความหรือบทในหนังสือ (Book chapter)

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทหรือชื่อบทความ./ในชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.), ชื่อหนังสือ/(น./xx-xxx)./สำนักพิมพ์.

Author, A. A./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.)/Title of the book/(pp./xx-xxx)./Publisher.

ตัวอย่าง

วัลลภ สุขสวัสดิ์. (2561). แนวความคิดเรื่องชนชั้นนำทางการเมืองของกิตาโน มอสก้า กับชนชั้นนำทางการเมืองไทยในยุคมาลามาไทย. ใน *วัชรพล ศุภจักรวิวัฒนา และวัชรพล พุทธิรักษา (บ.ก.), ว่าด้วยทฤษฎีรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). (น. 47-68). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

1.2 หนังสือแปล

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ *ชื่อเรื่องหนังสือภาษาต้นฉบับ* / [*ชื่อหนังสือภาษาไทย*] / (พิมพ์ครั้งที่)./ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

แบร์รี สมาร์. (2555). *Michel Foucault* [มิเชล ฟูก็อดต์]. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

1.3 E-BOOK

1.3.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ไม่มี DOI

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ *ชื่อหนังสือ* / (พิมพ์ครั้งที่)./ URL

Author, A.A./ (Year)./ *Title of the book* / (Edition ed.) / URL

ตัวอย่าง

จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ. (2562). *พฤติกรรมสุขภาพ : แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
<https://www.ookbee.com>

Haslam, S. (2003). *Research Methods and Statistics in Psychology (SAGE Foundations of Psychology series)*. <http://www.amazon.com>

1.3.2 บทความหรือบทในหนังสือ (Book chapter) ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่งในบท./ (ปีพิมพ์)./ *ชื่อบท* / ใน *ชื่อบรรณาธิการ* / (บ.ก.)./ *ชื่อหนังสือ* (พิมพ์ครั้งที่)./ น./ xx-xxx)./ URL

Author, A. A./ (Year)./ *Title of the chapter* / In Editor/ (Eds.)./ *Title of the book* / (Edition ed., pp./ xx-xxx)./ URL

ตัวอย่าง

วัลลภ สุขสวัสดิ์. (2561). แนวความคิดเรื่องชนชั้นนำทางการเมืองของกิตาโน มอสกา กับชนชั้นนำทางการเมืองไทยในยุคมาลามาไทย. ใน วัชรพล ศุภจักรวัฒนา และวัชรพล พุทธิรักษา (บ.ก.), *ว่าด้วยทฤษฎีรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2., น. 47-68).

<https://www.mebmarket.com/ebook-273573-ว่าด้วยทฤษฎีรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย>.

1.3.3 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มี DOI

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ *ชื่อหนังสือ* / (พิมพ์ครั้งที่)./ <https://doi.org/xxxxxxx>

Author, A. A. (Year)./ *Title of the book* / (Edition ed.) / <https://doi.org/xxxxxxx>

ตัวอย่าง

Chu, Z. (2022). *People-Oriented Education Transformation*.

<https://doi.org/10.1007/978-981-16-6353-6>

2. วิทยานิพนธ์

2.1 วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่). /ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์หรือวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

Author, A.A./ (Year). /Title/[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]. /Name of the Institution awarding the degree.

ตัวอย่าง

สรญา แสงเย็นพันธ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการเขียนบรรณานุกรมออนไลน์ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Stewart, Y. (2000). *Dressing the tarot* [Unpublished master's thesis]. Auckland University of Technology.

2.2 วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากเว็บไซต์ ไม่อยู่ในฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่). /ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัย]/ชื่อเว็บไซต์./URL

ตัวอย่าง

วันชนะ จุบรจ. (2560). ระบบสนับสนุนการประมาณการสัมผัสแคดเมียมผ่านการบริโภคอาหาร [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. ThaiLIS.

https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

Miller, T. (2019). *Enhancing readiness: An exploration of the New Zealand Qualified Firefighter Programme* [Master's thesis, Auckland University of Technology]. Tuwhera. <https://openrepository.aut.ac.nz/handle/10292/12338>

2.3 วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่). /ชื่อวิทยานิพนธ์/(หมายเลข UMI หรือ เลขลำดับอื่น ๆ) [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัย]./ชื่อฐานข้อมูล.

ตัวอย่าง

Becker, J. C. (2013). *Landscape-level influences on community composition and ecosystem function in a large river ecosystem* (Publication No. 3577776) [Doctoral dissertation, Graduate Council of Texas State University – San Marcos]. ProQuest Dissertations and Theses Global.

3. รายงานการวิจัยรูปแบบต่าง ๆ ที่มีใช้วิทยานิพนธ์

3.1 รายงานการวิจัย (รูปเล่ม)

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง/[รายงานการวิจัย]/สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

จรี วิจิตรวาทการ. (2553). *การศึกษาแนวทางส่งเสริมการบูรณาการมิติหญิงชายเพื่อการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* [รายงานการวิจัย]. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

3.2 รายงานการวิจัย (อิเล็กทรอนิกส์)

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง/[รายงานการวิจัย]/ชื่อเว็บไซต์./URL

ตัวอย่าง

จรี วิจิตรวาทการ. (2553). *การศึกษาแนวทางส่งเสริมการบูรณาการมิติหญิงชายเพื่อการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* [รายงานการวิจัย]. สำนักงาน ก.พ..
<https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/research-juree-2553.pdf>

4. วารสาร

4.1 วารสารแบบเล่ม

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่/(เลขของฉบับที่)./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วิชัย พานิชย์สวาย, สุนน ไวยบุญญา, พิชพร ศุภกิจ, และรัตนกร หลวงแก้ว. (2562). ผลของการใช้บทเรียน PISA ที่มีต่อความสามารถด้านทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารการวิจัยพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 12(3), 133-160.

4.2 วารสารออนไลน์

4.2.1 กรณีไม่มีเลข DOI

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่/(เลขของฉบับที่)./เลขหน้า./URL

ตัวอย่าง

Pattaratumrong, M., & Wongkhamhaeng, K. (2019). The Molecular Identification of Nephtys species (Polychaeta: Phyllodocida) from Songkhla Lake, Southern Thailand. *Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST)*, 27(3), 1-9.
<https://www.journal.nu.ac.th/NUJST/article/view/Vol-27-No-3-2019-1-9>

4.2.2 กรณีมีเลข DOI

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่/(เลขของฉบับที่)./เลขหน้า./URL

ตัวอย่าง

Chantana, C. (2019). A Cooling System for a Mushroom House for Use in the Upper Central Region Climate of Thailand. *Naresuan University Journal: Science And Technology (NUJST)*, 27(3), 10-19. <https://doi.org/10.14456/nujst.2019.22>

5. รายงานการประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding

5.1 ในรูปแบบรูป Book Chapter

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์). /ชื่อบทความ./ ใน/ชื่อบรรณาธิการ./ (บ.ก.). /ชื่อการประชุม./ (น./เลขหน้า). /สถานที่. Contributor, A. & Contributor, B./ (Year). /Title./ In/ Editor / (Ed. หรือ Eds.), *Conference Name.* / (pp./xx-xxx). /Location.

กรณีมีเลข DOI หรือ URL ให้เติมต่อท้ายจากฐานข้อมูล ตัวอย่าง ชื่อฐานข้อมูล./ <https://doi.org/xxxx>

ตัวอย่าง

วิศวะ กลับลาย, อลิสา คู่เมี่ยม, และอมลวรรณ วีระธรรมโม. (2553). ผลการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ภาษาไทยถิ่นใต้ ตำบลเตราะบอน อำเภอสายบุรีจังหวัดปัตตานี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3. ใน มนัส สุวรรณ (บ.ก.), *การจัดการเรียนรู้ การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 53.* (น. 3-14). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Bedenel, A.-L., Jourdan, L., & Biernacki, C. (2019). Probability estimation by an adapted genetic algorithm in web insurance. In R. Battiti, M. Brunato, I. Kotsireas, & P. Pardalos (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 11353. Learning and intelligent optimization.* (pp. 225-240). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05348-2_21

5.2 ในรูปแบบวารสาร

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์). /ชื่อเรื่อง:/ชื่อเรื่องย่อย./ *ชื่อวารสาร*, /เลขของปีที่(เลขของฉบับที่), /เลขหน้า./ URL Contributor, A. & Contributor, B./ (Year). /Title:/ Sub-title./ *Journal*, /เลขของปีที่(เลขของฉบับที่), /เลขหน้า./ URL

ตัวอย่าง

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 105(34), 12593-12598. <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.0805417105>

6. เอกสารประกอบการประชุม/การประชุมวิชาการ ที่ไม่มี proceeding (Symposium)

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้แต่ง./ (วัน/เดือน/ปี)./เรื่องการประชุม./ใน/ชื่อ/(ประธาน),/ชื่อการประชุม/[Symposium]./
ชื่องานที่จัดประชุม,/สถานที่ประชุม.

Contributor, A. & Contributor, B./ (Year,/Month/day)./Title of contribution./In/
Chair name/(Chair), Title of the Symposium/[Symposium]./Conference Name,
Location.

ตัวอย่าง

Cochrane, T. & Narayan, V. (2019, February 14–15). Evaluation the CMALT cMOOC: An agile and scalable professional development framework. In R. Shekhawat (Chairs). *Breakout session* [Symposium]. Scholarship of Technology Enhanced Learning Symposium, Auckland, New Zealand.

7. การนำเสนองานวิจัยหรือการนำเสนอโปสเตอร์ (Paper/ Poster Presentation)

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุล./ (วัน/เดือน/ปี)./ชื่อเอกสาร หรือโปสเตอร์/[เอกสารนำเสนอในที่ประชุม หรือ โปสเตอร์นำเสนอในที่ประชุม]./ชื่อการประชุม,/สถานที่.

Presenter, A & Presenter, B./ (Year,/Month/day)./Title of conference paper or poster/[Paper presentation or Poster presentation]./Conference Name,/Location.

กรณีมีเลข DOI หรือ URL ให้เติมต่อท้ายจากสถานที่ ตัวอย่าง ชื่อสถานที่./https://doi.org/xxx

7.1 Paper presentation

ตัวอย่าง

Mason, I. & Missingham, R. (2019, October 21–25). *Research libraries, data curation, and workflows* [Paper presentation]. eResearch Australasia Conference, Brisbane, QLD, Australia. <https://bit.ly/2v1CjRg>

7.2 Poster presentation

ตัวอย่าง

McGoudall, J., Durbin, P., Schlatter, T., McGale, M. & Jerabek, A. (2019, October 21–25). *Dataverse Installation Personas': A UX concept adopted to enable the navigation of Dataverse installations, for the purpose of sharing ideas and technical experiences by the international community* [Poster presentation]. eResearch Australasia Conference, Brisbane, QLD, Australia.
https://conference.eresearch.edu.au/wp-content/uploads/2019/10/Janet-McDougall-eRA2019_McDougall_Janet.pdf

8. รายงานการประชุม/การสัมมนา/อภิปราย

รูปแบบ

ชื่อหน่วยงานที่จัดประชุม./ (ปีพิมพ์) ./ ชื่อเรื่องการประชุม./ ชื่อการประชุม./ สถานที่จัดประชุม.

ตัวอย่าง

ที่ประชุมคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของรัฐ. (2565). การประชุมสามัญที่ประชุมคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 53. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

9. หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./ (วัน/เดือน/ปี) ./ ชื่อคอลัมน์./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ทีมาวาไรตี้. (21 กุมภาพันธ์ 2565). จับตามผลกระทบโควิดระลอกสามทำคนไทยหนีท่วม. เดลินิวส์. 1.

10. เว็บไซต์

รูปแบบ

ชื่อ นามสกุลผู้เขียน./ (วัน/เดือน/ปีที่เผยแพร่) ./ ชื่อบทความ./ ชื่อเว็บไซต์./ URL

Author, A. A./ (Year, Month date) ./ Title of the work: Subtitle./ Website name./ URL

ตัวอย่าง

สุรชาติ บำรุงสุข. (7 สิงหาคม 2566). สงครามยูเครน : สงครามร้อนแรกในสงครามเย็นใหม่. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. <https://www.nupress.grad.nu.ac.th/สงครามยูเครน>

สรญา แสงเย็นพันธ์. (2566). 10 เว็บไซต์จับคู่สื่อ ออกแบบงานได้สวยทันตา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. <https://www.nupress.grad.nu.ac.th/จับคู่สื่อ/h>

Sparks, D. (2019). Women's wellness: Lifestyle strategies ease some bladder control problems. Mayo Clinic. <https://newsnetwork.mayoclinic.org/discussion/womens-wellness-lifestyle-strategies-ease-some-bladder-control-problems/>

กรณีที่ไม่มียวันที่เผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) หรือ (n.d.)

กรณีที่มิปรากฏเฉพาะ พ.ศ. หรือ ค.ศ. ให้ใส่แค่ (ปี) เท่านั้น

กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก

10.1 เว็บไซต์ไม่ระบุปีที่เผยแพร่

ตัวอย่าง

Athletics New Zealand. (n.d.). Form a new club.

<http://www.athletics.org.nz/Clubs/Starting-a-New-Club>

10.2 Wikipedia

ตัวอย่าง

Leonardo da Vinci. (2024, August 13). In *Wikipedia*.
https://en.wikipedia.org/wiki/Leonardo_da_Vinci

11. Social media

11.1 Twitter ตัวอักษร

รูปแบบ

Author, A. A./[@username]/(Year,/Month/date หรือ n.d.)/เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก./[Tweet].
Twitter./URL

ตัวอย่าง

Ardern, J. [@jacindaardern]. (2018, October 15). *I salute you, @Kereru4PM #BirdOfTheYear*
[Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/jacindaardern/status/1051569120066469889>

11.2 Twitter รูปภาพและวิดีโอ

รูปแบบ

Author, A. A./[@username]/(Year,/Month/date หรือ n.d.)/เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก./[Image or
Video attached] [Tweet]. Twitter./URL

ตัวอย่าง

Figure.NZ [@figurenz]. (2019, October 15). *Looking forward to resting up over the holidays?*
[sleeping face emoji] [beach with umbrella emoji] NZ #Health Survey figures show
about 70% of adults meet sleep duration... [Image attached] [Tweet]. Twitter.
<https://twitter.com/FigureNZ/status/1207422765986279424>

11.3 Facebook post

รูปแบบ

ชื่อ Facebook. (วัน/เดือน/ปีที่เผยแพร่). เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก./[วิดีโอหรือรูปภาพ]. Facebook./URL
Author, A. A./[Year,/Month/date หรือ n.d.]/เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก./[Video or Image
attached]. Facebook./URL

ตัวอย่าง

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2565). *[Book Overview] ศิลปะและวิทยาศาสตร์ของการลงทุนเน้นคุณค่า*
โดย ผศ. ดร.สัมพันธ์ เนตยานันท์... [Video]. Facebook. [https://www.facebook.com/](https://www.facebook.com/NU.publishing.house/videos/500261141462779)
[NU.publishing.house/videos/500261141462779](https://www.facebook.com/NU.publishing.house/videos/500261141462779)

11.4 Instagram

รูปแบบ

Author, A. A./[@username]/(Year,/Month/date หรือ n.d.)/เนื้อหาของโพสต์ 20 คำแรก./
[Photograph]. Instagram./URL

ตัวอย่าง

New Zealand Police [newzealandpolice]. (2019, November 15). *Class of 2019 // Wellington dog section* [paw prints emoji] #fridayfloop [Photograph]. Instagram.
https://www.instagram.com/p/B43Cl_-J9pN/

11.5 YouTube หรือ streaming video

รูปแบบ

Uploader, U. U./(Year, Month Day)./Title of work./[Video]./YouTube./URL

ตัวอย่าง

MSNBC. (2020, January 7). *Julián Castro endorses Elizabeth Warren*. [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=Uk2Tzc8H5po>

12. เอกสารประกอบการเรียน (เอกสารที่ตีพิมพ์หรือเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์)

รูปแบบ

ชื่อสกุล./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเอกสาร [เอกสารที่ตีพิมพ์หรือเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]./คณะ, มหาวิทยาลัย. Author, A./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเอกสาร [Manuscript/Unpublished manuscript]./คณะ, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

วรวิทย์ จันทรสุวรรณ. (2559). *หลักการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือโดยอาศัยกราฟมาตรฐาน* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

13. แผ่นพับและจุลสาร

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง [แผ่นพับ/จุลสาร]./สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). *แนะนำกรมศิลปากร* [แผ่นพับ]. <https://www.finearts.go.th/promotion/view/7294-แผ่นพับแนะนำกรมศิลปากร>

ศูนย์โบบานศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). *วัฒนธรรมโบบาน* [แผ่นพับ]. สำนักพิมพ์สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

14. ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ

ชื่อกฎหมาย./(วัน/เดือน/ปี)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม/ตอนที่/หน้า/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564. (7 มกราคม 2565). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 4 ง หน้า 22-50.

15. โปรแกรมซอฟต์แวร์/แอปพลิเคชัน

15.1 มีเวอร์ชัน

รูปแบบ

ชื่อผู้พัฒนา. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อโปรแกรม (เวอร์ชัน) [ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์, แอปพลิเคชันมือถือ, เว็บแอปพลิเคชัน]. ผู้ให้บริการ. URL

Author. (Year). *Title of Software* (Version number) [Computer software, Mobile application, Web application]. Publisher. URL

ตัวอย่าง (กรณีที่ผู้พัฒนาเป็นองค์กร)

IBM Corporation. (2023). *SPSS Statistics* (Version 29.0) [Computer software]. IBM Corporation. <https://www.ibm.com/analytics/spss-statistics-software>

Meta Platforms. (2024). *Facebook* (Version 479.1.0) [Mobile App]. Meta Platforms, Inc. <https://apps.apple.com/th/app/facebook/id284882215>

Trello, Inc. (2023). *Trello* (Version 4.0) [Web application]. Atlassian. <https://www.trello.com>

ตัวอย่าง (กรณีที่ผู้พัฒนาเป็นบุคคล)

Smith, J. (2022). *DataAnalyzer* (Version 20.0)[Computer software]. Data Solutions. <https://www.datasolutions.com/analyzer>

ตัวอย่าง (กรณีที่ไม่มีผู้พัฒนาหรือผู้ให้บริการที่ชัดเจน)

GIMP. (2023). *GIMP* (Version 10.0.1) [Computer software]. <https://www.gimp.org>

15.2 ไม่มีเวอร์ชัน

รูปแบบ

ชื่อผู้พัฒนา. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อโปรแกรม. [ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์, แอปพลิเคชันมือถือ, เว็บแอปพลิเคชัน]. ผู้ให้บริการ. URL

Author. (Year). *Title of Software*. [Computer software, Mobile application, Web application]. Publisher. URL

ตัวอย่าง (กรณีที่ผู้พัฒนาเป็นองค์กร)

อินสไปร์. (2015). *อักษรวิสุทธิ*. [เว็บแอปพลิเคชัน]. อินสไปร์. <https://www.akarawisut.com>

Slack Technologies. (2022). *Slack*. [Web application]. Salesforce. <https://www.slack.com>

ตัวอย่าง (กรณีที่ผู้พัฒนาเป็นบุคคล)

Smith, J. (2022). *DataAnalyzer*. [Computer software]. Data Solutions. <https://www.datasolutions.com/analyzer>

ตัวอย่าง (กรณีที่ไม่มีผู้พัฒนาหรือผู้ให้บริการที่ชัดเจน)

GIMP. (2023). *GIMP*. [Computer software]. <https://www.gimp.org>

16. Generative AI

รูปแบบ

ชื่อบริษัทผู้พัฒนา/ผู้เขียนโมเดลนี้. (ปีที่ใช้). ชื่อของโมเดล (version ที่ใช้) [Large language model].

URL for AI

ตัวอย่าง

OpenAI. (2024). *ChatGPT* (September 16 version) [Large language model].

<https://chat.openai.com/chat>

Anthropic. (2024). *Claude* (September 20 version) [Large language model].

<https://claude.ai/new>

Tips: การใช้ Generative AI ในงานเขียนนั้นมีความเสี่ยง เพราะคนอื่นไม่สามารถเข้าถึงบทสนทนาของเราได้ เพราะเป็นการสนทนาระหว่างเรากับ AI แม้แต่เราจะระบุ Prompt สำหรับการสนทนาผลลัพธ์ก็อาจจะแตกต่างกันออกไป เราอาจจะใส่ข้อความเต็ม (full text) ของคำตอบที่ยาวจาก Generative AI ไว้ในภาคผนวก หรือในเอกสารเสริมรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงข้อความที่ถูกสร้างขึ้นจริงได้ และสร้างความน่าเชื่อถือ

ตัวอย่าง

เมื่อถามต่อว่าอะไรคือคำอธิบายที่ถูกต้องกว่า ChatGPT ตอบว่าส่วนต่าง ๆ ของสมองทำงานร่วมกัน และความเชี่ยวชาญของแต่ละส่วนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ (OpenAI, 2023 ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก หรือ OpenAI, 2023; see Appendix A for the full transcript)

หมายเหตุ

- ควรศึกษาข้อตกลงและนโยบายของวารสารและสำนักพิมพ์ในเรื่องของการใช้ Generative AI ให้ชัดเจน เพราะโดยมากจะไม่จัดว่า “ChatGPT” มีสถานะเป็น “Author” หรือ ไม่ได้อยู่ในหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้ประพันธ์ (Authorship Criteria) จึงทำให้ไม่ต้องอ้างอิงและไม่ต้องนำมาใส่ในรายการอ้างอิง
- ผู้เขียนอาจจำเป็นต้องประกาศให้ชัดเจน (Clarify) ว่ามีการใช้งาน ChatGPT ในงานเขียนของตนเองว่าใช้ทำอะไรและอยู่ในส่วนใดของงานเขียน (Natthasit.n, 2567)

17. ภาพและตาราง

การระบุแหล่งที่มาของรูปภาพและตารางจะต่างจากสารสนเทศประเภทอื่น ๆ ที่จะต้องมีการเพิ่มเติมการระบุสิทธิ์การใช้งานและลิขสิทธิ์ หรือในสาธารณสมบัติหรือตัวย่อใบอนุญาต Creative Commons ทำซ้ำโดยได้รับอนุญาต หรือดัดแปลงโดยได้รับอนุญาต หากมีการขออนุญาตและได้รับอนุญาต

1. ลักษณะการนำมาใช้ โดยระบุว่า “จาก” สำหรับการพิมพ์ซ้ำ หรือ “ดัดแปลงจาก” สำหรับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใด ๆ
2. ข้อมูลของแหล่งที่มาตามประเภทของสารสนเทศ
3. สถานะลิขสิทธิ์ของผลงานที่นำมา โดยระบุว่า “สงวนลิขสิทธิ์/ปี/โดย/ชื่อเจ้าของผลงาน.” หรือ “CC BY-NC-ND” สำหรับการสงวนลิขสิทธิ์บางประการ (Creative Commons) หรือ “สาธารณสมบัติ” สำหรับงานสร้างสรรค์ที่หมดความคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว
4. ข้อความการอนุญาต ให้ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น

5. การระบุที่มานี้ ใช้แทนการอ้างอิงในเนื้อหา จึงไม่จำเป็นต้องระบุซ้ำ (ศูนย์นวัตกรรมทางการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์, 2564)

แหล่งที่มา	การนำมาใช้	รายละเอียดแหล่งที่มา	ลิขสิทธิ์	ข้อความการอนุญาต
หนังสือ	จาก หรือ ปรับปรุงจาก	ข้อ 1	ไทย สงวนลิขสิทธิ์/ปี/โดย/ชื่อเจ้าของผลงาน. หรือ สาธารณสมบัติ.	ไทย พิมพ์ซ้ำโดยได้รับ อนุญาต หรือ ดัดแปลงโดยได้รับ อนุญาต
วารสาร	From หรือ Adapted from	ข้อ 3	หรือ CC BY-NC อังกฤษ Copyright/year/by/ ชื่อเจ้าของผลงาน.	อังกฤษ Reprinted with permission. หรือ Adapted with permission.
เว็บไซต์		ข้อ 4	หรือ In the public domain. หรือ CC BY-NC	

หมายเหตุ : จาก การอ้างอิงสารสนเทศตาม “Publication Manual of the American Psychological Association” 7th Edition) โดย ศูนย์นวัตกรรมทางการศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์, 2564. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/153329/111738>).

17.1 จากหนังสือ

รูปแบบ

จาก/ชื่อหนังสือ/(น./เลขหน้า)/โดย/ชื่อผู้แต่ง,/ปีพิมพ์,/สำนักพิมพ์/(URL)/ลิขสิทธิ์/ข้อความการอนุญาต
From/BookName/(p./ PageNumber)/by/ Author, A. A./Year,/Publisher/(URL)/ Copyright/
Permission.



ภาพ 1 การเขียนความเป็นมาของปัญหา

หมายเหตุ: จาก ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ : จากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2 น. 32), โดย ชำนาญ ปาณวงษ์, 2563, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. สงวนลิขสิทธิ์ 2563 โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. ดัดแปลงโดยได้รับอนุญาต.

ตัวอย่าง (การอ้างอิงท้ายเล่ม)

ชำนาญ ภาณุวงษ์. (2563). *ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ : จากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

17.2 จากเว็บไซต์

รูปแบบ

จาก/ชื่อบทความ,/โดย/ชื่อผู้แต่ง,/ปีที่เผยแพร่,/ชื่อเว็บไซต์/(URL)/ลิขสิทธิ์/ข้อความอนุญาต.

From/Title,/by/Author, A. A./Year,/Site Name/(URL)/Copyright/Permission.

*ไม่ต้องระบุ ชื่อเว็บไซต์หากเหมือนกับ ชื่อผู้แต่ง



ภาพ 1 การพบปะกันระหว่างคิมจองอึน (Kim Jong-un) ผู้นำเกาหลีเหนือประธานาธิบดีมุนแจอิน (Moon Jae-in) ผู้นำเกาหลีใต้ และประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ผู้นำสหรัฐอเมริกาที่พื้นที่ปลอดทหาร (demilitarized zone) ระหว่างเกาหลีทั้งสอง เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 2019

หมายเหตุ: จาก President Trump Meets with Chairman Kim Jong Un โดย The White House, 2561, Commons Wikimedia (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:President_Trump_Meets_with_Chairman_Kim_Jong_Un_%2848164732021%29.jpg). CC BY-NC-ND.

ตัวอย่าง (การอ้างอิงท้ายเล่ม)

The White House. (2019). President Trump Meets with Chairman Kim Jong Un. [Image].

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:President_Trump_Meets_with_Chairman_Kim_Jong_Un_%2848164732021%29.jpg

17.3 จากวารสาร

รูปแบบ

จาก/ “ชื่อบทความ,” /โดย/ชื่อผู้แต่ง,/ปีพิมพ์/ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/น./เลขหน้า/(URL)/ลิขสิทธิ์/ข้อความการอนุญาต.

From*/“Title journal,”/by/Author, A. A./Year/JournalTitle,/Volume(issue),/p. PageNumber (url or doi if from an ejournal)/Copyright/Permission.



พระเทพวชิรเมธี, ๘๙.๓๓. (วีระ วรปญฺญ ป.๕๙)
เจ้าอาวาสวัดท่าซุงและเจ้าอาวาสวัดพระญาณสงวรวิหารมณฑล
ผู้ช่วยกรรมการวิเทศสัมพันธ์สำนักงานพระพุทธศาสนา

ภาพ 1 พระราชวชิรเมธี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง

หมายเหตุ: จาก ประชาสัมพันธ์จังหวัดกำแพงเพชร. (15 กันยายน 2567). กราบถวายความอาลัยพระเดชพระคุณพระเทพวชิรเมธี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ... [รูปภาพ]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=842871074697070&id=100069225549371&set=a.246534134330770>.

ตัวอย่าง (การอ้างอิงท้ายเล่ม)

ประชาสัมพันธ์จังหวัดกำแพงเพชร. (15 กันยายน 2567). กราบถวายความอาลัยพระเดชพระคุณพระเทพวชิรเมธี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ... [รูปภาพ]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=842871074697070&id=100069225549371&set=a.246534134330770>

17.5 ผู้เขียนบทความถ่ายภาพเอง



ภาพ 1 เช่ง (แคนม้ง) เครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง
(ถ่ายภาพโดยผู้สร้างสรรค์)

*** ไม่ต้องอ้างอิงในบรรณานุกรม

18. การอ้างอิงเอกสารทุติยภูมิ (อ้างถึงใน)

- การอ้างอิงในเนื้อหา (ก่อนข้อความ)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
Bazzano (2011 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556, หน้า 47)	Bennett (2000 as cited in Stone, 2013, p.34)

- การอ้างอิงในเนื้อหา (หลังข้อความ)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
(Bazzano, 2011 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556, หน้า 47)	(Bennett, 2000 as cited in Stone, 2013, p.34)

* การอ้างอิงบรรณานุกรม ให้ทำการอ้างอิงตามรูปแบบของแหล่งข้อมูลนั้น ๆ เช่น มาจากหนังสือหรือเว็บไซต์

19. การติดต่อสื่อสารส่วนบุคคล

- การอ้างอิงในเนื้อหา (ก่อนข้อความ)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
ณัฐพงษ์ จารุวรรณพงศ์ (การสัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2559)	G. A. Smith (Interview, 5 October 2012)

- การอ้างอิงในเนื้อหา (หลังข้อความ)

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
(ณัฐพงษ์ จารุวรรณพงศ์, การสัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2559)	(G. A. Smith, Interview, 5 October 2012)

* การติดต่อสื่อสารส่วนบุคคลให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในบรรณานุกรม